

УИЛЯМ ШЕКСПИР

ХАМЛЕТ

Част 1 от „Великите трагедии“

Превод от английски: Валери Петров, 1985

chitanka.info

ХАМЛЕТ^[0]

ДЕЙСТВАЩИ ЛИЦА

КЛАВДИЙ — крал на Дания

ХАМЛЕТ — син на предишния крал и племенник на сегашния

ПОЛОНИЙ — главен съветник на краля

ХОРАЦИО — приятел на Хамлет

ЛАЕРТ — син на Полоний

ВОЛТИМАНД, **КОРНЕЛИЙ,** **РОЗЕНКРАНЦ,**

ГИЛДЕНСТЕРН, ОЗРИК — придворни

БЛАГОРОДНИК

СВЕЩЕНИК

МАРЦЕЛ, БЕРНАРДО, ФРАНЦИСКО — благородници от
стражата

РЕЙНАЛДО — слуга на Полоний

АКТЬОРИ

ДВАМА ГРОБАРИ — смешници

ФОРТИНБРАС — норвежки принц

НОРВЕЖКИ КАПИТАН

АНГЛИЙСКИ ПОСЛАНИЦИ

ГЕРТРУДА — кралица на Дания, майка на Хамлет

ОФЕЛИЯ — дъщеря на Полоний

Придворни дами, офицери, войници, моряци, вестители, свита

ПРИЗРАК на Хамлетовия баща

Място на действието: замъкът Елсинор в Дания.

[0] Оригина̀лното заглавие на драмата е „The Tragedy of Hamlet, Prince of Denmark“ — „Трагедия за Хамлет, принц датски“. ↑

ПЪРВО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Стражна площадка пред замък. Франциско стои на пост. Влиза Бернардо.

БЕРНАРДО

Кой е там?

ФРАНЦИСКО

Ти първо кой си? Стой и се разкрий!

БЕРНАРДО

Да живее кралят!

ФРАНЦИСКО

Бернардо?

БЕРНАРДО

Същият.

ФРАНЦИСКО

На поста си застъпваш много точно.

БЕРНАРДО

Дванайсет би. Върви да спиш, Франциско!

ФРАНЦИСКО

Благодаря. Ужасен мраз, ей богу,
и нещо все ми стягаше сърцето.

БЕРНАРДО

Как мина досега?

ФРАНЦИСКО

Не шавна мишка.

БЕРНАРДО

Е, лека нощ! Ако съзреш Марцел
или Хорацио — от мойта смяна, —
кажи им да побързат!

ФРАНЦИСКО

Непременно.

Влизат Хорацио и Марцел.

Май чувам ги... Не мърдай! Кой е там?

ХОРАЦИО

Бойци на Дания!

МАРЦЕЛ

Слуги на краля!

ФРАНЦИСКО

Спокойна нощ!

МАРЦЕЛ

Благодарим ти, друже!

ФРАНЦИСКО (на Бернардо)

Спокойна нощ!

Излиза

МАРЦЕЛ

Охо, Бернардо!

БЕРНАРДО

Тук съм

Със теб ли е Хорацио?

ХОРАЦИО

Почти.

БЕРНАРДО

Привет, Хорацио? Здравей, Марцел!

МАРЦЕЛ

Не се ли е явило онова?

БЕРНАРДО

Не, нищо нямаше, откак съм тук.

МАРЦЕЛ

Хорацио твърди, че ти и аз
сме си внушили всичко; той не вярва
в страхотното явление, което
видяхме тук на два пъти със теб.
Затуй помолих го през тази нощ
да бди със нас, та ако то потрети,
самичък да го види и да встъпи
във разговор със него.

ХОРАЦИО

Хайде, хайде!

Ще има да го чакаме напразно!

МАРЦЕЛ

Седни тогаз и нека повестта
за ужаса, на който двама бяхме
свидетели последните две нощи,
щурмува пак слуха ти, укрепен
със недоверие.

ХОРАЦИО

Добре, да седнем.

Бернардо, слушам те.

БЕРНАРДО

Преди две нощи,
когато хе онази там звезда,
на запад от Полярната, пламтеше
във тази точно част на небосвода,
където е сега, и в тишината
часовникът отби един часа,
Марцел и аз...

Влиза Призракът.

МАРЦЕЛ

Мълчи! То иде! Ето го отново!

БЕРНАРДО

Прилича на покойния ни крал!

МАРЦЕЛ

Хорацио, нали си книжник, спри го!

БЕРНАРДО

Хорацио, не ти ли спомня краля!

ХОРАЦИО

Съвсем, съвсем! И ме изпълва с ужас!

БЕРНАРДО

То иска някой да го заговори!^[1]

МАРЦЕЛ

Хорацио, заговори го! Хайде!

ХОРАЦИО

Какво си ти, обсебило без право
тоз нощен час и войнствения образ,

във който движеше се неотдавна
сега погребаният датски крал?
Заклевам те в небето, говори!

МАРЦЕЛ

Обиди се!

БЕРНАРДО

И се оттегля!

ХОРАЦИО

Спри!

Стой! Стой! Заклевам те, отговори!

МАРЦЕЛ

Отиде си и дума не промълви!

БЕРНАРДО

Хорацио, защо треперещ бледен?
Или ще кажеш пак, че туй е само
въображение?

ХОРАЦИО

Не бих повярвал,
ако не бяха тези две очи
свидетели за туй, че не сънувам!

МАРЦЕЛ

Приличаше на краля ни, нали?

ХОРАЦИО

Тъй както ти на себе си! Аз помня,
че той се би в тези същите доспехи
с надменния Норвежец. И тъй също
навъсен бе, когато в гняв размята
поляците от техните шейни
върху леда. Какво ще значи туй?

МАРЦЕЛ

И тъй на два пъти в този мъртъв час
то поста ни обходи с твърда стъпка!

ХОРАЦИО

Как точно да го обясня, не зная,
но чувствавам, че туй вещае смътни
брожения във нашата страна!

МАРЦЕЛ

Да, нека седнем тук и който може
да обясни защо дежурства чести
измъчват нощем хората, а денем
навред се леят бронзови топове;
защо оръжие отвън се внася
и трудова тегоба в смолен дим
по доковете слива делник с празник;
какво подготвя се, та потна треска
зове нощта във помощ на деня.
Кой знае нещо по това?

ХОРАЦИО

Аз зная.

Или поне мълвата е такава:
покойният крал Хамлет, чийто образ
пред трима ни яви се току-що,
бе — помните — извикан на двубой
от Фортинбрас Норвежки, който беше
подбуждан от съпернически дух.
Но във двубоя храбрият ни Хамлет —
а той като такъв бе вред известен
в познатите ни части на земята —
му смаза черепа и Фортинбрас
по силата на договора, сключен
между двамината и утвърден
от правото на рицарската чест,

загубвайки живота си, загуби
и своите земи, които бяха
предадени на Хамлет. Хамлет също
заложил беше равностойна площ
от своите владения и също
ги би загубил, в случай че врагът му
се бе оказал победител в боя.
Но въпреки това днес Фортинбрас,
синът на падналия, пламнал цял
от недоказана на дело смелост —
говорят, — в своя лагер бил нагълтал
със сляпа лакомия на акула
отбор отчаяни глави, готови
за надница и дажба да го следват
във всяка дръзка стъпка. А пък той —
на нас това е свършено ясно —
за цел си е поставил да си върне
с насилствени похвати и заплахи
загубените бащини земи.
И туй е — мисля — коренът на тези
патрули наши, поводът за всички
приготовления и произходът
на цялата напрегнатост у нас.

БЕРНАРДО

Така ще е. Затуй и този призрак
обхожда стражите въоръжен
и в образа на краля, със когото
са свързани сегашните вражди.

ХОРАЦИО

Това е просто сламка пред гредите,
които боли са открай очите
на хората: когато Рим е бил
във своите най-славни времена,
преди смъртта на Цезаря гробове
са зейвали и мъртъвци в савани

из улиците на града пищели
и гънели неясно, придружени
от рой поличби: кървава роса,
петна по слънцето, звезди с опашки;
а влажното светило, от което
зависи Посейдоновото царство,^[2]
тъй тежко заболяло, че светът
потънал в тъмнина, като че ли
пред праведния съд. И още много
такива знаци за злини на път —
досущ като тръбачи на Съдбата
и Пролози към готвещи се драми —
земята и небето ни изпращат
и в наши ширини, във днешно време...

Влиза отново Призракт

Но тихо! Пак пристига! Ще го спра,
дори да ме погуби!... Спри се, стой,
видение, игра на сетивата!
Ако способно си на звук и говор,
проговори!
Ако със нещо мога да спечеля
за тебе мир, спасение за мен,
проговори!
Ако известно ти е бѣдно зло,
което можем да предотвратим,
проговори!
Ако заровило си грешно злато
и както често духовете правят,
наоколо му бродиш след смъртта си,
проговори!...

Проява петел.

Стой! Спри и говори!... Марцел, недей
му дава път!

МАРЦЕЛ

Да го ударя ли

със алебардата^[3]?

ХОРАЦИО

Ако не спре!

БЕРНАРДО

Ха, ей го тук!

ХОРАЦИО

Не, ей го тук!

Призракът излиза.

МАРЦЕЛ

Изчезна!

Не трябваше със сила да го плашим —
неуязвимо то е като въздух
и празните ни удари били са
за неговата царствена осанка
обидна гавра!

БЕРНАРДО

Щеше да продума,
но кукуригането го прекъсна!

ХОРАЦИО

И то се сепна като гузна съвест
при зов съдебен. Чул съм за петела,
че той като вестител на Зората
с тръбата си висока и звънлива
пробуждал божеството на деня;
затуй от въздух, пръст, вода и огън
изплашените духове-скиталци,
щом чуели го, втурвали се всеки
към своята стихия. И че тъй е,
това видение го потвърди.

МАРЦЕЛ

Да, то изчезна, той като пропя!
Разправят някои, че всеки път,
щом наближело Рождество Христово,
петлите пеели по цели нощи,
така че духове и таласъми,
изплашени не смеели да шавнат,
планетите не пращали беди,
магьосниците ставали безсилни
да пакостят — тъй здраво и безвредно
било туй време пред светия празник.

ХОРАЦИО

И аз донейде вярвам на това.
Но вижте как, заметнат в дрезгав шаяк,
денят-овчар нагазил е росата
по билото на източния хълм.
Да вдигнем стражата и да разправим
за случилото се на принца Хамлет.
Кълна се, че макар и няма към нас,
на него призракът ще заговори!
Съгласни ли сте да му кажем всичко,
което сме видели, както искат
от нас приятелството и дългът?

МАРЦЕЛ

Разбира се! Да тръгваме! Аз зная
къде ще го намерим тази сутрин.

Излизат.

[1] Съгласно средновековното поверие призраците не могли да заговарят първи. ↑

[2] Става дума за луната, която причинява приливите и отливите в океана, царството на Посейдон, бог на моретата у древните гърци. ↑

[3] *Алебарда* — средновековно оръжие — пика, снабдена на края с острие, подобно на брадва. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Зала в замъка.

Тръбен звук. Влизат Кралят, Кралицата, Полоний, Лаерт, Волтиманд, Корнелий и Хамлет сред свитата.

КРАЛЯТ

Макар смъртта на скъпия ни брат
във паметта ни още да е прясна
и да е редно нашите сърца
да тънат в скръб, а Дания да бъде
от край до край едно голямо чело,
набръчкано от жал, все пак умът,
надмогнал чувствата, ни позволява,
за брат си спомняйки с по-мъдра горест,
да помним и за себе си. Затуй
ний дадохме ръка на тази своя
снаха доскоро, а сега кралица,
наследница на войнствената власт
над Дания, и в смес от скръб и радост,
на тъжен пир сред весела жалейка,
при равновесни щастие и мъка,
тъй да се каже, със едно око
усмихнато, а с другото във сълзи,
я взехме за съпруга. При това
не беше пренебрегнат и съветът
на мъдростта ви, който без принуда
приветства брака ни. Благодарим.
Сега за друго. Както всички знаят,
принц Фортинбрас, ценейки твърде ниско
мощта ни или вярвайки, че ежби
подир смъртта на скъпия ни брат
са разглобили датската държава,
обзет от празен блян за превъзходство,

ни предяви един досаден иск,
засягащ областите, от които
баща му бе лишен от право в полза
на храбрия ни брат. Дотук за него.
Сега за туй, което ни е сбрало.
Това писмо решихме да отправим
до краля на Норвежко, който — болен
и на легло — едва ли подозира,
че племенникът му подготвя поход.
То настоява той да сложи точка
на тези Фортинбрасови замашки,
понеже в неговото кралство принцът
набира припаси, бойци и средства.
Добри Корнелий, драги Волтиманд,
носете го. Властта ни въвн от него
не ви облича в никакви права
за лични действия. На добър път!
Готовността си превърнете в скорост!

КОРНЕЛИЙ и ВОЛТИМАНД

Готови сме да служим всеки миг!

КРАЛЯТ

Не се съмняваме. На добър път!

Корнелий и Волтиманд излизат.

Лаерте, ти какво ще кажеш ново?
Молба си имал. Е, каква е тя?
Ако разумна е, не ще се случи
пред Датския вседържец безуспешно
да изразходваш глас. Нима би могъл
да искаш нещо ти, което той
да не желае пръв да ти дари?
Тъй както е сърцето за главата
и както са ръцете за устата,
престолът ни е близък и в услуга
на твоя татко. Говори, Лаерте!

Какво желаеш?

ЛАЕРТ

Само туй едно,
о, господарю мой: да се завърна
във Франция. Макар и най-охотно
да дойдох тук, за да присъствам лично
на вашето венчаване за крал,
сега — признавам — мислите ме дърпат
към нея пак и коленопреклонно
ви моля да ме пуснете на път!

КРАЛЯТ

А татко ти? Да чуеме Полоний!

ПОЛОНИЙ

О, господарю, той ми разтопи
душата със молби и аз накрая
под просбата му сложих неохотно
печата твърд на меката си воля —
пуснете го във Франция, кралю!

КРАЛЯТ

Върви, Лаерте, и използвай волно
богатството на младите си дни!...
А ти, мой сроднико и сине, Хамлет?

ХАМЛЕТ (*настрани*)

Премного сродник, твърде малко син!

КРАЛЯТ

Все тъй далеч от нас и скрит от облак?

ХАМЛЕТ

О, не, кралю — тъй близко, че слънчасвам!

КРАЛИЦАТА

Хвърли таз мрачна краска, сине мой,
и ласкаво във краля ни се вгледай!
Не бива вечно, свел очи, да дириш
в земята своя доблестен родител!
Да губим близки, знаеш го добре,
това е общо — всичко живо мре
и само през вратата на смъртта
след брещното намира вечността.

ХАМЛЕТ

Да, общо е.

КРАЛИЦАТА

Тогаз при теб защо
тъй изключително изглежда то?

ХАМЛЕТ

„Изглежда“? Не! При мен „изглежда“ няма!
Нима по моя мрачен плащ, госпожо,
или по задължителния траур,
или по непрестанните въздишки,
или по водопадите сълзи,
или по израза на безутешност,
нима по тях и други тям подобни
прояви, форми, знаци на скръбта
ще съдите какво ми е в душата
по тях наистина човек „изглежда“,
защото би могъл да ги играе.
Аз скръбен съм дълбоко в своята глъб,
а те са само видимост на скръб!

КРАЛЯТ

Похвално е и мило, драги Хамлет,
че плащаш тъй синовния си данък,
но длъжен си да знаеш, че баща ти
загубил е баща си, а баща му
загубил е пък своя. За децата

е дълг жалейни дрехи да обличат
известно време, но да прекаляват
със траура не е благочестиво.
Не е туй мъжка скръб и то издава
бунтуваща се срещу бога воля,
неиздръжлив характер, крехка вяра,
необработен ум. Нима това,
което неизбежно е и редно,
и срещано на всяка крачка, бива
да среща в нас тъй гневна съпротива?
Тфу! Грях пред бога! Грях пред естеството!
Грях пред покойния! И грях най-сетне
пред разума, чието вечно слово,
когато все отново и отново
бащи са мрели, винаги било е:
„Да бъде тъй!“ Ний молим те, хвърли
скръбта безплодна и мисли за Нас
като за свой баща, защото, нека
светът го знае, ти си пръв по близост
до трона Ни — и обичта, с която
към тебе се обръщам, не отстъпва
пред тази на баща към родно чедо —
а колкото до Витенберг^[1], където
си искал да се върнеш, за да учиш,
това на волята Ни е противно
и Ний те молим да останеш тука,
огрян от любовта ни, в трайна роля
на пръв сановник, родственик и син.

КРАЛИЦАТА

Недей отблъсва майчина молба,
мой мили Хамлет! Остани при нас!
Достатъчно стоя във Витенберг.

ХАМЛЕТ

С покорност подчинявам се, госпожо.

КРАЛЯТ

Чудесен отговор на любещ син.
Този дом е твой. Да тръгваме, госпожо!
Тъй лекото съгласие на принца
усмихва се във моето сърце.
Във знак на радост нека всяка чаша,
която пресуши тази вечер кралят,
с топовен изстрел бъде известена
на облаците, тъй че гръм небесен
и земен гръм с общ тътен да приветстват
наздравницата Ни! Вървете с мен!

Тръбен звук. Излизат всички освен Хамлет.

ХАМЛЕТ

Да би могла тази омърсена плът
като зацапан сняг да се стопи
и върне във пречистена роса
или всевишният да бе допускал
самоубийството! О, боже, боже!
Как чужд, безсмислен, плосък ми се вижда
този свят със нравите му! Пфу, че гадост!
Пфу, сякаш е запусната градина,
останала до семе! В пълна власт
на туй, което е трънак и плевел,
сред гнус и смрад! Пфу! Пфу! Дотам да стигне!
Два месеца едва, откак почина,
къде ти два — дори и толкоз няма!
Един тъй рядък, тъй достоен крал,
пред който тоя тук е грозен сатир
пред Аполона! И с каква любов
трепереше над нея, как дори
не даваше на полъха въздушен
да я докосне! О, земя! Небе!
Да си припомня ли?... А как към него
се галеше тя, сякаш че страстта й

растеше със наситата!... И ето,
след месец само... Не! Не ща да мисля!
О, слабост, твойто име е жена!
Едничък месец! Още не изтрила
обувките, с които придружи
останките на клетия ми татко,
същинска Ниобея^[2], цяла в сълзи,
тя, тя — о, господи, едно животно
без говор и без разум би тъжило
по-дълго време! — тя да се омъжи
за чичо ми, за брат му! Брат, но толкоз
приличен нему, колкото съм аз —
на Херкулес! Преди да мине месец,
с очи червени още от солта
на мнимите сълзи — във втори брак!
Порочна плът, е, тръгвай, тичай, скачай
без срам в кръвосмесителното ложе!
Не е добро, не ще е на добро!
Но млък, уста! Разкъсвай се, сърце!

Влизат Хорацио, Марцел и Бернардо.

ХОРАЦИО

Здравейте, принце мой!

ХАМЛЕТ

Благодаря.

Щастлив съм, че... Хорацио! Или
очите лъжат ме?

ХОРАЦИО

Не, господарю,
самият той. Покорен ваш слуга.

ХАМЛЕТ

О, не — приятел! Както аз съм твой!

Какво те носи тук от Витенберг?...
Марцел!

МАРЦЕЛ

Мой господарю!

ХАМЛЕТ

От сърце
се радвам, че ви виждам...

Към Бернардо.

Хорацио, наистина какво
те е довело тук от Витенберг?

ХОРАЦИО

Вроденият ми мързел, скъпи принце.

ХАМЛЕТ

Не бих изслушал туй и от врага ти
и няма и на теб да позволя
ушите ми със доноси да пълниш
срещу самия себе си. Аз знам те,
не си ленив, но тук ще те направим
пияница, преди да си си заминеш!
Отговори, защо си в Елсинор?

ХОРАЦИО

За опелото на баща ви, принце.

ХАМЛЕТ

Не си прави студентски смешки — тук си
за сватбата на майка ми.

ХОРАЦИО

Да, принце,
тя дойде малко бързо.

ХАМЛЕТ

Сметка, сметка,
Хорацио! Което ни остана
от погребалната трапеза, беше
поднесено на сватбения пир.
Бих предпочел най-върлия си враг
да видя в рая, но да ме отмине
тоз грозен ден, Хорацио!... Баща ми!
О, сякаш виждам го!

ХОРАЦИО

Къде, мой принце?

ХАМЛЕТ

Тук вътре, със душевния си взор.

ХОРАЦИО

И аз го помня — беше славен крал!

ХАМЛЕТ

Човек бе той — погледнат като цяло.
Такъв аз няма втори път да видя!

ХОРАЦИО

Аз мисля, че видях го тази нощ.

ХАМЛЕТ

Кого видял си?

ХОРАЦИО

Вашия баща.

ХАМЛЕТ

Баща ми?

ХОРАЦИО

Успокойте, принце

учудването си и дайте слух
на туй, което аз ще ви разкажа,
а тези господа ще потвърдят!

ХАМЛЕТ

За бога, говори!

ХОРАЦИО

От тез двамина
узнах, че два пъти като били
на стража, в най-безлюдната и мъртва
средица на нощта, със тях внезапно
се случило невероятно нещо:
безплътен призрак, в образ и осанка
подобен на баща ви, закован
във броня от главата до петите,
израснал от нощта и с бавен ход
трикратно минал покрай тях тъй близо,
че жезълът му можел да ги стигне,
докато те стоели, онемели,
с очи, изскочили навън от ужас
и неспособни да пошавнат, сякаш
превърнати в пихтия. Всичко туй
те казаха ми под дълбока тайна
и аз на следващата нощ отидох
да бдя със тях. И както те го бяха
описали — по време и по място,
и всичко друго, — призракът яви се
пред моя поглед. Виждал съм баща ви —
тез две ръце не си приличат тъй!

ХАМЛЕТ

Къде това?

МАРЦЕЛ

На стражната площадка.

ХАМЛЕТ

Не го ли заговорихте?

ХОРАЦИО

Опитах,
но той не отговори нито дума.
Веднъж като че ли глава помръдна
да каже нещо, но във този миг
изкукурига утринен петел
и той се дръпна и изчезна бързо
от погледа ни.

ХАМЛЕТ

Чудно! Много чудно!

ХОРАЦИО

В живота си кълна се, принце мой,
че беше точно тъй! Затуй решихме,
че длъжни сме на вас да го разкажем.

ХАМЛЕТ

Разбира се... разбира се... Това
дълбоко ме смущава. Тази нощ
на пост ли сте?

ТРИМАТА

Тъй вярно, господарю.

ХАМЛЕТ

И в броня, а?

ТРИМАТА

Да, господарю, в броня.

ХАМЛЕТ

Изцяло. От главата до петите?

ТРИМАТА
От шпорите до шлема, господарю!

ХАМЛЕТ
Тогаз лицето му не сте видели!

ХОРАЦИО
Той шествуваше със вдигнат лицебран.

ХАМЛЕТ
Сърдит ли беше?

ХОРАЦИО
Повече печален.

ХАМЛЕТ
Блед или румен?

ХОРАЦИО
Бял като платно!

ХАМЛЕТ
А гледаше ли ви в очите, а?

ХОРАЦИО
Да, втренчено!

ХАМЛЕТ
Защо не съм бил там!

ХОРАЦИО
О, щяхте да останете потресен!

ХАМЛЕТ
А? Вярвам, вярвам. Дълго ли стоя?

ХОРАЦИО

Додето преброи човек до сто.

МАРЦЕЛ и БЕРНАРДО

До повече!

ХОРАЦИО

Когато аз бях, толкоз.

ХАМЛЕТ

Каква му бе брадата? Посивяла?

ХОРАЦИО

Каквато беше приживе, мой принце —
смолисточерна с нишки от сребро.

ХАМЛЕТ

Ще бдя таз нощ със вас — той може би
ще дойде пак.

ХОРАЦИО

Кълна се, че ще дойде!

ХАМЛЕТ

И в случай че приеме външността
на моя татко, ще го заговоря,
дори и пъкъла да ще да зине,
за да ми каже да мълча! И моля,
ако видяното не сте издали
в мълчание го дръжте все така,
а и на туй, което ще се случи,
отдайте му око, ухо, разсъдък,
каквото щете, само не език!
За обичта ще ви платя със обич.
Преди дванайсет ще се срещнем, значи,
на стражната площадка. Дотогаз!

ТРИМАТА

На клетвата си верни, господарю!

ХАМЛЕТ

На дружбата, на дружбата! Вървете!

Излизат всички освен Хамлет.

Духът на татко ми? Въръжен?
Не е добро! Подушвам подло дело!
О, бързай, нощ! Търпение, душа!
И в дън земя да е зарито даже,
безчестното накрай ще се покаже!

Излиза

[1] *Витенберг* — град в Саксония, чийто стар университет бил прочут по време на Възраждането като център на хуманистичното възпитание. ↑

[2] *Ниобейя* (мит.) — легендарна тиванска царица, чиито дванадесет деца били избити от боговете заради нейната гордост. От скръб Ниобейя се превърнала в камък, който ронел сълзи. Нейното име често се среща в литературата на Възраждането като синоним на велика скръб. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

Стая в дома на Полоний.

Влизат Лаерт и Офелия.

ЛАЕРТ

Нещата ми качени са. При всеки
приятел-кораб и помощник-вятър
не спи, сестрице, а ми пращай вести
за себе си!

ОФЕЛИЯ

Бъди спокоен, братко!

ЛАЕРТ

За Хамлет и за дребните му знаци
на благосклонност, считай ги, сестрице
игра, прищявка, ранна теменужка,
поникнала сред пролетния мъх
на младостта му — чар и дъх за миг,
и толкоз.

ОФЕЛИЯ

Само толкоз?

ЛАЕРТ

Ти за толкоз
ги вземай сестро! Ний растем не само
във плът и мишци — както се изгражда
телесният ни храм, така израства
и вътрешната служба на духа,
и разума ни. Може би сега
той люби те, без низост и измама
невинния му натиск да петнят,

но сана му претеглила, ти, сестро,
помни със страх, че неговата воля
не му принадлежи, защото той е
подвластен сам на своя произход.
Не е той кой да е, та да отрязва
сам пая си; от неговия избор
зависят силата и здравината
на цялата държава и понеже
е тъй, като избира, той е длъжен
да се придържа строго към гласа
и волята на тялото, чиято
глава е. Затова, ако ти прави
признания, на твоя ум подхожда
да вярваш в тях, доколкото той може
да ги осъществи, което значи,
доколкото в съгласие е с него
гласът на Дания. Мисли си, сестро,
каква шега ще понесе честта ти,
ако, ухо на песните му дала,
отключиш под несдържния му натиск
сърцето си наивно и със него
ковчежето на своето моминство!
Офелио, сестрице, слушай брат си,
дръж в своя тил моминските си чувства,
далече от обстрела на страстта!
Най-строгата девойка е в опасност,
щом чара си разкрива под луната.
Самата добродетел често гине
окаляна. А червеят прояжда
дечицата на пролетта най-често,
докато още в пъпката са скрити,
и най са страшни листните зарази
във младата роса на утринта.
Затуй, сестрице, моля те, внимавай,
далече от съблазън бой се пак
самата наша младост ни е враг!

ОФЕЛИЯ

Добрия ти съвет ще взема, братко,
за строг пазач на своето сърце,
ала недей като греховен пастир
на мен да сочиш трудната и стръмна
пътечка към небето, а пък сам
с безсрамието на заклет развратник
да газиш в лекия, разцъфнал друм
на наслажденията, без да помниш
за своята проповед!

ЛАЕРТ

Не бой се, сестро!

Влиза Полоний.

Но татко иде. Двоен благослов
е двойна радост... Случай се усмихва
за втори път да се простим със вас.

ПОЛОНИЙ

Ти още тук? Върви, върви, Лаерте!
Попътен вятър мачтите е яхнал
и всички тебе чакат! Приеми
благословията ми и вдълбай
в ума си тези няколко съвета:
не давай глас на зрелите си мисли,
а на незрелите не давай ход.
Естествено се дръж, но не простей!
В сърцето си със скоби от стомана
приятеля изпитан приковавай,
но дланите недей да си протриваш
от ръкостискания с още голи,
недоизлюпили се запознанства.
Страни от свадите, но влязъл в тях,
тъй действай, че противникът ти после
от тебе да страни. Удостоявай
със слух мнозина, но малцина — с глас.

Във мненията чужди се заслушвай,
а своето за себе си пази.
За дрехите пари недей да жалиш,
обличай се богато, но със вкус —
човекът си личи от облеклото
а знатните французи в тази област
са най-изискани и най изискват.
Недей да даваш и да взимаш заем,
защото, който дава, често губи
пари и дружба, а пък, който взима,
се учи на разхита. И най-важно:
бъди на себе си във всичко верен
и както ден след нощ от туй ще следва,
че няма никога да се окажеш
неверен и към другите. Върви!
На добър час! Помни какво ти казах!

ЛАЕРТ

Почтително си взимам сбогом, татко!

ПОЛОНИЙ

И време е. Слугите те очакват.

ЛАЕРТ

Прощавай, сестро! Заклучи в ума си
съвета ми!

ОФЕЛИЯ

Той вече е заключен
и ти ще отнесеш ключа му.

ЛАЕРТ

Сбогом!

Излиза

ПОЛОНИЙ

Какво ти каза брат ти, дъще моя?

ОФЕЛИЯ

За принца нещо, господарю мой.

ПОЛОНИЙ

И много правилно! До мен достигна,
че напоследък принцът ти отделял
премного частно време и че ти
си му отвърщала със щедър прием.
Ако това е тъй — а точно тъй
ми бе предадено, и при това
като предупреждение. — аз чувствавам,
че май не ти е ясно какво искат
от тебе твойта чест и мойто име.
Догде сте стигнали? И само правда!

ОФЕЛИЯ

О, господарю мой, от него аз
получих напоследък многобройни
прояви на привързаност.

ПОЛОНИЙ

Какво?

Привързаност? Ха! Дрънкаш празни думи
като дете, което не познава
опасността! И ти му вярваш, значи,
на тези — как нарече ги — прояви?

ОФЕЛИЯ

Не знам какво да мисля, господарю.

ПОЛОНИЙ

Щом ти не знаеш, аз ще те науча:
мисли, че грош не струват всички тези
прояви и привързаности! Ум

попривържи, Офелио, че инак —
за да завършим фразата в духа
на тази духовитост — току-виж,
привързал ми едно хлапе на скута!

ОФЕЛИЯ

Но, господарю, чувствата си принцът
изливаше във най-почтена форма!

ПОЛОНИЙ

Да, точно: външна форма! Хайде, хайде!

ОФЕЛИЯ

И думите си, господарю, той
подкрепяше с безбройни свети клетви!

ПОЛОНИЙ

Да, мрежи за гугутки! Ха, да помним
как щедро, щом кръвта кипи, душата
във заем дава клетви на езика!
Недей за огън взима, дъще моя,
тез мълнии, които заслепават,
ала не топят и угасват в миг,
едва изказани! От днес нататък
дарявай по-скъпернически своето
девическо присъствие! Цени
съгласието си над всяка първа
покана за беседа! А за принца
помни едно: че той е твърде млад;
и друго: че отпусната е нему
по-дълга връв, отколкото на теб.
И тъй, не слушай клетвите му, дъще —
не са те, както външно се представят,
защитници на каузи почтени,
а ходатаи на сластолюбиви
попълзновения, които лъхат
с лъха тамянен на светите връзки,

та лесно да подлъгват. Значи, ясно?
От днес не бих желал да губиш време
за празни приказки със принца Хамлет.
Това е заповед. Сега върви си!

ОФЕЛИЯ

Ще бъде волята ви, господарю!

Излизат

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

На стражната площадка.

Влизат Хамлет, Хорацио и Марцел.

ХАМЛЕТ

Добре пощипва. Ще замръзнем тука.

ХОРАЦИО

От вятъра е. Реже като нож!

ХАМЛЕТ

А колко е часът?

ХОРАЦИО

Почти дванайсет.

МАРЦЕЛ

Не, вече би.

ХОРАЦИО

Че как не съм го чул?

Тогава близък е часът, когато

духът обикновено се разхожда.

Тръбен звук и топовен гърмеж.

Това какво пък означава, принце?

ХАМЛЕТ

Монархът ни гуляе тази нощ

залита, пие, речи произнася

и щом стакана с рейнско пресуши,

тръби и барабани протрещяват

великия му подвиг!

ХОРАЦИО

Може би
такъв е обичаят?

ХАМЛЕТ

Дявол взел го,
такъв е, да, но ако питаш мен,
макар и тук роден и свикнал с него,
подобен обичай е по-добре
да се престъпва, вместо да се спазва.
Запойното пиянстване ни прави
посмешище пред другите народи,
те викат ни „къркачи“ и поставят
пред името „датчанин“ свински титли;
така че тоз порок, дори когато
извършим нещо истински голямо,
прояжда ядката и същината
на нашите успехи. Точно тъй
се случва впрочем и с отделни хора:
зарад една нещастна бенка в тях —
като низш род (и в този случай те
са без вина, защото потекло
не се избира) или заради
по-късното въздействие например
на някоя черта в темперамента,
която, избуяла в миг, помита
преградите на разума; или
на някой навик, който, прекаляващ
със хубавото, често прави лоши
човешките обноски — тези хора
белязани — повтарям — поначало
от зла природа или зла звезда,
дори да имат качества безбройни
и чисти като божията милост,
пропадат най-накрая във очите
на обществото зарад тоз единствен
нещастен недостатък — грамът зло

разваля всичкото добро във тях,
за срам и за...

Влиза Призракът.

ХОРАЦИО

То иде! Вижете, принце!

ХАМЛЕТ

О, ангели, носители на милост,
пазете ни!... Какъвто да си ти,
чист дух или зъл бяс, донесло тука
зефир на рая или адска смрад,
дошло със блага или грозна цел,
ти виждаш ми се склонно към беседа.
Към теб обръщам се, зова те, Хамлет,
кралю на Дания и татко мой!
Със неведение не ме убивай!
Отговори! Защо тез твои кости,
погребани по божите обреди,
раздрали са савана си свещен?
Защо отново гробът, в който всички
видяхме те спокойно да лежиш,
сега, разчекнал челюсти от мрамор,
те е изблъвнал вън? Що значи туй,
че ти, покойникът, в желязна броня
изникнал пак под лунните лъчи,
в нощта насилваш ужас и разтърсваш
нас, бедните глупци, със страшни мисли,
надхвърлящи обхвата на ума ни?
Отговори: Какво от нас желаеш?
Защо дошъл си тук? Какво да правим?

Призракът дава знак на Хамлет да го последва.

ХОРАЦИО

Той кима ви да тръгнете след него!
Желае сякаш нещо да разкрие,
но само вам!

МАРЦЕЛ

И как любезно, вижте,
увлича ви към по-самотно място!
Не мърдайте!

ХОРАЦИО

На никаква цена!

ХАМЛЕТ

Щом тука не говори, ще го следвам!

ХОРАЦИО

Недейте!

ХАМЛЕТ

А защо да се страхувам?
Не давам за живота си петак,
а на душата ми какво ще стори,
когато е безсмъртна като него?
Той вика ме и аз ще го последвам!

ХОРАЦИО

Ами какво ще стане, скъпи принце,
ако подмами ви към дълбините
или към стръмната скала, която
надвесва се над собствената бездна,
и там, превърнал се във нещо страшни,
ви помрачи разсъдъка и хвърли
духа ви в лудост? Помислете, принце!
И без това ръбът влече, когато
човек погледне в пропастта и чуе
под себе си на толкоз стотин стъпки
бученето там долу!

ХАМЛЕТ

Той ми кима!...
Върви! Върви! Аз ида подир теб!

МАРЦЕЛ

Не бива, господарю!

ХАМЛЕТ

Остави ме!

ХОРАЦИО

Не тръгвайте!

ХАМЛЕТ

Съдбата ме зове
и прави всяка жила в мойто тяло
да се изопва като тетива!
Пуснете ме ви казвам! Честна дума,
на призрак ще превърна всеки, който
ми се изпречи!... Тръгвай! Аз те следвам!

Призракът излиза, следван от Хамлет.

ХОРАЦИО

Той няма власт нас своите постъпки!

МАРЦЕЛ

Не бива да го слушаме! След него!

ХОРАЦИО

Да тръгваме! Какво ли ще излезе
от всичко туй?

МАРЦЕЛ

Да, има нещо гнило

във Дания.

ХОРАЦИО

Да я закриля бог!

МАРЦЕЛ

След него! Тръгвайте!

Излизат

ПЕТА СЦЕНА

Друга част на стражната площадка. Влизат Призракът и Хамлет.

ХАМЛЕТ

Къде ме водиш? По-натам не мръдвам!

ПРИЗРАКЪТ

Изслушай ме!

ХАМЛЕТ

Да, слушам!

ПРИЗРАКЪТ

Наближава
часът, във който трябва да се върна
сред мъките на серните огньове.

ХАМЛЕТ

О, беден дух!

ПРИЗРАКЪТ

Недей да ме окайваш,
а слушай ме какво ще ти разкрия!

ХАМЛЕТ

О, говори! Мой дълг е да те слушам.

ПРИЗРАКЪТ

И щом изслушаш ме, да отмъстиш.

ХАМЛЕТ

Какво?

ПРИЗРАКЪТ

Духът съм аз на твоя клет баща,
осъден за известно време нощем
да броди по земята, а пък денем,
от глад измъчван, да горя във огън,
додето той пречисти в мен злините,
извършени, когато бях във плът.
Ако не бе ми строго запретиено
за своята тъмница да говоря,
ти би изслушал разказ, от чиято
най-слаба дума младата ти кръв
се би смразила, мозъкът — побъркал,
очите ти — изхвъркнали безумно
от своите орбити като звезди,
а къдрите ти, сресани грижливо,
във ужас биха щръкнали нагоре
като бодли на сплашен таралеж!
Но тези откровения не са
за слух на смъртни. Чуй ме! Чуй! О, чувай
Ако обичал си баща си нявга...

ХАМЛЕТ

О, боже!

ПРИЗРАКЪТ

... то отмъсти за неговото грозно,
ужасно, отвратително убийство!

ХАМЛЕТ

Убийство?

ПРИЗРАКЪТ

Убийство — грозно както най-доброто
от всичките убийства, но от всички
по-грозно, отвратително и подло!

ХАМЛЕТ

О, казвай го веднага, за да мога
по-бърз от мисъл, от мечта любовна
да литна към мъстта!

ПРИЗРАКЪТ

Готов си, виждам,
а пък и трябва по да си отпуснат
от тлъстата трева, която гние
в сънлива леност край брега на Лета,
за да не скочиш. Слушай, Хамлет: казват,
че спейки във градината си, бил съм
ухапан от змия. Това лъжа е,
която хитро сипват във ухото
на цяла Дания. Знай, сине мой,
че пепелянката, която клъвна
живота на баща ти, носи днес
короната му!

ХАМЛЕТ

Чичо ми? О, моя
предчувстваща душа!

ПРИЗРАКЪТ

Да, този сладен
прелюбодеец и кръвосмесител
с нечисти чарове и подли дарби —
проклети да са! — прелъсти за своята
позорна похот моята така
лъжливо-добродетелна съпруга.
Какво падение, мой синко Хамлет:
от мен, чиято обич бе вървяла
все тъй в ръка с обета свят
на сватбата ни, да се смъкне чак
до туй нищожество, което в нищо
не ми е равно!
Но както нивга добродетелта
не се поддава, па макар развратът

да взима облик ангелски, тъй всявга
порочността, венчана и за ангел,
пресища се от ложето небесно
и рови се в сметта!

Но стига! Чувствам утринния полъх
и трябва да съм кратък. Както спях
подир обяд — по стария си навик —
във своята градина, твойт чичо
прокрадна се в спокойния ми час
със стъкълце, напълнено със сок
от биле, причиняващо проказа,
и вля във дверите на моя слух
тоз адски извлек, който тъй се мрази
с кръвта ни, че подобно на живак
светкавично пробягва всички цеви
на тялото ни и със страшна сила
навред съсирва я и я пресича,
тъй както прави капката оцет
със млякото. Тъй стана с моята кръв,
и струпей отвратителен покри
с кора от люспи, като на прокажен,
снагата ми.

Така с един замах ръката братска
ми похити живот, престол, съпруга
и във цвета на грешните ми дни
преряза моя стрък и ме изпрати
без изповед, причастие и прошка,
незаплатил по сметките си долу,
да бъда съден горе, както бях си,
със всичките си земни грехове!
О, ужас! О, нечуван ужас!
Ако кръвта си помниш, не оставяй
постелята на датските крале
да стане одър на роднинско блудство!
Но както и да действуваш, пази
душата си и срещу своята майка
недей замисля нищо. Остави я

на бога и на шиповете остри,
кръстосали сърцето й. Аз тръгвам.
Ще съмне скоро. Светящият червей
ненужното си пламъче гаси.
Прощавай! Сбогом! И не ме забравяй!

Излиза.

ХАМЛЕТ

О, мощ небесна! О, земя!... И още?
Да позова ли ада? Пфу! Сърце,
не се поддавай! Не старейте в миг
вий, мишци! Дръжте ме!... Да те забравя?
Аз ще те помня, о, нещастен дух,
дорде блещука светлинка в туй мое
объркано кълбо! Да те забравя?
От плочката на своята памет аз
ще излича напълно всички стари
цитати книжни, максими ненужни,
безчетни впечатления, които
във нея наблюдателност и младост
са вписали, така че само твойта
повеля, непримесена със друго,
да пълни книгата на моя ум!
О, пагубна жена! О, ти злодей!
Злодей! Злодей! Усмихващ се злодей!
Къде е плочката ми да запиша,
че някой може да ти се усмихва
и пак да е злодей! Поне у нас,
във Дания, това се случва.

Пише.

Чичо,
това за теб е. А това — за мен:
„Прощавай! Сбогом! И не ме забравяй!“
Заклех се!

ХОРАЦИО и **МАРЦЕЛ** (*отвън*)
Къде сте, принце? Принце! Охохо!

Влизат двамата.

МАРЦЕЛ (*вика*)
Принц Хамлет.

ХОРАЦИО
Да го пазят небесата!

ХАМЛЕТ
Амин!

МАРЦЕЛ
Охо! Къде сте, господарю?

ХАМЛЕТ
Уху! Уху! Соколче, тук! Насам!

МАРЦЕЛ
Какво се случи, господарю?

ХОРАЦИО
Как сте?

ХАМЛЕТ
Невероятно!

ХОРАЦИО
Как? Кое? Кажете!

ХАМЛЕТ
Ще го раздрънкате!

ХОРАЦИО

Аз — не!

МАРЦЕЛ

И аз — не!

ХАМЛЕТ

Как мислите? Нима човешки ум
го би повярвал?... Но във пълна тайна!

ДВАМАТА

Кълнем се във небето, господарю!

ХАМЛЕТ

Във цяла Дания едва ли има престъпник, който... да не е
мерзавец!

ХОРАЦИО

Едва ли, принце, трябва дух да идва
от оня свят, за да ни каже туй.

ХАМЛЕТ

Да, прав си. Тук си прав. И тъй, без много
подробности ръцете да си стиснем
и вий да се отправите към своите
дела и задължения — защото
си има всеки своите дела
и задължения, не е ли тъй? —
А колкото до моя милост, ние
ще идем да се молим.

ХОРАЦИО

Но това е
вихрушка от неясни думи, принце!

ХАМЛЕТ

Сърдечно съжалявам, ако с тях
съм ви обидил. Вярвайте, сърдечно!

ХОРАЦИО

О, няма нищо страшно!

ХАМЛЕТ

Нищо страшно?

Кълна се във свети Патрикий, има
не страшно, а ужасно! Но духът
е — мога да ви кажа — честен дух!
А любопитството да разберете
какво е станало помежду нас
потискайте го някак си. Сега,
приятели — понеже сте ми вие
приятели, бойци и състуденти, —
една услуга!

ХОРАЦИО

Имате я, принце!

ХАМЛЕТ

За тази нощ мълчание пред всички!

ДВАМАТА

Разбрано, господарю!

ХАМЛЕТ

Дайте клетва!

ХОРАЦИО

Заклевам ви се, принце!

МАРЦЕЛ

И аз също

кълна се, господарю!

ХАМЛЕТ

Тук, над меча!

МАРЦЕЛ

Но, господарю, вече се заклехме!

ХАМЛЕТ

Над меча!

ПРИЗРАКЪТ (*изпод земята*)

Закълнете се!

ХАМЛЕТ

Ха-ха!

Харесваш ми! Добър гласец извади!

Дочухте ли го нашия юнак
от избата? Е, хайде, дайте клетва!

ХОРАЦИО

Кажете вий каква да бъде, принце!

ХАМЛЕТ

„Ни дума за видяното от нас.“

Над меча!

Двамата полагат мълчалива клетва с ръце на меча.

ПРИЗРАКЪТ (*изпод земята, другаде*)

Закълнете се!

ХАМЛЕТ

Тъй, значи:

„Нис et ubique“^[1] — тук и вред? Той иска
да се преместим. Господа, елате!

„Ни думица за чутото от нас!“

Над меча!

Двамата поставят ръце на меча.

ПРИЗРАКЪТ (*изпод земята, другаде*)
Закълнете си!

ХАМЛЕТ

Отлично!
Я гледай го ти, стария му кърт!
Как бърже ровел! Славен рудокоп!
Да се преместим пак!

ХОРАЦИО

О, небеса!
Туй всичко е невероятно странно!

ХАМЛЕТ

И тъкмо затова го приеми,
тъй както странник се приема в къщи.
Да, има по земята и небето
неща, Хорацио, които нашта
нешастна философия не е
дори сънувала! Но трети път
на трето място, тук, се закълнете,
че колкото и необикновено
да се държа — защото може би
във бъдеще ще сметна за уместно
да разигравам роля на чудак, —
че няма никога при среща с мене,
усмихвайки се, скръстили ръце,
с намигания или недомлъвки
като „Е, да...“ или „Ако речем да...“,
или „То, тез неща...“, или „Хм, хм...“
изобщо с най-нищожен намек няма
да издадете, че ви е известно
за мене нещо. Туй се закълнете
и божията милост да ви пази
във нужда!

Двамата поставят ръце на меча.

ПРИЗРАКЪТ (*изпод земята, другаде*)

Закълнете се!

ХАМЛЕТ

Смири се,
смири се вече, неспокоен дух!...
Сега прощавайте! Благодаря ви!
И туй, с което бедният ви Хамлет
би могъл да докаже обичта си
към вас, приятели, не ще ви липсва,
със божа помощ. Време е да влезем.
И моля ви отново: пръст на устни!
Векът е разглобен. О, дял проклет:
да си роден, за да го слагаш в ред!
Но да вървим, приятели!

Излизат.

[1] „*Hic et ubique*“ (лат.) — „Тук и навсякъде“. Съгласно средновековното поверие духовете могли да се появяват едновременно на много места. ↑

ВТОРО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Стая в дома на Полоний.

Влизат Полоний и Рейналдо.

ПОЛОНИЙ

И тъй, Рейналдо, дай му таз кесия
с това писмо.

РЕЙНАЛДО

Разбрано, господарю.

ПОЛОНИЙ

И няма да е зле преди това
оттук-оттам да разузнаеш малко
за начина му на живот.

РЕЙНАЛДО

Бях вече
намислил да го сторя, господарю.

ПОЛОНИЙ

И правилно. И правилно. Разпитай
за сънародниците ни в Париж,
къде и как и от какво живеят,
и кой с кого дружи, и щом от туй
насочено подпитване излезе,
че знаят син ми, гледай да достигнеш
дотоам, додето преките въпроси
не биха стигнали. Например казваш:
„Да, знам баща му и познавам тези,
с които е приятел, пък и с него
се знам донякъде...“, нали разбираш?

РЕЙНАЛДО

Напълно, господарю.

ПОЛОНИЙ

„Донякъде — тъй казваш. — Не добре.
Ако е този, за когото мисля,
то той е буен и си пада по...”

И тук му струпваш колкото си искаш
измислици. Но не от тез — внимавай!
които биха го опозорили,
а там такива, знаеш, леки буйства,
подхлъзвания, волности невинни,
познати и признати открай време
за вечни спътници на младостта.

РЕЙНАЛДО

Комар например?

ПОЛОНИЙ

Да, комар, гуляи,
кавги, дуели, улични девички —
и тях ти разрешавам.

РЕЙНАЛДО

Може би
това ще го очерни, господарю.

ПОЛОНИЙ

Зависи от подправката. Не бива
да лепнеш върху неговото име,
че е развратник! Дума да не става!
Ти тези грехове ще ги представиш
като прояви на свободен ум,
горещ характер, който иска свойто,
непрекипяла кръв — неща, присъщи
за възрастта му...

РЕЙНАЛДО

Да. Но, господарю...

ПОЛОНИЙ

Защо да правиш всичко туй, така ли?

РЕЙНАЛДО

Да, именно.

ПОЛОНИЙ

Хе, в туй е мойта хитрост,
защото, щом поопетниш сина ми —
но леко, с петънца като онези,
които всяко нещо придобива
при употреба, — твоят събеседник,
когото ти желаеш да изстискаш,
ако е имал случай да го хване
във гореспоменатите простъпки,
веднага — бъди сигурен! — ще почне
и той във този дух, със „господине“
или „приятелю“, или „любезни“,
според това, отде е и какъв е,
и как възпитан...

РЕЙНАЛДО

Ясно, господарю.

ПОЛОНИЙ

Та казвам, той... той, казвам... какво казвах?
Кълна се във светата литургия,
бях почнал нещо! За какво говорех?

РЕЙНАЛДО

Говорехте за туй, как щял да почне
и той във този дух, със „господине“...

ПОЛОНИЙ

А, да! Така, така! И ще подхване:
„Познавам момъка. Напълно прав сте.
Видях го сам, тогава и тогава,
със тоз и тоз да губи на комар“,
или „да пие“, или „да се бие
при спор на кегли“, или „да отива
в известна къща“ — сиреч във бардак,
Разбираш. Туй се казва да ловиш
на стръв лъжлива истински шаран
Така По косвен и околен път
ний, тънките и прозорливи люде,
разкриваме най-скритите въпроси.
Чрез тоз от мен горепосочен способ
и ти ще разузнаеш за Лаерт.
Разбра ли ме?

РЕЙНАЛДО

Разбрах ви, господарю,

ПОЛОНИЙ

Тогаз на добър час!

РЕЙНАЛДО

Благодаря ви.

ПОЛОНИЙ

И сам го наблюдавай!

РЕЙНАЛДО

Непременно!

ПОЛОНИЙ

И музиката си да учи здраво!

РЕЙНАЛДО

Разбрано, господарю!

ПОЛОНИЙ

Тръгвай! Сбогом!

Рейналдо излиза.

Влиза Офелия.

Офелио, какво с туй от тебе?

ОФЕЛИЯ

О, господарю! Господарю! Ах,
как страшно се изплаших!

ПОЛОНИЙ

От какво,
във името господне? Е? Да чуем!

ОФЕЛИЯ

О, господарю, както си бродирах
във стаята, принца Хамлет, гологлав,
разгърден и с чорапи цели в кал
до глезените свлечени, по-бледен
от ризата си, с тракащи колене
пред мене се яви, като въртеше
очите си тъй жално, сякаш беше
от ада пуснат, за да ми разкаже
за ужасите в него!

ПОЛОНИЙ

Полудял е
от страст към теб?

ОФЕЛИЯ

Не зная, господарю,
но може би е тъй!

ПОЛОНИЙ

Какво ти каза?

ОФЕЛИЯ

За китката ме сграбчи и така,
държейки я, отдръпна се от мене
и с длан засенчил втренчено очи
лицето ми безкрайно дълго гледа,
като че искаше да го рисува.
След туй ръката ми поклати леко,
печално кимна три пъти и после
такава покъртителна въздишка
изтръгна се от неговата гръд,
че цялото му тяло потрепера
като във смъртен гърч. След туй ме пусна
и сякаш можеше и без да гледа,
да направлява хода си, излезе
от стаята, глава извил през рамо,
с очи, докрая вперени във мен.

ПОЛОНИЙ

Веднага тръгвай! Да вървим при краля!
Това е чиста лудост от любов,
а тя е враг на себе си и води
към действия безумни не по-рядко
от всички други страсти под небето,
наказващи плътта ни. Съжалявам.
Да си му казала обидно нещо?

ОФЕЛИЯ

Не, господарю мой, но както вие
ми наредихте, връщах му писмата
и му отказвах близостта си.

ПОЛОНИЙ

Ясно!

От туй се е побъркал! Съжалявам,
че съдих тъй повърхностно за него.

Страхувах се, че си играе с тебе
и иска само да те похаби.
Проклетата подозрителност! Така е,
на старостта е свойствено да бърка
от много ум, тъй както е присъщо
на младостта пък да греши от глупост.
Но да вървим при краля! Трябва бързо
от нас да чуе той това, което,
държано скрито, ще е по-опасно,
отколкото разкрием ли го ясно.
Ела!

Излизат.

ВТОРА СЦЕНА

Зала в замъка.

Тръбен звук. Влизат Кралят, Кралицата Розенкранц, Гилденстерн и свита.

КРАЛЯТ

Здравейте, Розенкранц и Гилденстерн!
Освен желанието ни горещо
отново да видиме, подбуда
да бъдете поканени тъй спешно
бе нуждата от вас. Навярно вие
сте чули, че принц Хамлет стана жертва
на странно превращение. Таз дума
употребяваме, понеже той
наистина и вътрешно, и външно
превърнал се е в друг. Каква причина
могла би — извън бащината смърт —
да го разстрои тъй, съвсем не можем
да си представим. И затуй ви молим,
понеже заедно сте росли с принца
и близки сте с младежкия му дух,
да постоите в двора ни със цел,
увличайки го във забави, някак
да разузнаете при сгоден случай
дали не го измъчва нещо скрито,
което, щом разкрие се, да може
да бъде излекувано от нас.

КРАЛИЦАТА

Той, господа, за вас говори често
и аз съм сигурна, че на света
двамина други няма, към които
така да е привързан. Ако вам
угодно е за малко между нас

да поостанете зарад доброто
и здравето на нашата надежда,
престоят ви ще бъде награден
по начин, съответстващ на кралско
благоволение.

РОЗЕНКРАНЦ

Кралю, кралице,
по силата на висшата си власт
вий можехте да облечете свойто
желание във форма на повеля,
а не на просба.

ГИЛДЕНСТЕРН

Но покорни вам,
ний слагаме в нозете ви със радост
готовността си, опната да служи
на ваши милости!

КРАЛЯТ

Благодарим,
любезни Розенкранц и Гилденстерн.

КРАЛИЦАТА

Благодарим, любезни Гилденстерн
и Розенкранц. И, моля незабавно
идете при нещастния ми син!...
Съпроводете вие господата
до принца Хамлет.

ГИЛДЕНСТЕРН

И дано небето
направи ни приятни и полезни
за син ви, ваша светлост

КРАЛИЦАТА

Чул ви господ!

Розенкранц и Гилденстерн излязат, придружени от неколцина от свитата.

Влиза Полоний.

ПОЛОНИЙ

Кралю, посланиците от Норвежко
се върнаха с отлични новини.

КРАЛЯТ

Ти винаги до днес си бил баща
на благи вести.

ПОЛОНИЙ

Вярно ли, кралю?
Все пак бих искал да ви заверя,
че своя дълг обрекъл съм на вас,
тъй както своята душа на бога;
и струва ми се — или съм отвикнал
да душа, както досега, следите
на хорските дела, — че съм открил
причината за лудостта на принца.

КРАЛЯТ

Е, казвай! Казвай! Искам да я чуя!

ПОЛОНИЙ

Посланиците първом, като гозба,
а мойто ще е сладкото след тях!

КРАЛЯТ

Така да бъде! Сам ги покани!

Полоний излиза.

Гертруда, мила, той твърди, че знаел
отде извира смутът на сина ви.

КРАЛИЦАТА

Аз мисля, че причината е само
във пряната кончина на баща му
и спешния ни брак.

КРАЛЯТ

Ще проверим.

Влиза отново Полоний, следван от Волтиманд и Корнелий.

Приятели, здравейте! Волтиманд,
какво ми носите от моя брат,
норвежкия владетел?

ВОЛТИМАНД

Искрен поздрав
във отговор на вашия, кралю.
Едва изслушал ни, той прати вест
на своя братов син да спре веднага
започнатите набори. Той смятал,
че Фортинбрас се стяга да напада
поляците, но след проверка схвана,
че туй са подготовки срещу вас
и разгневен, че злоупотребяват
с безсилната му старост, заповяда
на Фортинбрас да се яви пред него;
той покори се, беше смъмрен строго
и се закле, че нивга вече няма
да мисли за война със ваша светлост.
Зарадван, старецът му отреди
годишно трийсет хиляди корони
и с войнството, което бе събрал,
заръча му да тръгне срещу Полша,
със таз молба, отправена към вас,

Дава на Краля писмо.

да му осигурите мирен преход
през вашите владения, съгласно
условията тук.

КРАЛЯТ

Отлични вести.

Ще прочетем във подходящо време
това писмо и ще му отговорим
подир обсъждане. Но отсега
благодарим ви за добрия труд.
Идете да отдъхнете! Таз нощ
ще има пир.

Волтиманд и Корнелий излизат.

ПОЛОНИЙ

Приключихме с това.

Владетелю, мадам, да ви разказвам
какво е тронът и какво — дългът,
защо денят е ден, нощта е нощ
и времето е време, би било
прахосване на нощи, дни и време,
и тъй като за мисълта се знае,
че краткостта е нейната душа,
а многословието — тленна външност,
ще бъде крайно кратък: син ви Хамлет
е луд. И „луд“ наричам го, защото
какво е лудост, ако не да бъдеш
какъв, че да не можеш с друга дума
да бъдеш означен освен със „луд“?
Но да оставим...

КРАЛИЦАТА

По същество, без толкова изкусност!

ПОЛОНИЙ

Мадам, в словата ми изкусност няма.
Говоря ви наистина, че луд е,
а че е луд, е истина и туй е
наистина печално; и печално,

че е наистина... не най-добра
игра на думи, но да я оставим...
Изкусността — аз казах — ми е чужда.
Че луд е, туй е явно, но коя е
причината, която е довела
до тоз ефект или — с по-точна дума —
дефект, защото всички тез душевни
ефекти дефективни имат своя
причина. Де е тя? Щом казах „тя“
и вече отговорил съм къде е.
Подразумейте:
аз имам дъщеря — и казвам „имама“,
защото моя е, — а тя, понеже,
забележете, знае своя дълг,
ми връчи туй. Сами съдете впрочем!

Чете писмо.

„До идола на моята душа, небесната и одарена с
дивна прелест Офелия“ — това е лош израз, отвратителен
израз! „Одарената“ — отвратителен израз! Но слушайте
нататък! Ето тук: „За да почива до белоснежната й гръд...“

КРАЛИЦАТА

И туй писмо до нея е от Хамлет?

ПОЛОНИЙ

Търпение, мадам! Чета дословно:

„Съмнявай се, мила, в земята,
във слънцето, в звездния рой,
съмнявай се в правдата свята,
но нивга — в това, че съм твой!

О, скъпа Офелия, не ме бива за стихоплетство.

Не владея изкуството да отмервам въздишките си, но, че те
обичам безкрайно, несравнима моя, вярвай ми на това! Сбогом! Твой

завинаги, докато тази негова телесна машина му принадлежи.

Хамлет“

Това послушната ми дъщеря
предаде на баща си, като вля
във неговия слух кога, къде
и точно как ухажвал я е принцът.

КРАЛЯТ

А как го е приела тя самата?

ПОЛОНИЙ

Какъв човек съм според вас, кралю?

КРАЛЯТ

Човек почтен и заслужаващ вяра.

ПОЛОНИЙ

И бих желал такъв да се окажа.
Ала какво — кажете — вие бихте
помислили, ако, усетил как
таз обич вече пърха (а пък аз,
признавам си, усетих я, преди
Офелия за нея да ми каже),
какво си бихте рекли, вий и нейно
величество, кралицата, ако
аз бях решил да съхраня таз тайна
като любовен дневник, тихомълком
намигайки на своето сърце,
или погледнал бих ей тъй, през пръсти
на тяхната любов; какво, кралю,
си бихте рекли, а? Но аз, аз — не!
На своята хубостница аз веднага
й казах тъй: „Принц Хамлет си е принц!
Над твойта сфера! Няма да го бъде!“
И наредих й да не го приема
и писъмца и дарове да връща,

и тя събра плода на този съвет.
А той — отблъснат — явно от това е
изпаднал първо в скръб, след туй във пост,
след туй в безсъние, след туй във немощ,
след туй в побърканост и постепенно
по тази стълба е успял да слезе
до буйното безумие, което
ни натъжава всички.

КРАЛЯТ

Според вас
дали е тъй?

КРАЛИЦАТА

Изглежда вероятно.

ПОЛОНИЙ

Кога, кралю, било е да съм казал
за нещо, че е тъй, а после то
да е излязло иначе?

КРАЛЯТ

Ни веднъж,
доколкото си спомням.

ПОЛОНИЙ (*сочи главата и раменете си*)

Щом е тъй,
свалете туй от туй, ако се лъжа!
Вий обстоятелства ми дайте само
и аз причината им ще измъкна
от ядката на земното кълбо!

КРАЛЯТ

А как да проверим това докрай?

ПОЛОНИЙ

Вий знаете, той често се разхожда

по таз галерия.

КРАЛИЦАТА

Със часове!

ПОЛОНИЙ

По нея ще му пусна дъщеря си,
а ние ще се скрием зад гоблена.
Следете го! Ако не се окаже
умопобъркан от нещастна обич,
да бъда прост кравар, а не пръв съветник!

КРАЛЯТ

Добре. Съгласен. Да направим опит!

Влиза Хамлет, зачетен в книга.

КРАЛИЦАТА

Той иде, скръбен, с книга във ръка!

ПОЛОНИЙ

Излезте, моля ви! По-бързо! Бързо!
Ще го изпитам още тук, сегичка!
Простете!

Кралят и Кралицата излизат.

Как се чувствувате, принц Хамлет?

ХАМЛЕТ

Добре, слава богу.

ПОЛОНИЙ

Познавате ли ме принце?

ХАМЛЕТ

Много добре. Вие сте продавач на риба.

ПОЛОНИЙ

Аз? Съвсем не, принце?

ХАМЛЕТ

Тогава ви пожелавам да бъдете честен като тях,

ПОЛОНИЙ

Как честен, принце?

ХАМЛЕТ

Е, да. Наистина както е тръгнал светът, сега да си честен, значи да си един от десет хиляди.

ПОЛОНИЙ

Напълно вярно, принце.

ХАМЛЕТ

Защото, щом слънцето плоди червеи в едно умряло псе, то едно късче мърша, добро за целуване... Имате ли дъщеря?

ПОЛОНИЙ

Имам, принце.

ХАМЛЕТ

Не я оставяйте да се разхожда пол слънцето. Зачатието е благословено, но не за нея. Отваряйте си очите, приятелю!

ПОЛОНИЙ (*настрани*)

Е, какво ще кажете? Прави-струва, все около дъщеря ми! А пък отначало не ме позна. Каза, че съм бил продавач на риба. Здравата е хлътнал, здравата! И аз на младини страдах много от любов. Почти като него. Ще го заговоря отново... Какво четете, господарю?

ХАМЛЕТ

Думи, думи, думи.

ПОЛОНИЙ

Но за какво се разправя там?

ХАМЛЕТ

Кой с кого да се разправя?

ПОЛОНИЙ

Искам да кажа: какво им е съдържанието?

ХАМЛЕТ

Клевети, господине. Този безобразен сатирик, разправя, че на старците брадите били сиви, а лицата — сбръчкани, че от очите им се изцеждал сливов клей и китова амбра^[1] и че притежавали в голямо количество отсъствие на разсъдък, придружено от силно развита слабост на кълките. Все неща, господине, в които аз съм напълно и всячески убеден, но които според мене не е прилично да се печатат. Защото и вие, уважаеми, някой ден ще станете стар като мене, ако можете да се движите назад по рачешки.

ПОЛОНИЙ (*настрани*)

Че е лудост — лудост е, но има система в нея!... Тук духа, принце. Искате ли да отидете по на закрито?

ХАМЛЕТ

Да, в гроба.

ПОЛОНИЙ

Там наистина е закътано. (*Настрани.*) Колко на място са понякога отговорите му! При лудостта често се срещат такива находки, каквито рядко биват раждани от здравия ум. Ще го оставя и още сега ще помисля как да уредя срещата между него и дъщеря ми... Почтени принце, разрешете ми да си взема сбогом от вас.

ХАМЛЕТ

Вземете си го, моля ви! От нищо друго не бих се лишил тъй охотно. Освен от живота си, освен от живота си.

Влизат Розенкранц и Гилденстерн.

ПОЛОНИЙ

Сбогом, принце

ХАМЛЕТ

Тези досадни стари глупци!

ПОЛОНИЙ

Принц Хамлет ли търсите? Ей го там.

РОЗЕНКРАНЦ

Благодарим ви, уважаеми господине.

Полоний излиза.

ГИЛДЕНСТЕРН

Почтени господарю!

РОЗЕНКРАНЦ

Любезни господарю!

ХАМЛЕТ

Ха, Гилденстерн! Я, кой бил! Розенкранц! Приятели от детство, как живеем?

РОЗЕНКРАНЦ

Обикновено. Като простосмъртни.

ГИЛДЕНСТЕРН

За щастие, умерено щастливи.
Не може да се каже, че сме чак
пискюл на шапчицата на Фортуна^[2].

ХАМЛЕТ

Но не сте и подметка на обувката й?

РОЗЕНКРАНЦ

Не сме и това.

ХАМЛЕТ

Тогава се навъртате нейде около талията ѝ, а? Или към средата на нейната благосклонност?

ГИЛДЕНСТЕРН

Да, близко сме до мишената ѝ.

ХАМЛЕТ

И мишкувате там и двамата? Ами да, тази богиня на щастието е една мръсна блудница!... Какво ново?

РОЗЕНКРАНЦ

Нищо ново, господарю. Само това, че светът е станал честен.

ХАМЛЕТ

Тогава приближава Второто пришествие! Но новината ви не е вярна. Позволете да ви поразпитам по-подробно. С какво, драги мои приятели, сте разгневили толкоз тази ваша Фортуна, та ви е пратила тук в затвора?

ГИЛДЕНСТЕРН

Как в затвора, господарю?

ХАМЛЕТ

Дания е затвор.

РОЗЕНКРАНЦ

Тогава е затвор и целият свят.

ХАМЛЕТ

И то образцов, с безброй килии, клетки, ями. Дания е една от най-лошите.

РОЗЕНКРАНЦ

Ние не мислим така, господарю.

ХАМЛЕТ

Тогава тя за вас не е затвор, защото няма нищо, добро или лошо, което да не е направено такова от нашето мислене. За мен Дания е затвор.

РОЗЕНКРАНЦ

Тогава честолюбието ви я прави такава. Тя е твърде тясна за духа ви.

ХАМЛЕТ

О, боже, аз бих могъл да седя затворен в орехова черупка и пак да се чувствам владетел на безкрайни простори! Ако нямах лоши сънища!

ГИЛДЕНСТЕРН

Които сънища са именно честолюбието ви, защото честолубецът е човек, чиято същина е само сянката от един сън.

ХАМЛЕТ

Самият сън е вече сянка.

РОЗЕНКРАНЦ

Именно. И за мен честолюбието е нещо толкоз въздушно и празно, че е само сянка от сянка.

ХАМЛЕТ

Тогава просяците са хора от плът и кръв, а пък монарсите и прославените герои — само техни разтегнати сенки. Но нека идем при другите придворни. Защото, честна дума, аз не съм способен да разсъждавам.

ДВАМАТА

Приемете услугите ни, господарю!

ХАМЛЕТ

По никакъв начин! Не искам да ви приравня със своите служители, защото, честно казано, съм обслужван отвратително. Но за да останем в утъпкания път път на приятелството, кажете: какво ви е довело в Елсинор?

РОЗЕНКРАНЦ

Желанието да ви навестим, господарю. Нищо друго.

ХАМЛЕТ

Какъвто съм бедняк, беден съм и откъм признателност. Но благодаря ви, скъпи приятели, при все че май ви плащам за стотинка-две благодарност в повече. Не са ли пратили да ви извикат? По собствен почин ли сте дошли? Сами ли се сетихте? А? Хайде, хайде! Да си говорим откровенно! Казвайте, казвайте!

ГИЛДЕНСТЕРН

Какво да казваме, господарю?

ХАМЛЕТ

Каквото щете, но без извъртане! Пратили са да ви викат — виждам в погледите ви едно признанийце, което неопитната ви срамежливост не може да прикрие. Зная: добрите крал и кралица са пратили да ви извикат.

РОЗЕНКРАНЦ

С каква цел, господарю?

ХАМЛЕТ

Това вие ще ми кажете. Но заклевам ви в нашето другарство от училище, в съзвучието на младостта ни, в неугасналата обич помежду ни и във всичко, което някой друг, по-красноречив, би прибавил към това, бъдете честни и искрени с мен: извикаха ли ви, или не?

РОЗЕНКРАНЦ (*настрани, към Гилденстерн*)

Какво ще кажете?

ХАМЛЕТ (*настрани*)

Ясно като бял ден!... Хайде, по-бързо, ако ме обичате!

ГИЛДЕНСТЕРН

Извикаха ни, господарю.

ХАМЛЕТ

А пък аз ще ви кажа защо; и моята догадка ще изпревари вашето признание, тъй че от клетвата за мълчание, която сте дали на краля и кралицата, няма да падне и косъм. Не зная защо, напоследък съм загубил цялата си веселост, зарязал съм напълно телесните упражнения и изобщо съм изпаднал в такова мрачно настроение, че тази прекрасна сграда — земята — ми се вижда гола канара; този опнат над нас прозирен шатър на въздуха — можете ли да си представите? — този дивен свод над главите ни, този величествен покрив, обсипан със златни огньове; всичко това е за мен само едно гадно скупчване на зловонни пари. Човекът! Какво великолепно творение е той! Колко благороден е с разума си; колко безкрайно богат откъм способности, изрази, движения; колко изумително свършен в действията си; колко приличен на ангел в своята прозорливост; колко подобен на бог! Върховна красота на света! Венец на всички живи твари! И какво е за мен тази квинтесенция на праха? Той не ме радва... И жените също, колкото и да се усмихвате.

РОЗЕНКРАНЦ

Господарю, не съм помислил нищо подобно!

ХАМЛЕТ

Тогава защо се засмяхте, като казах: „Той не ме радва“?

РОЗЕНКРАНЦ

Помислих си, че щом човекът не ви радва, кой знае какъв постен прием ще получат от вас актьорите, които настигнахме по пътя. Те идат насам, за да ви предложат услугите си.

ХАМЛЕТ

Този, който играе кралете, е добре дошъл — негово величество ще получи своята дан от мен; странстващият рицар ще може да

употреби своите меч и щит, любовникът няма да въздиша безвъзмездно; жлъчният ще бъде оставен да изкара ролята си докрай; смешникът ще разсмива тези, които имат гъдел в дробовете си; а дамата ще може да си казва мисълта без задръжки, защото инак белият стих ще куца. Що за актьори са?

РОЗЕНКРАНЦ

Точно вашите любимци — столичните трагици.

ХАМЛЕТ

И защо са тръгнали на обиколка? Постоянният театър им е давал повече слава и печалба.

РОЗЕНКРАНЦ

Мисля, че има някаква забрана поради последните нововъведения.^[3]

ХАМЛЕТ

А ползват ли се още със славата, която имаха, когато бях в града? Трупа ли се все така публиката за тях?

РОЗЕНКРАНЦ

Съвсем не, господарю.

ХАМЛЕТ

Защо? Да не ся почнали да ръждясват?

РОЗЕНКРАНЦ

Не, господарю, те се стараят както по-рано, но в последно време са се излюпили в столицата едни дечурлига, такива едни ястребчета-голишарчета^[4], които надкрещават в спора всички и обират общите одобрения. Те сега са на мода и така ограват театрите на простолюдието — те така ги наричат! — че мнозина, носещи шпага на кръста, не смеят да надзърнат в тях, защото се плашат от пачето перо на някой драскач.

ХАМЛЕТ

Деца ли? Че кой ги покровителствува? Отде получават заплати? И не си ли мислят, че ще трябва да играят и след като им загрубеят тънките гласчета? После, като пораснат и се превърнат в обикновени актьори — което навярно ще стане, ако не си намерят по-добър занаят, — няма ли да кажат, че техните драматурзи са им навредили, като са ги карали да грачат срещу собственото си бъдеще?

РОЗЕНКРАНЦ

То беше голяма врява и от двете страни, а и хората не смятаха за грях да ги насъскват едни срещу други. По едно време никой не си даваше парите за представление, в което поети и актьори не си разменяха по някой в зъбите.

ХАМЛЕТ

Как е възможно това?

ГИЛДЕНСТЕРН

О, падна голямо изцеждане на мозъци!

ХАМЛЕТ

И децата, казвате, са на път да удържат победата?

РОЗЕНКРАНЦ

Да, господарю, дори и над Херкулес, макар той да носи целия глобус на гърба си.^[5]

ХАМЛЕТ

Всъщност нищо чудно, щом като моят чичо е крал на Дания и тези, които му се плезеха вчера, докато баща ми беше жив, днес плащат по двайсет, четиридесет, петдесет, сто дуката за портретчето му в миниатюра. Дявол взел го, трябва да има нещо свръхестествено в това! Да можеше науката да се докопа до него!

Тръбен звук

ГИЛДЕНСТЕРН

Ето ги актьорите!

ХАМЛЕТ

Господа, добре дошли в Елсинор. Да си стиснем ръцете! Хайде! Гостоприемството си има съответните церемонии. Позволете ми да ги изпълня с вас, ето така, за да не би любезността ми към актьорите — която, казвам ви, трябва да проличи ясно — да ви се стори по-топла, отколкото тази към вас. Добре дошли! Но моят чичо-татко и моята стринка-майка много се мамят.

ГИЛДЕНСТЕРН

В какво, скъпи господарю?

ХАМЛЕТ

Аз съм побъркан само при северо-северозападен вятър, но щом духа откъм юг, различавам сокол от сойка.

Влиза Полоний

ПОЛОНИЙ

Здравейте, господа.

ХАМЛЕТ

Чувай, Гилденстерн!... И ти също!... Дайте по едно ухо на сам. Това голямо кърмаче там още не е излязло от пеленките си.

РОЗЕНКРАНЦ

А може би отново си е влязло в тях — нали казват, че старците се вдетинявали.

ХАМЛЕТ

Сега ще ви предскажа нещо: ще ми съобщи за актьорите. Внимание!... Прав сте, драги. Наистина понеделник сутрин беше...

ПОЛОНИЙ

Почтени принце, имам новина за вас.

ХАМЛЕТ

Почтени старче, имам новина за вас. Когато Росций беше актьор в Рим...

ПОЛОНИЙ

Пристигнаха са актьори, принце.

ХАМЛЕТ

Дрън-дрън!

ПОЛОНИЙ

Пристигнаха! Аз ги докарах!

ХАМЛЕТ

Как? Цяла трупа на едно магаре?

ПОЛОНИЙ

Най-добрите актьори на света, отлични за всякакви представления: трагически, комически, исторически, идилически, идилическо-комически, историко-идилически, трагическо-исторически, трагико-мито-историко-идилически, със спазване на трите единства и съвсем свободни. За тях нито Сенека^[6] може да бъде твърде тежък, нито Плавт^[7] — прекалено лек. Отлични са и когато ги лови законът за словото, и когато могат да си отпуснат езика. Няма равни на себе си, казвам ви!

ХАМЛЕТ

О, Йефтай^[8], съдниче Израилев, какво съкровище имаш!

ПОЛОНИЙ

Какво съкровища, принце?

ХАМЛЕТ

Как какво?

„Щерка имаше Йефтай,

любеше я той безкрай...“

ПОЛОНИЙ (*настрани*)

Пак за дъщеря ми!

ХАМЛЕТ

Не е ли така, стари Йефтай?

ПОЛОНИЙ

Ако на мен викате Йефтай, аз наистина имам дъщеря и много я обичам.

ХАМЛЕТ

Не, не следва това.

ПОЛОНИЙ

А какво следва, принце?

ХАМЛЕТ

Ами това:

„... ала господ — пожела
и съдба я стигна зла...“

И после:

„... стана с нея туй, което
често става под небето...“

Останалото ще трябва да си го потърсите сам в първата строфа на тази благочестива песничка, защото ето, идват тези, които по занаят скъсяват времето на хората.

Влизат Актърите

Добре дошли, добре дошли, драги мои! Заповядайте всички! Радвам се, че изглеждаш добре, друже! Здравейте, приятели! Я гледай каква брада си пуснал, откак те видях за последен път! Да не е нарочно, за да ми се надсмиваш скришом зад нея тук в моята Дания? О, драга ми госпожице^[9] и повелителко, кълна се в света Богородица, че сте се извисили до нейното небе с цял венециански ток! Дано златното ви гласче не е вече пропукано като невалидна монета.

Приятели, всички сте добре дошли! Да започваме! Веднага, като френски соколари, пускаме по първото пиле, което се мерне! Един монолог веднага! Хайде, покажете си изкуството! Един монолог с повечко патос!

ПЪРВИ АКТЪОР

Кой например, благородни господарю?

ХАМЛЕТ

Веднъж те чух, изпълняваше един, който май не беше още игран на сцена или ако е бил, то най-много един-два пъти, защото пиесата не би се харесала на широката публика — беше като чер хайвер за простака; но чудесна драма според мен и според други по-добри познавачи: сглобката на сцените ѝ беше много добра и всичко беше построено с простота и майсторство. Помня, някой казваше, че ѝ липсвали соленички подправки, за да бъде по-апетитна, а също и някои ефекти, които да приповдигнат стила ѝ, но прибави, че според него този начин за писане бил чиста работа: толкова солиден, колкото и лек; и много повече истински хубав, отколкото само изящен. Особено ми хареса едно място. Там, където Еней^[10] разказва на Дидона за войната и именно за смъртта на Приам^[11]. Ако не се лъжа, почваше така... чакай, чакай... „Суровий Пир^[12] като Хиркански^[13] тигър...“ Не, не беше така. Но почваше с Пир.

„Суровий Пир, чиито щит и броня
по цвят напомняха нощта в червото
на коня, що измами Илион^[14],
сменил бе сякаш бойната си багра
от черна в пурпурна. Потънал цял
в кръвта на старци майки и дечица,
запекла се от жара на стените,
огряващи със грозна светлина
смъртта на своя цар, сред плам и чад,
с очи, досущ като рубини адски,
синът Ахилев диреше навсякъде
столетния Приам...“
Карай нататък!

ПОЛОНИЙ

Бога ми, принце, отлично рецитирахте. С чиста дикция и правилно разбиране.

ПЪРВИ АКТЬОР

„... И ей го там
в неравен бой с ахейци. Вехтий меч
на плочите издрънква, непокорен
на слабата десница. Пир замахва,
но не сполучва — острието само
край власите на стареца просъсква,
но толкоз силно, че от този съсък
той губи свят. И сякаш чула, Троя
накланя кули пламнали и рухва
с ужасен трясък, който поразява
слуха на Пир. И — чудо! — мечът, вдигнат
над снежната Приамова глава,
остава тъй — мъстителят замръзва,
изписан сякаш на завеса, спрял се
във безразличие.
Но както често случва се пред буря
да млъква всичко, вятърът да стихва,
в небето облаците да застиват,
да е замряла цялата земя,
и изведнъж невероятен трясък
да разре простора — тъй и Пир,
от своето вцепенение събуден,
избухна с двойна ярост. И едва ли
стоварял се е млатът на циклопа^[15]
по щита Марсов със такава сила,
с каквато Пир стовари своя меч върху Приама!
О, блуднице Фортуно! Богове,
вземете колелото й^[16] и всичко —
дъги, наплати, спици — натрошете
на късчета, а облата главина
по склона олимпийски търколете
във преизподнята!"

ПОЛОНИЙ

Много е дълго.

ХАМЛЕТ

Ще го пратим на бръснаря заедно с брадата ти да ги поокастри и двете... Моля те продължавай! На негова милост дай му шутовски танци или някоя солена шега, инак захърква. Продължавай! Това за Хекуба^[17].

ПЪРВИ АКТЬОР

„О, кой видял царицата плачевна...“

ХАМЛЕТ

„Царицата плачевна“?

ПОЛОНИЙ

Много е добре. „Царицата плачевна“ — добре е.

ПЪРВИ АКТЬОР

„... насам-натам да тича босонога
и да гаси жарта с обилни сълзи,
покрила с дрипел царствена глава,
що вчера диадема бе красила,
и в уплаха си скрила със постилка
съсхрений си многоражда скут,
кой туй видял, с език, от злъч отровен,
не би издал присъда за жестокост
срещу Фортуна? О, ако Олимп
би бил свидетел на мига страхотен,
когато зърна тя, в игра злорада,
да кълца Пир Приамовия труп,
ужасният й вой би просълзил
очите на небето, би покъртил
безстрастните му жители!...“

ПОЛОНИЙ

Вижте го, той смени цвета си! И очите му плуват в сълзи! Стига толкоз!

ХАМЛЕТ

Добре. Друг път ще ми кажеш останалото... Уважаеми, погрижете се за цялата трупа да бъде удобно настанена. Чухте ли ме? Да се отнасяте с тях добре, защото те са конспектът на времето ни, неговият летопис в съкратено издание. По-добре за вас ще е да ви лепнат следсмъртно лоша епитафия на паметника, отколкото да са ви хвърлили приживе добра подигравка от сцената.

ПОЛОНИЙ

Ще се отнеса към тях според заслугите им, принце.

ХАМЛЕТ

Господи, помилуй! По-щедро, по-щедро, човече! Ако се отнасяме с всекиго според заслугите му, кой ще отърве камшика? Отнесете се с тях според собствените си чест и благородство! Колкото е по-малка тяхната заслуга, толкоз по-голямо ще е вашето великодушие. Отведете ги!

ПОЛОНИЙ

Елате, господа!

ХАМЛЕТ

Вървете с него, приятели! Утре ще гледаме представление

Настрани към Първи актьор.

Чувай, стари приятелю, можете ли да изиграте „Убийството на Гонзаго“?

ПЪРВИ АКТЬОР

Да, господарю.

ХАМЛЕТ

Ще го покажем утре вечер. А ако потрябва да допиша десетина-петнайсет стиха и да ги вмъкнем в текста, ще можете ли да ги заучите

дотогава?

ПЪРВИ АКТЬОР

Да, господарю.

ХАМЛЕТ

Отлично! Последвайте този господин и внимавайте — не му се подигравайте прекалено!

Полоний и Актьорите излизат.

Добри приятели, оставям ви до довечера. Добре дошли в Елсинор.

РОЗЕНКРАНЦ

Благодарим, господарю.

Излиза заедно с Гилденстерн

ХАМЛЕТ

Така. Добър ви път! Най-сетне сам!

Какъв съм аз подлец и жалък раб!

Нима не е чудовищно, че този
актьор в една измислица, в една
игра на мнима страст успява тъй
да подчини душата си на своето
самовнушение, че тук пред мене
ликът му побеля и всяко нещо —
сълзите в погледа, плачът в гласа,
чертите, сгърчени в ужасен израз,
движенията, всичко — бе напълно
във съответствие с това, в което
се бе вживял! И за какво? За нищо.
Зарад Хекуба!

Каква му е Хекуба, той на нея
какъв и е, та тъй реве? Какво
би сторил, ако имаше дълбока
причина да се мъчи, като тази,

която имам аз? Той би удавил
във сълзи сцената и би потресъл
с ужасна реч ухото на тълпата,
той би влудил виновния, изпълнил
невинния със ужас, хвърлил в смут
незнаещия! Да, очи, уши
той щеше да смрачи и заглуши!
А аз,
един поплювко, мухльо, се развявам
като мечтател, глух към своя дълг,
и не обелвам зъб, не, не дори
когато един крал е бил лишен
тъй подло от имот и от живот!
Дали не съм страхливец? Хайде, хора,
кой иска да ме нарече „негодник“
и да ми пукне тиквата на кръст?
В лицето ми да духне снопче косми,
отскубнато от моята брада?
Да ме ошипе за носа? Насила
да ми натика титлата „лъжец“
във дън гръцмуля? Кой ще го направи?
По дяволите! Ще го понеса!
Аз имам дробче колкото на гълъб^[18]
и жлъчка, бедна, за да вгорчиви
обидата във мен, защото иначе
със мършата на този негодяй
да съм нахранил всички лешояди
на Дания! Ах, подъл, кървав, сладен,
покварен, долен, мръсен, гнъсен урод!
О, мъст!
Ама какво магаре съм! Брей смелост!
Родителят ми дивен е убит,
а аз, синът, когото с вик зоват
към мъст небе и пъкъл, се лигавя
като сълзлива уличница, кряскам
като пияна курва! Пфу, позор!
Не те е срам! На работа, мой ум!

Хм!

Дочувал съм, че хора с черна съвест,
присъствувайки на някаква пиеса,
понякога тъй бивали смутени
от майсторството й, че там, на място,
признавали престъпното си дело.
Злодейството, макар и безезично,
умее да говори. Ще накарам
таз трупа да представи сцена, сходна
с коварното убийство на баща ми,
пред моя чичо. И ще го следя,
ще бръкна в раната му — ако трепне,
ще знам какво да правя. Не е чудно
духът да е от пъкъла изпратен!
Лукавият умее да приема
примамлив лик и може би използва
това, че съм нездрав и меланхолен —
а той е мощен тъкмо при такива, —
за да ме вкара в грях. Аз искам друг,
по-силен довод. Сцената! Със нея
ще впримча аз душата на злодея!

Излиза.

[1] Амбра — гъст червен секрет на кашалота с мирис на мускус.

↑

[2] *Фортуна* (мит.) — богиня на щастието у древните римляни. Изобразявана стъпила върху въртящо се колело. ↑

[3] Навярно това е намек за закона от 1598 г., който забранил на всички лондонски театри — с изключение на два — да дават представления в столицата. ↑

[4] Целият пасаж е злободневна нападка срещу театралните трупи от деца-актьори, които със своето умение да пеят и танцуват правели сериозна конкуренция на другите театри от Шекспирово време. ↑

[5] Намек за театър „Глобус“, към който се числял сам Шекспир и който имал за емблема Херкулес, носещ земното кълбо. ↑

[6] *Сенека* — Луций Аний Сенека (ок. 4 г. пр.н.е. — 65 г. н.е.) — римски философ и автор на трагедии. ↑

[7] *Плавт* — Тит Макций Плавт (ок. 250–184 г. пр.н.е.) — римски автор на комедии. ↑

[8] *Йефтай* (библ.) — еврейски съдия. Според преданието той, преди да нападне врага си, обещал да пожертвува на бога първото живо същество, което срещне след победата. Първа го срещнала единствената му дъщеря и бащата трябвало да я принесе в жертва. Преданието е легнало в основата на една английска народна балада, част от която Хамлет цитира двусмислено. ↑

[9] Шеговито обръщение към момчето-актьор, което играело женските роли в трупата. В Шекспирово време жени не са играели на сцената. ↑

[10] *Еней* — троянски герой, който след опожаряването на Троя бил приютен от картагенската царица Дидона, която се влюбила в него и после, изоставена, се хвърлила в горяща клада. ↑

[11] *Приам* — цар на Троя, войната за която е възпята в Омировата „Илиада“. ↑

[12] *Пир* — герой от Троянската война. Син на Ахкла, за чиято смърт отмъщава на троянците в цитирания пасаж. ↑

[13] С името *Хиркания* по Шекспирово време наричали страните, разположени на изток от Каспийско море. ↑

[14] Илион е другото име на Троя. В случая става дума за дървения кон, скрити в който първите гръцки бойци се промъкнали в укрепения град. ↑

[15] Еднооки гиганти, които ковели неотразимите оръжия на боговете. ↑

[16] „... вземете колелото й...“ — Фортуна е изобразявана стъпила върху въртящо се колело. ↑

[17] *Хекуба* — царица на Троя, която след смъртта на синовете й и изгарянето на града била отведена като робиня в Тракия. Тук тракийският цар Полимнестор заповядал да бъде убит най-младият й син Полидор и тя за отмъщение, привличайки го нощем с измамата за богатството, скрито сред развалините на Троя, го ослепила и убила двамата му сина. ↑

[18] По Шекспирово време черният дроб е бил смятан за вместилище на смелостта. ↑

ТРЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Зала в замъка.

Влизат Кралят, Кралицата, Полоний, Офелия, Розенкранц и Гилденстерн.

КРАЛЯТ

И не успявате да доведете
беседата дотам, че да узнаем
отде му иде този смут, чиито
опасни пристъпи от бясна ярост
така разкъсват мирните му дни?

РОЗЕНКРАНЦ

Той само ни призна, че е разстроен,
ала не щя да каже от какво.

ГИЛДЕНСТЕРН

И нямаше охота да подлага
духа си на изследване, а бързо
изплъзваше ни се със хитра лудост
при всеки опит наш да разузнаем
какво му е.

КРАЛЯТ

Добре ли ви прие?

РОЗЕНКРАНЦ

Да, най-учтиво.

ГИЛДЕНСТЕРН

С насилие над себе си все пак.

РОЗЕНКРАНЦ

Въпросите скъпеше, но бе щедър
във своите отговори.

КРАЛИЦАТА

А забави
предложихте ли му?

РОЗЕНКРАНЦ

Мадам, когато идвахме, се случи
да изпреварим странстващи актьори
и принцът прояви известна радост,
щом чу за тях. Те в замъка са вече
и тази вечер, ако се не лъжа,
ще му представят нещо.

ПОЛОНИЙ

Точно тъй е,
и принцът моли кралската ви двойка
да бъде тъй любезна да присъства
на представлението.

КРАЛЯТ

Ще го сторим
от все сърце. И радва ме това
по-ведро настроение на принца.
Вий, господа, изостряйте все още
у него тази склонност към забави.

РОЗЕНКРАНЦ

Разбрано, господарю!

Излиза заедно с Гилденстерн

КРАЛЯТ

Скъпа моя,
вий също оставете ни за малко!

Нарочно пратихме да викнат Хамлет,
да го срещнем тука уж случайно
с Офелия. Законни подслушвачи,
с баща й двама ще се скрием, тъй че,
сами невидими, да видим всичко
и по държанието му със нея
да разберем дали любовна мъка
го мъчи тъй.

КРАЛИЦАТА

Разбира се, съпруже...

А пък на вас, Офелия, желая
от чаровете ви да страда Хамлет,
та добродетелите ви да могат
да му възвърнат прежния покой
за чест на двама ви.

ОФЕЛИЯ

Госпожо, туй

и аз бих искала.

Кралицата излиза.

ПОЛОНИЙ

Офелию, ти тука се разхождай!...
А ние да се скрием, господарю!...
Чети таз свята книга, та това
занятие да оцвети в смиреност
самотността ти. Грешно е, но знаем,
че с кротък лик и действия набожни
ний често захаросваме отвънка
самия Сатана.

КРАЛЯТ (настрани)

Ах, точно тъй е!

Как шибнаха тез думи съвестта ми!

На блудницата сбръчканата буза
не е така далеч от красотата,
с която се покрива, както моите
деяния ужасни са далеч от
цветистата ми реч!... О, тежко бреме!

ПОЛОНИЙ

Той иде. Да се дръпнем, господарю!

Кралят и Полоний излизат.

Влиза Хамлет.

ХАМЛЕТ

Да бъдеш или не? Туй е въпросът.
Дали е по-достойно да понасяш
стрелите на свирепата съдба,
или обнажил меч, да се опълчиш
срещу море от мъки и в таз битка
да ги зачеркнеш всички? Смърт... Заспиваш...
И толкова... И в тоя сън изчезват
душевният ти гнет и всички болки,
измъчващи плътта ни. Такъв завършек —
от бога да го просиш! Смърт... Заспиваш...
Заспиваш... И сънуваш може би?
Ха, тук е спънката! Защото туй —
какви ли сънища ще ни споходят
в тоз смъртен сън, когато се измъкнем
от бренната обвивка — то ни спира,
таз мисъл прави земните ни мъки
тъй дълголетни. Кой търпял би инак
безчетните камшици на века ни:
неправдите на наглия потисник,
високомерието на рода,
сълзите на отритнатата обич,
бавежа на закона, произвола
на тлъстия чиновник, злия присмех,

със който недостойният заплаща
на тихата заслуга — всичко туй,
когато едно бодване тук вляво
очиства сметките ни? Кой би пъшкал
под бремето на отмилял живот,
ако не беше този страх пред него
зад гроба, в неоткритата страна,
отдето никой пътник се не връща?
Той смазва волята ни и ни кара
да се мирим с познатите беди,
наместо да летим към непознати.
Тъй размисълът прави ни пъзливци
и руменият цвят на мъжеството
посърва под отровното белило
на многото мъдруване. И ето,
мечти високи, почини с размах
отбиват се встрани и губят право
да се зоват „дела“!... Но тихо! Ей я
красивата Офелия!... О, нимфо,
в моленията си къмто небето
спомни за всички мои грехове!

ОФЕЛИЯ

О, принце, нямаше ви толкоз дни.
Добре ли сте?

ХАМЛЕТ

Благодаря сърдечно —
добре, добре, добре!

ОФЕЛИЯ

Любезни принце,
аз имам много дарове от вас,
които дирех случай да ви върна.
Вземете си ги, моля ви!

ХАМЛЕТ

Не, не!

Аз никога не съм ви давал нищо.

ОФЕЛИЯ

Вий знаете, че сте ми давал, принце,
и придружени от уханни думи,
които правеха ги дважд по-ценни.
Но днес дъхът им изветрял е. Дръжте!
Най-скъпият подарък стойност губи,
дарителят когато ни разлюби!
Вземете си ги, моля!

ХАМЛЕТ

Ха-ха! Вие честна ли сте?

ОФЕЛИЯ

О, господарю!

ХАМЛЕТ

А хубава ли сте?

ОФЕЛИЯ

Какво иска да каже ваша милост?

ХАМЛЕТ

Това, че ако сте честна и хубава, честността ви би трябвало да се пази от много разговори с хубостта ви!

ОФЕЛИЯ

Нима, мой господарю, хубостта може да има по-добра събеседница от честността?

ХАМЛЕТ

Да! Може, разбира се. Защото силата на хубостта наддумва честността и я превръща в сводница, преди силата на честността да преобрази нея по свой образ. Това в миналото е било парадокс, но днешните времена го потвърдиха. Аз ви обичах някога.

ОФЕЛИЯ

Наистина, господарю, вие ме накарахте да го повярвам.

ХАМЛЕТ

А не е трябвало! Защото на нас, колкото и да ни присаждат добродетели, дивото ни стъбло си пуска вкуса. Аз не ви обичах.

ОФЕЛИЯ

Толкоз по-зле за мен!

ХАМЛЕТ

Върви в манастир! Защо ти е да плодиш грешници? Аз сам съм донейде честен и все пак мога да се упрекна в такива неща, че по-добре майка ми да не бе ме раждала. Аз съм много надменен, отмъстителен, славолюбив, и имам на свое разположение толкоз много гадости, че не ми стигат ум да ги обмисля, въображение да си ги представя и време да ги извърша. И за какъв дявол нещастници като мене се мотаят между земята и небето? Всички сме дипломирани негодници. Недей да вярваш на никого от нас! Казвам ти, поемай към манастира! Къде е баща ти?

ОФЕЛИЯ

Във къщи, господарю.

ХАМЛЕТ

Тогава да го заключат отвънка, та да може да се прави на глупак само у дома си! Сбогом!

ОФЕЛИЯ

О, лек му дайте, благи небеса!

ХАМЛЕТ

А пък ако речеш да се омъжиш, давам ти тази прокоба за зестра: „Дори да си невинна като лед и чиста като сняг, пак не ще избегнеш клеветите!“ Върви в манастир! Пътувай! Или щом непременно искаш мъж, търси го между лудите, защото, който има ум, знае какви

украшения умеете да ни насаждате вие, жените. В манастира! И не губи време! Сбогом!

ОФЕЛИЯ

О, изцерете го, небесни сили!

ХАМЛЕТ

А пък тази ваша живопис аз я знам много добре. Бог ви е създал с един образ, а вие си правите друг. И знаете само да се връцкате, да правите муцунки, да чуруликате помежду си разни мръсотийки и все нищо да не разбирате, светици до една. Достатъчно! Стига ми вече! Побърках се от вас! И никакви женитби повече! Тези, дето са се оженили вече — с изключение на един, — нека си живеят, но другите да останат каквито са! В манастира, тръгвай!

Излиза

ОФЕЛИЯ

О, господи, какъв сияен разум
е разрушен! Десница на войник,
око на книжник, слово на придворен —
погубени! Цветът на това кралство,
мерило за вкус и за обноски,
неподражамият образец
за подражателите — всичко в прах!
И аз, нещастната, която пих
нектара на любовните му думи,
да чувам как ума му висш фалшиви,
дрънчащ като разстроена звънарна,
да гледам дивния му лик попарен
от изстъплението! О, покруса —
видяла туй, което бе тогава,
да виждам туй, което ми остава!

Влизат отново Кралят и Полоний.

КРАЛЯТ

Любов? Не, не, от друго страда той!
Пък и словата му — макар донейде
разкъсани — не бяха на безумец.
Във своята душа той крие нещо,
което меланхолията в него
усърдно е замътила, така че
предчувствам, този полог ще излюпи
опасности, които е разумно
да се предварят. И затуй реших:
по спешност в Англия ще го изпратя
да прибере невнесения данък.
Дано пътуването по море
с вида на новите земи и вещи
изскубне от сърцето му онуй,
което, непрекъснато ковано
от болния му мозък, го превръща
във друг човек. Какво ще кажеш ти?

ПОЛОНИЙ

Добре ще е, кралю, но пак си мисля,
че мъката му има корен, извор —
причина сиреч — от любовен вид...
А, дъще! Няма нужда да ни казваш
какво е казал принцът! Ний сами
от край до край го чухме... Господарю,
постъпвайте съгласно своя разум,
но ако сметнете, че е уместно,
то нека височайшата му майка
след представлението го помоли
да ѝ разкрие тайната си болка
на четири очи. И нека бъде
по-твърда с него. Аз пък ще се скрия,
тъй да се каже, вътре във ухото
на тяхната беседа. Ако тя
не го разчопли, вий го изпратете,
във Англия или го затворете,

където вам угодно е.

КРАЛЯТ

Да бъде!

Щом лудостта големите обзима,
голяма зоркост е необходима!

Излизат.

ВТОРА СЦЕНА

Зала в замъка.

Влизат Хамлет и Трима актьори.

ХАМЛЕТ

И произнеси го, моля ти се, както ти показах, леко, да танцува на езика ти! Ако ще крещиш като мнозина от своите събратя, бих могъл да извикам и градския глашатай да ми рецитира стиховете. И не цепи прекалено въздуха с ръце така, а прави всичко сдържано, защото дори във вихъра, в бурята — пък, ако щеш, и в урагана — на страстта, трябва да се учите да спазвате тази умереност, която изглажда рязкостите. До дън душа ме възмущава, когато слушам някой разчорлен юначага да дере страстта си на дрипи и парцали, за да задоволи слуха на правостоящите от партера^[1], повечето от които харесват само глупавите пантомими или безсмислената врява на сцената. Бих наказал със сто по голо тези приятели, които тиранизират дори ролите на тираните и се мъчат Ирода^[2] да надиродят. Моля ви да избягвате всичко това.

ПЪРВИ АКТЬОР

Разчитайте на нас, господарю!

ХАМЛЕТ

Но и не бъдете прекалено вяли — нека вътрешният глас ви води. Съгласувайте движение със слово и слово с движение, като много внимавате да не прекращавате отвъд границите на естественото. Защото всяко прекаляване е против същината на актьорската игра, чиято главна задача открай време е била и си остава и до днес — да държи, така да се каже, огледало пред природата: да показва на добродетелта нейния истински лик, на порока — неговия образ без украса, и на всяко време от историята — неговия верен отпечатък. А когато в това изкуство проявяваме прекомерна или, обратно, недостатъчна страст, можем да разсмеем невежите, но само ще огорчим познавача, а пък

неговият укор трябва да тежи за вас повече от възхищенията на цял театър неуки. О, виждал съм актьори — и чувал да ги въздигат чак до... но да не кощунствуваме! — които нямаха говор и държане не само на християни, но дори на диваци и изобщо на хора, и така се кълчеха и ревяха, че сякаш не природата, а някой от нейните чираци ги беше майсторил, тъй безчовечно карикатурирала всичко човешко!

ПЪРВИ АКТЪОР

Мисля, принце, че сме отстранили тези неща донейде.

ХАМЛЕТ

О, отстранете ги докрай! И тези, които играят смешниците, не бива да прибавят от себе си, защото някои от тях имат навик сами да се кикотят, за да разсмеят неколцина тъпи зрители, и то точно когато публиката трябва да внимава в някоя важна сцена на пиесата. Това е последна простащина и говори само за евтиното честолубие на актьора, който го прави. Вървете да се пригответе!

Актьорите излизат.

Влизат Полоний, Розенкранц и Гилденстерн.

Е, уважаеми? Ще благоволи ли кралят да чуе това произведение на изкуството?

ПОЛОНИЙ

И той, и кралицата. И то веднага.

ХАМЛЕТ

Кажете на актьорите да побързат.

Полоний излиза.

Вие двамата бихте ли му помогнали?

РОЗЕНКРАНЦ

Да, господарю!

Излиза заедно с Гилденстерн.

ХАМЛЕТ

Хей, Хорацио!

Влиза Хорацио.

ХОРАЦИО

На вашите услуги, господарю!

ХАМЛЕТ

Хорацио, до днес не съм видял
човек по-зрял от тебе...

ХОРАЦИО

Господарю!

ХАМЛЕТ

Не, не, недей мисли, че те лаская —
каква облага мога да очаквам
от тебе, който нямаш друг имот
освен ума си и със него само
се храниш и обличаш? Кой, кажи ми,
на този свят ласкае бедността?
Не, нека сладкото езиче лиже
подметките на тъпия разкош;
да се подгъва рабското коляно
там, дето капе! Чувай, откогато
душата ми доби способността
между човеците да прави избор,
със нежен знак тя отбелязва тебе,
защото ти показва се човек,
бедите който носи, без да страда,
еднакво благодарен към съдбата
при дар и удар. О, блазе на оня,
в когото ум и чувство тъй щастливо

са смесени, че да не бъде само
пискунче, по чиято цев Съдбата
да движи пръсти, както й се ще!
Такъв човек, не раб на своите страсти,
ми намери и аз ще го заключа
в сърцето си, да, в дън сърцевината
на своето сърце, където вече
си ти!... Но стига толкоз. Тази вечер
ще има представление за краля;
в една от сцените си то напомня
за обстоятелствата, при които —
разказах ти — е бил убит баща ми.
Докато трае тя, бъди добър
и наблюдавай чичо ми със своя
най-остър поглед! Ако той изслуша
едно местенце в нея, без вината
да цъфне на лицето му, ще значи,
че оня дух е бил от ада пратен
и че фантазията ми е черна
като ковачницата на Вулкан^[3].
Не го изпускай ни за миг! Аз също
ще прикова зеницата си в него,
а после двама ще сберем присъди
за виденото.

ХОРАЦИО

Ето ме, мой принце!
Открадне ли незабелязан нещо
по време на играта, плащам аз!

ХАМЛЕТ

Това са те! Отново ставам луд. А ти си намери изгодно място!

*Тръбен звук и барабани. Влизат Кралят, Кралицата, Полоний, Офелия, Розенкранц,
Гилденстерн и свита.*

КРАЛЯТ

Как се чувства нашият племенник Хамлет?

ХАМЛЕТ

Превъзходно, бога ми! На хамелеонска диета^[4]. Тъпча се с въздух, пълен с обещания. И гъсок не се гои така.

КРАЛЯТ

Нямам нищо общо с този отговор, Хамлет. Как да приема думите ви?

ХАМЛЕТ

А аз как да си ги взема?

Към Полоний.

Ваша милост, казахте, че сте играли в университета?

ПОЛОНИЙ

Да, принце, и минавах за добър актьор.

ХАМЛЕТ

А какво изпълнявахте?

ПОЛОНИЙ

Юлий Цезар, принце. И ме убиваха в Капитолия. Брут ме убиваше.

ХАМЛЕТ

Колко брутално: да убива такова капитално теле!... Готови ли са актьорите?

РОЗЕНКРАНЦ

Да, господарю. Чакат благоволението ви.

КРАЛИЦАТА

Ела насам, мили ми Хамлет! Седни до мен!

ХАМЛЕТ

Благодаря, майчице. Тук има по-силен магнит.

ПОЛОНИЙ (*към Краля*)

Охо! Чухте ли го?

ХАМЛЕТ

Госпожице, мога ли да легна между коленете ви?

ОФЕЛИЯ

Не, господарю!

ХАМЛЕТ

Исках да кажа: да облегна глава на тях.

ОФЕЛИЯ

Да, господарю.

ХАМЛЕТ

Помислихте, че ви искам нещо лошо?

ОФЕЛИЯ

Нищо не мисля, господарю.

ХАМЛЕТ

Макар че съвсем не е лошо да легнеш между момински крачета.

ОФЕЛИЯ

Не разбирам за какво намеквате, господарю.

ХАМЛЕТ

Ще разберете, като се потвърди.

ОФЕЛИЯ

Много сте весел, господарю.

ХАМЛЕТ

Кой, аз?

ОФЕЛИЯ

Да, господарю.

ХАМЛЕТ

О, господи! Просто невероятен шегобиец! Какво друго да прави човек, освен да се весели? Вижте само колко радостна изглежда майка ми, а баща ми умря преди два часа!

ОФЕЛИЯ

Преди два пъти по два месеца, господарю.

ХАМЛЕТ

Тъй отдавна? Тогава нека дяволът ходи в черно, а пък аз ще се облека в самур! О, господи, умрял преди два месеца и още не сме го забравили! Тогава да се надяваме, че споменът за някой велик човек може да изтрае половин година! Само че ще трябва да дига черкви, иначе ще получи епитафията на кончето от песничката:

Ах, какво направихме!

Кончето забравихме!^[5]

Тръбен звук.

ПАНТОМИМА

Влизат крал и кралица, нежно прегърнати. Тя коленичи и изразява своята вяност към него. Той ѝ помага да се вдигне и скланя глава на нейното рамо, после ляга на постеля от цветя. Тя вижда, че той спи и го оставя. След малко влиза друг човек — той взима короната, целува я, влива отрова в ухото на спящия и го оставя. Кралицата се връща, намира краля мъртъв и изразява отчаяние. Отровителят също се връща, следван от трима служители, и притворно ѝ изказва съболезнованията си. Трупът бива изнесен. Отровителят приласкава кралицата с подаръци. Тя отначало ги отхвърля, но после приема любовта му. Излизат.

ОФЕЛИЯ

Какво означава това, господарю?

ХАМЛЕТ

Шушу-мушу, знам ли ги? Нещо лошо пише!

ОФЕЛИЯ

Навярно предават съдържанието на пиесата.

Влиза Прологът^[6].

ХАМЛЕТ

Този приятел ще ни каже. Актьор тайна не пази. Каквото са научили, всичко издрънкват.

ОФЕЛИЯ

И ще ни обясни ли какво беше това, което ни показаха?

ХАМЛЕТ

Да, и всичко, което вие бихте му показали. Не се срамувайте да му го покажете и той без срам ще ви каже какво е то.

ОФЕЛИЯ

Вие сте лош, вие сте лош! Аз ще гледам пиесата!

ПРОЛОГ

„Ний молим със смирение
да чуете с търпение
туй наше представление!“

Излиза.

ХАМЛЕТ

Това пролог ли беше, или надписче за пръстен?

ОФЕЛИЯ

Наистина, господарю, беше малко кратък.

ХАМЛЕТ

Като женска любов.

Влизат Двамата актьори, представящи крал и кралица.

АКТЬОРЪТ-КРАЛ

„На Аполон сияещият впряг
завърши трийсти кръг над глъб и бряг
и тридесет дузини от луни
небето над вода и твърд смени,
откак Амур сърцата ни владей
и сплита ни ръцете Хименей.“

АКТЬОРЪТ-КРАЛИЦА

„Дано и още толкоз преброим
слънца, луни, съпруже мой любим,
но във последно време чувствам аз —
не сте добре и страх ме е за вас...
Но, мъжо мой, не бива този страх
да ви гнети, защото знай се, ах,
че е такова женското сърце —
щом люби и страхът е налице,
а в любовта не знаейки среда,
то вижда все най-страшната беда.
Как аз ви любя, чувствате го вий —
такваз любов страха си как да скрий?
Той с нея расне, с него тя расте,
едно от друго се пораждат те!“

АКТЬОРЪТ-КРАЛ

„На този свят ще бъда малко оц,
усещам, чезне жизнената мощ.
На трона ти оставаш подир мен
и ако мъж намериш някой ден,
за теб достоен...“

АКТЬОРЪТ-КРАЛИЦА

„Моля ти се, спри!

Да го помисля, подло е дори:
във гибелта на своя пръв съпруг
пръст има таз, която взима друг!...“

ХАМЛЕТ *(настрани)*

Ох, ох! Пелин, пелин!

АКТЬОРЪТ-КРАЛИЦА

„... Изгода нас подтиква, не любов,
щом, овдовели, брак ний сключим нов,
и таз, която легне с друг веднъж,
повторно умъртвява своя мъж!“

АКТЬОРЪТ-КРАЛ

„Ти искрена си, ангел мой любим,
но често ний решения меним.
Родени бурно, но за къс живот,
на слабата ни памет те са плод,
човек забравя своя дълг след миг,
когато е към себе си длъжник:
решава нещо в мигновена страст,
но трае то, дорде е в нейна власт,
а в нас разменят звук неотзвучал
печал и радост, радост и печал;
най-бурната ни страст най-малко трай —
плачът се смей, а пък смехът ридай.
Дори светът е с преброени дни,
успех и обич — всичко се мени,
а кой кое докарва, ангел мой,
дали тя него или нея той?
Кому е провалилият се драг?
И кой на преуспелия е враг?
Щастливият приятели не ще,
но ни за миг не ще му липсват те;
нещастният ги дири тук и там,

но колкото по дири, по е сам...
Обаче да се върна, дето бях:
човешките решения са прах.
Съдбата управлява всичко тук:
кроежът наш е, краят му — от друг
и даваш ти пред мен обет велик
за вдовство до последния си миг,
но този свой обет, свещен и твърд,
боя се, ще умре със моята смърт!“

АКТЪОРЪТ-КРАЛИЦА

„О, гладна да стоя, да крея в мрак,
да нямам радост, нито отдих благ,
от черни мисли да не виждам мир,
да бъде моята волност манастир,
каквото от небето да поща,
да го смрази на пъкъла нощта,
ако след твоята смърт, съпруже благ,
вдовицата ти склучи втори брак!“

ХАМЛЕТ

Ами ако наруши клетвата си, а?

АКТЪОРЪТ-КРАЛ

„О, вярвам ти. Но остави ме сам —
отпаднал съм и на съня ще дам
да ме подсили.“

Ляга и заспива.

АКТЪОРЪТ-КРАЛИЦА

„Да, дремни си час
и нека зло не мине между нас!“

Излиза

ХАМЛЕТ

Харесва ли ви пиесата, госпожо?

КРАЛИЦАТА

Мисля, че дамата се зарича много.

ХАМЛЕТ

О, но тя ще удържи на думите си!

КРАЛЯТ

Знаете ли съдържанието? Да няма нещо осъдително в него?

ХАМЛЕТ

Не, не, те само се шегуват. Едно отравяне на шега. Абсолютно нищо осъдително!

КРАЛЯТ

Как се казва пиесата?

ХАМЛЕТ

„Мишеловката“. Названието на драмата има преносен смисъл. В смисъл, че драмата е пренесена. Това е едно убийство, което е станало във Виена. Херцогът се казва Гонзаго, а жена му — Баптиста. Сега ще видите. Дяволска машинация, но какво от това? Вас, ваше величество, и всички нас, които имаме чисти съвести, то не ни засяга. Който го сърби крастата, той да се дръгне. Ние какво?...

Влиза Актър, представляващ Отровителя.

А този е някой си Луциан — племенник на херцога.

ОФЕЛИЯ

Вие сте същински хор, господарю. Давайте отлични осветления.

ХАМЛЕТ

Да. И мога да светя на вас и любовника ви, когато започнете кукленото си представление.

ОФЕЛИЯ

Бодлив сте, господарю, бодлив!

ХАМЛЕТ

И ще има да охкате, докато ми се притъпи бодилът!

ОФЕЛИЯ

О, от трън на глог!

ХАМЛЕТ

Ами като скачате от мъж на мъж!... Почвай, убиецо! Дявол те взел! Прекрати това безбожно гримасничене! Хайде! „От клона гарванът реве за мъст!“ Или как беше?

АКТЬОРЪТ-ОТРОВИТЕЛ

„Дух злобен, час прокобен, сън удобен,
пустинно място, твърдост на ръката
и биле, никнало до кръст надгробен
в тъмата прокълната на Хеката^[7],
сберете се в едно и с общи сили
живота прекъснете в тези жили!“

Влива отрова в ухото на спящия.

ХАМЛЕТ

Той го отравя в неговата градина, за да му вземе престола. Оня се казва Гонзаго. Историята се е запазила до наши дни, написана на изящен италиански. А сега ще видите как убиецът успява да съблазни жената на Гонзаго.

ОФЕЛИЯ

Кралят стана!

ХАМЛЕТ

Какво? Изплашил се е от детска бомбичка?

КРАЛИЦАТА

Какво ви е, съпруже?

ПОЛОНИЙ

Прекратете играта!

КРАЛЯТ

Дайте светлина! Вън!

ПОЛОНИЙ

Светлина! Факли! Факли!

Излизат всички освен Хамлет и Хорацио.

ХАМЛЕТ

„Реве еленът наранен,
а здравият нехае.
Кой няма сън, кой спи блажен —
светът открай така е!“

При такава дарба — как мислиш, драги, — ако съдбата ми
направи мръсна шега, с една гора от пера на главата и чифт копринени
рози на обувките^[8], няма ли да ме приемат в някоя актьорска трупа?

ХОРАЦИО

На половин пай.

ХАМЛЕТ

На цял, на цял!
„Светът върви по свой закон,
а той, мой друже, стар е:
седеше Зевс на този трон —
сега седи... паун!“

ХОРАЦИО

Можехте и да го оставите римувано.

ХАМЛЕТ

О, драги ми Хорацио, залагам хиляда фунта^[9] за всяка дума на призрака! Видя ли, а?

ХОРАЦИО

Много добре, господарю.

ХАМЛЕТ

При думите за отровата?

ХОРАЦИО

Съвсем ясно беше!

ХАМЛЕТ

Ха-ха! Музика! Флейтистите! Дайте ги насам!

„Не му допадна нашата пиеса,
което значи, че... не му хареса!“

Хайде! Музика!

Влизат отново Розенкранц и Гилденстерн.

ГИЛДЕНСТЕРН

Добри ни господарю, разрешете ми няколко думи!

ХАМЛЕТ

Цяла история, ако искате!

ГИЛДЕНСТЕРН

Кралят, господарю...

ХАМЛЕТ

Да? Кралят какво?

ГИЛДЕНСТЕРН

Той се оттегли в покоите си силно разстроен!

ХАМЛЕТ

От много ядене и пиене?

ГИЛДЕНСТЕРН

По-скоро от много гняв.

ХАМЛЕТ

За пръв път чувам, че от гняв можело да се получава разстройство. Вашата мъдрост би се проявила по-пряко, ако бяхте съобщили това на доктора, защото, ако река аз да му дам очистително, ще му се подуе и жлъчката!

ГИЛДЕНСТЕРН

Добри господарю, сложете речта си в рамки и не се дърпайте тъй необуздано от поръчката, която ми е възложена!

ХАМЛЕТ

Съвсем питомен съм, господине. Говорете!

ГИЛДЕНСТЕРН

Кралицата, ваша майка, е извънредно огорчена и ме изпрати при вас...

ХАМЛЕТ

Добре дошли!

РОЗЕНКРАНЦ

Не, добри ми господарю, тази учтивост не е истинска. Ако обещаете да ми дадете разумен отговор, аз ще изпълня нареждането на майка ви: ако не — ще ме извините, но моето оттегляне с ваше разрешение ще приключи мисията ми...

ХАМЛЕТ

Господине, не мога.

РОЗЕНКРАНЦ

Какво не можете, господарю?

ХАМЛЕТ

Да ви дам разумен отговор. Моят разум е болен. Но какъвто мога да ви дам, той е на ваше разположение или, по-точно — както казвате, — на разположение на майка ми. Та майка ми, казвате...

РОЗЕНКРАНЦ

Тогава тя каза така: че вашето държание я е хвърлило в смайване и удивление.

ХАМЛЕТ

О, дивен син, който може тъй да смае родната си майка! И нещо да следна по петите на това майчино удивление? Казвайте!

РОЗЕНКРАНЦ

Тя желае да поговори с вас в своята стая, преди да си легнете.

ХАМЛЕТ

Ще я послушаме дори и да ни е десет пъти майка! Още нещо да имате?

РОЗЕНКРАНЦ

Господарю, вие някога ме обичахте.

ХАМЛЕТ

И още ви обичам, кълна се в този чифт крадли и грабли!^[10]

РОЗЕНКРАНЦ

Господарю, на какво се дължи това ваше разстройство? Вие сам си затваряте пътя към спасението, като отказвате да разкриете болката си пред своя приятел!

ХАМЛЕТ

Господине, нямам простор за напредване.

РОЗЕНКРАНЦ

Как е възможно това, когато имате словото на самия крал, че ще ви направи свой наследник на датския престол?

Влизат флейтисти.

ХАМЛЕТ

Да, господине, но, както се казва „трай, коньо...“ — поговорката е малко мухлясала, но... Ха, флейтистите! Може ли една флейта, за миг... А вие елате малко насам! Я ми кажете привичката, какво ме подлайвате ту оттук, ту оттам, сякаш искате да ме вкарате в примката, а?

ГИЛДЕНСТЕРН

О, господарю, ако усърдието ми е твърде дръзко, винете необузданата ми обич!

ХАМЛЕТ

Това не можах да го доразбера. Ще ни посвирите ли на тази флейта?

ГИЛДЕНСТЕРН

Не умея, господарю.

ХАМЛЕТ

Моля ви!

ГИЛДЕНСТЕРН

Вярвайте ми, не умея!

ХАМЛЕТ

Ама много ви моля!

ГИЛДЕНСТЕРН

Но, господарю, аз просто нямам понятие как се свири на нея!

ХАМЛЕТ

А то е тъй лесно, както да лъжеш. С палеца и другите пръсти управлявайте тези дупчици, вдъхнете ѝ с устните душа и тя ще заговори с най-красноречива музика. Ето, виждате ли, това са дупчиците.

ГИЛДЕНСТЕРН

Да, но аз не мога да извадя от тях никакво благозвучие. Не владее това изкуство.

ХАМЛЕТ

Така. Виждате ли сега за какво ниско нещо ме смятате! Искате да свирите на мен. Държите се, сякаш познавате всички дупчици на ума и сърцето ми. Искате да изтръгнете скрития звук на тайната ми, да ме просвирите от най-ниската до най-високата ми нота. А в тази малка цев има много музика, прекрасен глас, но вие не можете да я накарате да проговори. Хиляди дяволи, мислите ли, че е по-лесно да се свири на мен, отколкото на едно пискунче? За какъвто и инструмент да ме сметнете, можете да ме разстроите, но не и да свирите на мен.

Влиза отново Полоний.

Бог да ви благослови, господине!

ПОЛОНИЙ

Принце, нейно величество иска да говори с вас, и то незабавно.

ХАМЛЕТ

Виждате ли онзи облак там как прилича на камила?

ПОЛОНИЙ

Да, вярно, същинска камила!

ХАМЛЕТ

Или по-скоро на невестулка?

ПОЛОНИЙ

Да, на невестулка! Особено гърбът ѝ!

ХАМЛЕТ

А може би на кит, а?

ПОЛОНИЙ

Да, съвсем е като кит!

ХАМЛЕТ

Тогава ще дойда при майка си веднага...

(*Настрани.*) Повече от това не мога да лудея!...

Идвам веднага.

ПОЛОНИЙ

Ще съобщя.

Излиза

ХАМЛЕТ

„Веднага“ — лесно се казва! Оставете ме, приятели!

Излизат всички освен него.

Това е оня кобен час, във който
гробовете разчекват паст и адът
изригва гибел. В час такъв бих могъл
да пия топла кръв, да сторя нещо,
пред чийто вид денят ще потрепере!
Но тя е моя майка! О, сърце,
природната си връзка не забравяй,
не давай на Нероновия дух^[11]
да се всели във тази здрава гръд!
Жесток ще съм, но не и извратен.
Ще я промуша със кинжална реч,
но от кинжала стой, ръка, далеч —
каквато да произнеса присъда,

не бива изпълнител да ѝ бъде!

Излиза

[1] „... правостоящите от партера...” — в английския театър от XVI в. зрителите в евтиния партер са стояли прави, а по-знатната публика е седяла в ложите наоколо. ↑

[2] *Ирод* (библ.) — Юдейският цар Ирод е бил популярен персонаж от средновековните мистерии. Неговото име е в случая синоним на театрален злодей, гръмко деклариращ своята кръвожадност. ↑

[3] *Вулкан* (мит.) — бог на огъня у древните римляни. Покровител на ковачите. ↑

[4] „... на хамелеонска диета...” — Съгласно някогашното поверие хамелеонът се хранел с въздух. ↑

[5] На народните празненства в средновековна Англия е била много популярна една танцова игра, при която танцуващият е представлявал конник, яхнал коня си. По Шекспирово време тази игра е била излязла от мода, за което намеква и цитираният куплет от баладата. ↑

[6] *Пролог* — или *Хор* — така в Шекспировия театър се е наричал актьорът, който е произнасял текста на пролога, помагач на зрителите да разберат правилно пиесата. ↑

[7] *Хеката* (мит.) — гръцка богиня на мрака, повелителка на нощните духове. ↑

[8] Дългите пера на шапките и изкуствените рози, украсяващи обувките, са принадлежали към актьорския костюм от Шекспирово време. ↑

[9] *Фунт* — английска лира. ↑

[10] Изразът произлиза от молитвата: „Пази ръцете ми от кражба и грабеж!” ↑

[11] Прочутият със своята жестокост римски император Нерон (37–68 г.) бил убиец на своята майка Агрипина. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

Зала в замъка.

Влизат Кралят, Розенкранц, Гилденстерн.

КРАЛЯТ

Не ми харесва и ще е опасно
за нас, ако оставим лудостта му
да си развява коня. Затова
гответе се за път! Ще ви подпишем
веднага пълномощните, така че
да тръгнете за Англия със него.
Престолът ни не бива да търпи
край себе си угрозите, които
умът му луд поражда всеки миг.

ГИЛДЕНСТЕРН

Ще се приготвим, господарю. Свята
е вашата боязън за онези
неизброими същества, които
живеят и се хранят покрай ваше
величество!

РОЗЕНКРАНЦ

И дребният живот
на всеки простосмъртен задължен е
да впряга всички сили на ума си,
за да се пази от вреда; но много
по-строг е този дълг за оня дух,
в зависимост от здравето на който
са хиляди. Когато крал почине,
въртопът на смъртта му всмуква всичко,
намиращо се в близост. Той е сякаш
грамадно колело, чиято ос

е закрепена върху стръмен връх
и от чиито зъбци са въртени
безчетни механизми; то щом рухне,
рой следствия сред грохот от съдби
с провала му надолу се търкалят.
Страната стене, щом въздъхва кралят!

КРАЛЯТ

Стегнете се без бавене за път —
налага се да спънеме нозете
на този страх, разхождащ се свободно
из двора ни.

РОЗЕНКРАНЦ

Ще бързаме, кралю.

Излиза заедно с Гилденстерн.

Влиза Полоний.

ПОЛОНИЙ

Кралю, принц Хамлет вече са запъти
към стаята на майка си. Сега
отивам да се скрия зад гоблена.
Аз знам, че тя ще му се скара строго,
но, както казахте — и то тъй мъдро! —
не ще е зле и някой безпристрастен —
понеже всяка майка си е майка —
да ги подслуша. Сбогом, господарю!
Преди да легнете, ще ви докладвам
за чутото.

КРАЛЯТ

Върви! Благодаря ти.

Полоний излиза.

Грехът ми гние и смърди до бога!
Най-първото проклятие господне

лежи отгоре му! Братоубийство!
Не мога да се моля! Страстно искам
и с ум желая го, но не, не мога!
Така е тежка моята вина,
че смазва волята ми и аз тъпча
на място като някой, пред когото
стоят две работи, а той бездейства
от колебания с коя да почне.
Ако съсирекът от кръв на братя
надебелил би двойно таз ръка —
проклета да е! — мигар на небето
не би достигнал дъжд да я измие
до снежна белота? И за какво
е милостта, щом не за да прощава
вините ни? Молитвата не е ли
от грях за да ни пази, но и също
да ни изпросва прошка, щом сгрешим
Небе, ще те погледна! Мойто дело
е зад гърба ми. Но какво да кажа?
„Прости ми, боже, гнъсното убийство
Но тъй не може. Аз владее още
онуй, зарад което съм убил;
престола си, съпругата си. Не!
Не може прошка да получи, който
задържа плячката от своя грях.
Тук долу, в този наш покварен свят
нерядко позлатената ръка
на престъплението отклонява
вървежа на законните; и даже
се случва някога да се откупи
с парите на откраднатото. Горе
е иначе. Извъртане там няма.
Деянieto там лежи открито
и ний, на очна ставка с него, трябва
да отговаряме. Тогава как?
Остава да опитам какво може
да стори разкаянието. О,

какво не може то! Ала какво
пък може то, щом грешният не може
да се разкае? О, борба! О, мъка!
О, дух мой, пърхаш, за да се откъснеш
от лепкавия клей, и все по-страшно
затъващ в плена му! О, херувими,
помагайте ми! Да, ще се опитам!
Превийте се, корави колене,
и ти стоманено сърце, смекчи се
като хрущялче на новородено!
Кой знае, може би...

Коленичи.

Влиза Хамлет.

ХАМЛЕТ

Сега бих могъл да го свърша! Раз!
Докато моли се! И ще го сторя!
И тъй ще иде той на небесата,
и тъй ще бъда отмъстен!... Но чакай,
това би трябвало да се обмисли.
Един негодник е убил баща ми,
а аз, едничък негов син, отправям
негодника във рая!
Че туй не е разплата, а заплата!
Възнаграждение! Баща ми той
убил е в плътска дрямка, сит до гърло,
сред грях, разцъфнал като цвят през май“
и как е сметката му, господ знай,
но според нашите представи тука
тя там не ще е лека. И нима
ще отмъстя за него, като пратя
убиеца му към небето, тъкмо
измил духа си, е готов, пречистен
да се яви пред господния съд?
Не!

Обратно шпага! Издебни за него
по-страшен миг, когато хърка грозно
в пиянски сън или беснее в гняв,
комар играе или пък ругае,
или кръвосмесителства, или
затънал е във грях, при който няма,
и привкус от спасение — тогава
спъни го ти, така че със пети
да ритне небесата и стремглаво
към пъклото да полети надолу,
по-чер от него!... Майка ми ме чака...
Лекарството ти днес те отърва,
но жалки дни печелиш със това!

Излиза.

КРАЛЯТ (*става*)

Със думи там съм, но със дух съм тук,
а бог не дава слух на празен звук!

Излиза

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Стаята на Кралицата.

Влизат Кралицата и Полоний.

ПОЛОНИЙ

Пристига. Посмърнете го добре!
Кажете му, че става нетърпим
със своите прищевки и че би се
опърлил вече, ако вий не бяхте
застанали таз вечер между него
и огъня. Аз тук ще се стая.
По-твърдо, значи!...

ХАМЛЕТ (*отвън*)

Майко! Майко! Майко!

КРАЛИЦАТА

Бъдете сигурен! По-бързо! Иде!

Полоний се скрива зад един гоблен.

Влиза Хамлет.

ХАМЛЕТ

Е, майко, какво има?

КРАЛИЦАТА

Ти много оскърби баща си, Хамлет!

ХАМЛЕТ

Ти много оскърби баща ми, майко!

КРАЛИЦАТА

Не ми отвърщай с този див език!

ХАМЛЕТ

И ти не питай с тоз фалшив език!

КРАЛИЦАТА

Какво ти става, Хамлет?

ХАМЛЕТ

А на теб?

КРАЛИЦАТА

Нима си ме забравил?

ХАМЛЕТ

Не, напротив —
това сте вий, кралицата, жената
на своя мъжов брат и — ах, защо ли?
и моя майка!

КРАЛИЦАТА

С теб май ще трябва да говори друг!

ХАМЛЕТ

Седнете и не мърдайте оттук!
Ще ви държа така, додето сложа
пред вас едно такова огледало,
че да се видите каква сте вътре!

КРАЛИЦАТА

О, господи! Нима ще ме убиеш?
Какво ще правиш? Помощ!

ПОЛОНИЙ (*иззад гоблена*)

Помощ! Стражи!

ХАМЛЕТ (*измъква шпагата си*)

Какво? Ха! Плъх! На бас, че е нанизан!

Нанася удар през гоблена.

ПОЛОНИЙ (*иззад гоблена*)

Убиха ме!

Умира

КРАЛИЦАТА

Какво направи, Хамлет!

ХАМЛЕТ

Не знам! Кой беше? Кралят ли?

КРАЛИЦАТА

О, боже!

Какво безсмислено и страшно дело!

ХАМЛЕТ

Почти като мъж царствен да убиеш
и с брат му след това гнездо да свиеш!

КРАЛИЦАТА

„Убиеш“?

ХАМЛЕТ

Да, вий правилно сте чули!

Разгръща гоблена и открива трупа на Полоний

Прощавай, бедни многознаещ глупчо!

За по-висок те взех. Сега разбра,

че престараването е опасно...

Вий стига там сте чупили ръце!

Седнете тук! Аз вашето сърце

сега да поразчупя, ако то е

все още от чупливо същество
и сладните ви навици не са го
втвърдили чак дотам, че да е вече
непроницаемо за всяко чувство!

КРАЛИЦАТА

Какво съм сторила, та ми говориш
със толкоз груб език?

ХАМЛЕТ

Такова дело,
което черни румения чар
на скромността, преструвка назовава
девическия свян, венеца скъсва
от челото на чистата любов
и лепва ѝ клеймото на позора.
Със комарджийска клетва изравнява
годежния обет; такова дело,
което прави договора брачен
кух, без душа във него, и превръща
светата вяра във поток от думи!
Ликът небесен се черви, чертите
на плътната ни твърд мрачнейт, сякаш
при второто пришествие, пред туй
ужасно дело!

КРАЛИЦАТА

Дело много страшно,
щом обвинителят тъй гръмко почва!

ХАМЛЕТ

Сравнете тоз портрет със този тука!
На тях представени са двама братя.
Повгледайте се в този! Каква хубост!
Чело на Зевс и къдрици на Феб,
очи на Марс, внушаващи покорство,
изящна стойка — сякаш, че Меркурий

е кацнал току-що на росен връх,
целуващ небесата! Чуден сбор
от качества, под които всеки бог
печат е сложил, казвайки: „Човек е!“
И тоз човек преди бе ваш съпруг.
Сега се вгледайте във този тук!
Това е пък съпругът ви сега.
Разяден от главнята житен клас,
почернил с нея здравия си брат!
Нима сте сляпа! Подир туй чудесно
планинско пасбище да се гоите
в туй черно блато! А? Нима сте сляпа!
Не казвайте „любов“! На ваша възраст
разгонът на кръвта е мирен, кротък
и вслушва се във разума, а где
е този разум, който би сменил
това с това? Навярно сетива
вий имате — нали все пак сте жива, —
но сигурно сковал ги е паралич,
защото няма лудост на земята
и няма сетива, които тя
така да заблуди, че да не им
остави начин да направят избор
при тази разлика. Та що за дявол
играл си е със вас на сляпа баба!
Чрез поглед само, опипом, на слух,
със обоняние, с едно-едничко
от тези сетива, дори със болен
остатък от кое да е от тях
не би сгрешила друга! О, свенливост,
къде е твоята руменина?
Размирен ад, щом ти така бунтуваш
плътта на възрастни съпруги, нека
нравствеността на огнената младост
да бъде восък, който се разтапя
от пламъка и! Нека отсега
не бъде срамно туй, че жарка страст

повлича ни, щом сам студът пламти
и разумът му сводничи!

КРАЛИЦАТА

Спри, Хамлет!

Извърташ ти очите ми навътре,
към моята душа и аз във нея
чернилка виждам на петна, които
не ще излязат!

ХАМЛЕТ

И да се търкаляш
във мазното легло на похотта,
запарена от пот, порок, поквара,
сред дъх на кочина!

КРАЛИЦАТА

Не говори!

В ушите ми ножове ти забиваш
О, стига, Хамлет!

ХАМЛЕТ

Със един убиец,
подлец, неструващ даже десетинка
от двайстата на твоя бивш съпруг!
Мошеник-крал! Крадец на власт! Джебчия,
видял на рафта скъпа диадема
и мушнал я във джоба си!

КРАЛИЦАТА

О, стига!

Влиза Призракът.

ХАМЛЕТ

Крал в кръпки! Крал-парцал!...

Закрийте ме с крилете си, на помощ
небесни стражници! Какво желаеш,
възвишен образ?

КРАЛИЦАТА

Боже! Той е луд!

ХАМЛЕТ

Не искаш ли да смъмриш своя син,
че — въл и муден — твоята повеля
до днес не е превърнал в страшно дело?
Кажи!

ПРИЗРАКЪТ

Не ме забравяй! Дойдох да наточа
отново притъпената ти воля!
Но виж как майка ти се гърчи в ужас.
Спаси я от душевната борба!
Въображението действа мощно
на немощните. Говори й Хамлет!

ХАМЛЕТ

Какво ви е, мадам?

КРАЛИЦАТА

На тебе, синко,
какво ти е, та гледаш в празнотата
и разговаряш с въздуха безплътен?
През твоите очи надзъртат, сякаш
през бойници, налудничави мисли,
а на главата ти с прическа гладка
като бойци, наскочили от сън
при знака за тревога — всички косми
са щръкнали нагоре, сякаш живи!
О, синко, върху лудия си жар
пръсни спокойствие! В какво се взираш?

ХАМЛЕТ

О, в него! В него! Виж го как е блед!
Със този образ и със тази участ
той камъка би трогнал!... О, недей,
недей ме гледа с тъжния си взор!
Кроежите ми твърди ще размекнеш
и току-виж, пролял съм, без да искам,
сълзи наместо кръв!

КРАЛИЦАТА

С кого говориш?

ХАМЛЕТ

Не виждате ли нищо там?

КРАЛИЦАТА

Не, нищо,
макар че виждам туй, което има.

ХАМЛЕТ

И нещо ли не чухте?

КРАЛИЦАТА

Нищо друго
освен нас двамата!

ХАМЛЕТ

Но ей го! Тръгна!
Баща ми! Като приживе облечен!
Там! Гледате! Сега прекрачва прага!

Призракът излиза.

КРАЛИЦАТА

О, синко, туй е плод на твоя мозък.
Възбудата е майсторка да ражда

безплътни привидения.

ХАМЛЕТ

Възбуда?

На китката ми, майко, пулсът бие
тъй равно, както вашия, и точно
с тъй здрава музика. Това, което
ви казах, не е лудост. Ако щете,
ще го повторя пак, а лудостта
отскочила би от подобен изпит.
За своето спасение, о, майко,
не се церете с благия балсам
на туй, че лудостта ми — не грехът ви —
говори тук: той външно ще покрие
с коричка тънка язвата, но вътре
гнойта ще работи и ще разяжда
душата ви със своята зараза!
Признайте си вината пред небето,
разкайте се за миналия грях
и избегнете бъдния; недейте
на бурените хвърля тор, та двойно
да избуят! Простете ми туй слово —
нали в тези тлъсти времена доброто
е длъжно да се кланя на порока
за разрешение да го спаси!

КРАЛИЦАТА

Сърцето ми на две разкъса, Хамлет!

ХАМЛЕТ

О, захвърлете злата половина
и само със добрата заживейте!
Спокойна нощ! Спокойна! Не в леглото
на чичо ми! Недейте там отива!
Този дявол — навикът, за туй навикван,
че ни навлича дрехата на злото,
и като ангел може да помогне

във чистите одежди да се върнем.
Въздръжте се за тази нощ. А после
ще е по-лесно; после още по...
Привичката променя склонността
и с чудодейна сила ни спасява
от сатаната! Майко, лека нощ!
Ще ви поискам благослов, когото
и вий си го поискате от Горе...
За господина много съжалявам,
но, явно, бог ме е избрал за свой
слуга и бич, та тъй да ни накаже,
чрез мене него и чрез него мен.
Ще му подиря място и ще зная
за неговата смърт да отговарям,
където трябва. Майко, лека нощ!
Бях груб към вас, но от любов обзет,
а почна зле и злото е напред!
И още нещо...

КРАЛИЦАТА

Но какво да правя?

ХАМЛЕТ

Не туй, което казвам ви. Напротив,
легнете със шопара си и нека
той щипе ви и нарече „мишленце“
и срещу две целувки дебелашки
и малко сладен гъдел зад врата
издайте му, че аз не съм побъркан,
а само се преструвам! Нека знае!
Нима възможно е една кралица
да скрие от един подобен прилеп,
котак, жабок такава ценна тайна!
Напротив, вий напук на всеки разум
и предпазливост точно повторете
историята за оназ маймуна,
която с клетката се изкачила

на покрива. Пуснете, нека литнат
в небето птиците, а вие влезте
след туй във клетката и си строшете
гръбнака долу!

КРАЛИЦАТА

Повярвай, щом словата са от дъх,
а пък дъхът е от живот, аз няма
да ти издъхна тайната пред други,
дорде съм жива!

ХАМЛЕТ

Узнахте ли, че трябва да замина
за Англия?

КРАЛИЦАТА

Ах, вярно е, уви!
Аз бях забравила, това е тъй.

ХАМЛЕТ

С писма затворени двамина мои
съученици, на които вярвам
като на две усойници, усърдно
постилат ми пътечка към капана.
Така да бъде! Много е забавно
да гледаш как подривникът изхвърква
от своя собствен взрив. Аз втори ход
под техния ще прокопая тайно
и ще ги пратя с трясък до луната!
О, радост да надхитриш хитрината!
А този господин ще ускори
отплаването ми. Ще му замъкна
червата нейде. Майко, лека нощ!
Ей, честна дума, този царедворец,
така бърбров, докато беше жив,
сега и станал странно мълчалив...
Елате с мен, да отнесем въпроса

по принадлежност!... Майко, лека нощ!

Излиза, като извлича трупа на Полоний, докато Кралицата излиза от другата страна.

ЧЕТВЪРТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Зала в замъка.

Влизат Кралят и Кралицата, следвани от Розенкранц и Гилденстерн.

КРАЛЯТ

Във тези стонове и тез въздишки
се крие нещо. Трябва да го знаем.
Разкрийте ни го с речник разбираем!
Къде е син ви?

КРАЛИЦАТА

За малко оставете ни сами!

Розенкранц и Гилденстерн излизат.

Съпруже мой, какво видях таз нощ!

КРАЛЯТ

Какво, какво, Гертруда? Как е Хамлет?

КРАЛИЦАТА

Беснее като буря сред морето,
когато две стихии водят спор
коя по-мощна е! В безумен пристъп
дочу, че нещо шавна зад гоблена,
измъкна шпага, „Плъх! — извика. — Плъх!“
и от представата си луда воден,
намушка слепешката и уби
добрия старец!

КРАЛЯТ

О, ужасно дело!
Това би станало и с нас, да бяхме
на неговото място! Лудостта му,

оставена на свобода, заплашва
и мен, и вас, и всички! Как сега
ще отговаряме за туй злодеяство?
Вината ще се струпа върху краля.
Ще кажат: бил е длъжен предвидливо
да охранява и държи изкъсо
тоз луд младеж. Но ний от много обич
постъпихме със него, както прави
прихваналият лоша болест, който,
за да укрие своя срам, оставя
заразата да прояде живеца
на костите му. Где отиде той?

КРАЛИЦАТА

Да отнесе трупа, при чийто вид
у него като злато в груба руда
сред лудостта проблесна добрина:
когато осъзна какво е сторил,
той се разплака.

КРАЛЯТ

О, ела, Гертруда!

Преди да е докоснало туй слънце
върха отсреща, той ще е отплавал,
а ний ще трябва с власт и вещина
престъпното му дело да загладим
и някак извиним... Хей, Гилденстерн!

Влизат отново Розенкранц и Гилденстерн.

Приятели, вземете още хора!
В беса си Хамлет е убил Полоний
и тялото му някъде отвякъл
от стаята на майка си. Разумно
поговорете му и отнесете
мъртвеца във параклиса! И бързо!

Розенкранц и Гилденстерн излизат.

Ела, Гертруда! Ний ще съзовем

придворния съвет, за да изслуша
за станалото и за туй, което
се готвим да направим! Може би
тъй съсъкът клеветнически, който
пренася ядовития си изстрел
около земното кълбо със точност
на пушечен снаряд, ще ни отмине,
улучил въздуха неуязвим.
Смутен съм и объркан! Да вървим!

Излизат

ВТОРА СЦЕНА

Стая в замъка.

Влиза Хамлет.

ХАМЛЕТ

Отлично настанен!

РОЗЕНКРАНЦ и ГИЛДЕНСТЕРН (отвън)

Принц Хамлет! Принце!

ХАМЛЕТ

Но тихо! Чувам шум! Кой вика Хамлет?

Ха, ей ги, идат!

Влизат Розенкранц и Гилденстерн

РОЗЕНКРАНЦ

Какво направихте с трупа, принц Хамлет?

ХАМЛЕТ

Примесих го с пръстта, с която той
е в близко родство.

РОЗЕНКРАНЦ

Къде? Кажете ни, за да го вземем
и отнесем в параклиса.

ХАМЛЕТ

Това
недейте да го вярвате!

РОЗЕНКРАНЦ

Какво да не вярваме?

ХАМЛЕТ

Че ще пазя вашата тайна, а не своята. Освен това, как трябва да отговаря един кралски син на въпросите, които му задава една морска гъба?

РОЗЕНКРАНЦ

За гъба ли ме взимате, господарю!

ХАМЛЕТ

Да, господине. Която попива от краля милости, почести, власт. Но такива царедворци се оказват накрая най-полезни за него. Той си ги държи като ябълчица зад бузата, първа лапната, последна хапната. Щом му дотрябва онова, което си попила, ще те понатисне и ето те отново суха!

РОЗЕНКРАНЦ

Не ви разбирам, господарю.

ХАМЛЕТ

Толкова по-добре! „Реч на хитър дух дреме в глупав слух.“

РОЗЕНКРАНЦ

Господарю, трябва да ни кажете къде е трупът и да дойдете с нас при краля!

ХАМЛЕТ

Защо му е трупът, да му се трупат! Нашият крал има...

ГИЛДЕНСТЕРН

Какво има нашият крал?

ХАМЛЕТ

Каквото има, го е крал. Водете ме при него!
Круша — крий, ябълка — излизай!...

Излизат.

ТРЕТА СЦЕНА

Зала в замъка.

Влиза Кралят със свитата си.

КРАЛЯТ

Изпратих да го дирят и открият
трупа на жертвата. Каква заплаха
за всички ни е тоз отвързан луд!
Но зле ще е към него да приложим
суровия закон. Любимец той е
на променливата тълпа, която
обиква със окото, не с ума,
а дето е така, върху везните
камшикът се претегля, а забравя
вината на наказания с него.
За да премине всичко гладко, трябва
внезапното отпращане на принца
да се представи като мярка.
Отчаяните болести церят се
с отчаяни лекарства. Или никак.

Влизат Розенкранц и Гилденстерн

Какво направихте?

РОЗЕНКРАНЦ

Кралю, принц Хамлет
не щя да каже де е скрил трупа!

КРАЛЯТ

А сам къде е?

РОЗЕНКРАНЦ

Пазен, господарю,

на ваше разпореждане.

КРАЛЯТ

Да бъде
доведен тук!

РОЗЕНКРАНЦ

Хей! Доведете принца!

Стражи довеждат Хамлет

КРАЛЯТ

Е, Хамлет, къде е Полоний?

ХАМЛЕТ

На вечеря.

КРАЛЯТ

На каква вечеря? Къде?

ХАМЛЕТ

Не където той яде, а дето него го ядат. Един комитет от извъртащи се политици се е заел с него. Червеят, уверявам ви, е император в стълбицата на ястията. Ние угояваме другите животни, за да гоим себе си, а гоим себе си заради червеите. Вземете един тлъст крал и един мършав просяк — и двамата са само две различни ястия, две блюда на една и съща трапеза. Всички там свършваме.

КРАЛЯТ

О, боже, боже!

ХАМЛЕТ

Може да се случи човек да постави на въдицата си червей, който е гризал крал, и после да яде от рибата, която е глътнала този червей.

КРАЛЯТ

Какво искаш да кажеш с това?

ХАМЛЕТ

Само да ви покажа как един крал може да извърши церемониално пътуване през червата на един бедняк.

КРАЛЯТ

Къде е Полоний?

ХАМЛЕТ

На небето. Пратете някого горе, да го подири. Ако пратеникът не го намери там, потърсете го сам в обратна посока. Но ако — наистина — не го откриете в срок от месец, носът ви ще го подуши, като се качвате по стълбите към галерията.

КРАЛЯТ (*към неколцина от свитата*)

Търсете го там!

ХАМЛЕТ

Ще изчака.

Неколцина от свитата излизат.

КРАЛЯТ

Принц Хамлет, обстоятелствата искат заради личната ти безопасност, която ний скъпим, тъй както жалим за туй, което сторил си, със скорост на мълния оттука да изчезнеш. Готви се бързо! Вятърът е сгоден моряците и свитата те чакат и корабът ти е готов за път към Англия.

ХАМЛЕТ

Към Англия?

КРАЛЯТ

Да, Хамлет.

ХАМЛЕТ

Добре.

КРАЛЯТ

Че е добре, ти би повярвал,
ако би знаел нашите подбуди.

ХАМЛЕТ

Виждам един херувим, който ги съзира. Но край, нека бъде Англия! Сбогом, скъпа майко!

КРАЛЯТ

„Скъпи татко“, Хамлет!

ХАМЛЕТ

Все едно. Щом са „татко и майка“, значи, са мъж и жена, а мъж и жена са една плът. Тъй че: „Сбогом, майко!“ Дадено, към Англия!

Излиза

КРАЛЯТ

Вървете по петите му! И бързо!
На кораба го искам час по-скоро
и тази нощ да е далеч оттук!
Каквото ви е нужно, е готово
и запечатано. Не се бавете!

Розенкранц, Гилденстерн и свитата излизат.

А ти, Британецо, ако държиш
на обичта ни, както те съветва
военната ни мощ — а твойт белег
от датски меч все още аленее,
и плаща ни страхът ти доброволно

редовна дан, — то, убеден съм, няма
да пренебрегнеш висшата ни воля,
изказана в писма, които искат
от тебе незабавна смърт за Хамлет.
Ти дай ми я, Британецо, защото
в кръвта ми той бесува като треска.
От тебе искам да ме изцериш!
И в радостта, щом знам, че жив е той,
за мене няма радост и покой!

Излиза.

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Равнина в Дания.

Влизат Фортинбрас, Капитан и войници в поход.

ФОРТИНБРАС

Предай приветите ми, капитане,
на датския владетел и кажи му,
че Фортинбрас го моли да пропусне
войската му през своята земя
съгласно уговорката. Ти знаеш
къде е срещата ни. Ако кралят
желае нещо друго, ние лично
ще се явим пред него. Тъй кажи му.

КАПИТАНЪТ

Разбрано, господарю.

ФОРТИНБРАС

С бавен ход!

Излизат всички освен Капитана.

Влизат Хамлет, Розенкранц, Гилденстерн и други.

ХАМЛЕТ

Каква е, капитане, таз войска?

КАПИТАНЪТ

Норвежка.

ХАМЛЕТ

Где отправена?

КАПИТАНЪТ

Към Полша.

ХАМЛЕТ

А кой я води, мога ли да зная?

КАПИТАНЪТ

Принц Фортинбрас по висшата повеля
на чичо си, норвежкия владетел.

КАПИТАНЪТ

Война за цяла Полша или само
за някой спорен граничен участък?

КАПИТАНЪТ

Ако говорим честно, за едно
парче земя, което няма друго
освен едничко голото си име.
За него аз не давам пет дуката
и повече от толкова Полякът
или Норвежецът не биха взели,
ако рекат да го дадат на търг.

ХАМЛЕТ

Тогаз Полякът няма да го брани.

КАПИТАНЪТ

Напротив, то пращи от гарнизони!

ХАМЛЕТ

Две хиляди погубени живота
и двайсет хиляди дуката няма
да сложат край на този спор за сламка.
За кралствата излишък и покой
са таен гнойник, който своята гной
излива в тялото и носи смърт
без видими причини. Капитане,

благодаря ви.

КАПИТАНЪТ

Сбогом, господине.

Излиза.

РОЗЕНКРАНЦ

Ще продължим ли пътя, господарю?

ХАМЛЕТ

Вий тръгвайте! След малко ще ви стигна.

Излизат всички освен Хамлет.

Как всичко ме упреква и пришпорва
дръгливата ми мъст. Какво тогаз е
човек, ако за главно благо има
да хърка и да плюска? Скот и толкоз!
Той, който сътворил ни е със разум
тъй светъл, че да помни и предвижда,
едва ли ни е дал тоз дивен дар,
за да мухлясва, неизползван, в нас.
А ето аз — дали е скотска мудност,
или привичка сто пъти да мисля
при всяка стъпка (мислене, в което
разумността е всъщност само четвърт,
а другите три четвърти са страх!) —
не знам защо, но само мънкам. „Трябва
да се извърши туй!“, макар че имам
способност, воля, средства, всичко нужно,
да го извърша! Примери огромни
като земята тласкат ме към дело.
Да вземем само туй грамадно войнство,
предвождано от принц и млад, и крехък,
но чийто дух, издуван от прекрасна
честолюбивост, плези се на всички
превратности и своята тлен излага

на случай и на смърт заради празна
черупка от яйце. Да си велик
не значи безпричинно да се дърлиш,
но означава повод за разправа
да виждаш и във сламката, когато
на карта е честта ти. Но тогава
как аз, в чиято кръв и ум вопият
убит баща и развратена майка,
и все пак дремя, как издържам аз
да гледам тез две хиляди войници,
които зарад нечий блян суетен
отиват към гробовете си сякаш
към своите легла, във бой за дребно
парче земя, в която няма площ
да се разгърнат в бой и няма пръст
да си погребат мъртвите? О, срам!
От днеска, мисъл, в кръв бъди облята
или за никаква недей се смята!

Излиза

ПЕТА СЦЕНА

Стая в замъка.

Влизат Кралицата, Хорацио и един Благородник.

КРАЛИЦАТА

Не, не желая да говоря с нея.

БЛАГОРОДНИКЪТ

Но тя упорства! И не е с ума си!
Мадам, бедата ѝ извиква милост!

КРАЛИЦАТА

Какво желае?

БЛАГОРОДНИКЪТ

Плаче за баща си,
говори, че е чула за коварства,
без повод скача, бие се в гърдите
и бъбри смътни работи. Речта ѝ
не казва нищо, но неясността
във нея кара хората да търсят —
те зяпат я в устата и нагаждат
към своите мисли нейните слова,
които — подкрепени от неспирни
игри на образа и на ръцете —
на всекиго се струват пълни с нещо
неясно, но покъртващо все пак!

ХОРАЦИО

Поговорете с нея, ваша милост!
Тя може да посее зли догадки
сред някои размирни умове.

КРАЛИЦАТА

Пуснете я да влезе!

Благородникът излиза.

Настрани.

Порокът, който в съвестта си крия,
съзира зло във всяка дреболия
и с мнителност изпълнен е такава,
че сам от много скришност се издава!

Влиза Офелия, водена от Благородника.

ОФЕЛИЯ

Къде е несравнимата кралица
на Дания?

КРАЛИЦАТА

Офелия! Ела!

ОФЕЛИЯ (*nee*)

„— Как да разпозная, драга
кой е твой любим?

— Той във плащ е и с тояга
като пилигрим.“^[1]

КРАЛИЦАТА

Каква е тази песен, чедо мое?

ОФЕЛИЯ

Какво казахте? Не, чуйте само:

„— Моме, твойт мил красавец
спи под хладна пръст,
при нозе му — росен здравец,
при глава му — кръст.“

Ох, ох!

КРАЛИЦАТА

Офелия, какво ти е?

ОФЕЛИЯ

Не, чуйте:

Пее

„Във саван с цветя почива...“

Влиза Кралят.

КРАЛИЦАТА

О, гледайте, съпруже!

ОФЕЛИЯ (*пее*)

„... ТВОЯТ млад герой.
Който мине, го облива...
без сълзи безброй.“

КРАЛЯТ

Как сте, мила девойко?

ОФЕЛИЯ

Благодаря, да ви го връща бог! А казват, че кукумявката била хлебарска дъщеря^[2]. Господи, ние знаем какво сме, но не знаем какво можем да станем! Да благослови бог трапезата ви!

КРАЛЯТ

Намек за баща й!

ОФЕЛИЯ

Моля ви да не говорим за това. Пък ако ви питат какво значи, казвайте така:

Пее.

„— На Валентиновден заран
вратата отлости
и валентинка ще ти стана^[3]“

ако ме искаш ти!

Тъй каза тя. И до зората
пристана му сама.
А след зората бе момата
не толкова мома.“

КРАЛЯТ

Нещастна Офелия!

ОФЕЛИЯ

Да, да. Ето, без да се заричам. Сега свършвам:

Пее

„Моми, любов недейте дава
без булчински венец!
Мъжът туй чака, не прощава,
подлеца му с подлец!“

Сега тя казва: — „Нали щеше
да се венчаеш с мен!...“

„— Щях, честен кръст, ако не беше
тоз Валентиновден!“

КРАЛЯТ

От колко време е така?

ОФЕЛИЯ

Надявам се, че всичко ще се оправи. Трябва да имаме търпение.
Но не мога да не плача, като си помисля, че са го сложили в хладната
пръст. Трябва да съобщим на брат ми. Благодаря ви за добрия съвет.
Каляската ми, моля! Лека нощ, госпожи! Лека нощ, мили госпожи,
лека нощ, лека нощ!

Излиза

КРАЛЯТ

След нея! И наглеждайте я, моля!

Хорацо излиза.

Така отравя само тежка скръб
и тя извира явно от смъртта
на нейния баща. Но чувай още!
Гертруда, о, Гертруда,
нещастията тръгнат ли, те идат
не поотделно като съгледвачи,
а в гъсти полкове. Смъртта най-първо
на нейния баща. След туй синът ви
в изгнание, наложено при туй
от неговата лудост. Към това,
народът в настроения нездрави,
подхранвани от слухове за края
на бедния Полоний. (И сглупихме,
че закопахме го надве-натри!)
Офелия, откъсната от своя
разсъдък — тази искра, без която
човек е само сянка или звяр.
И най-подир — беда по-зла от всички —
вестта, че брат ѝ тайно бил се върнал
от Франция и мрачен като облак
от лоши подозрения, допускал
дърдорковци различни да му тровят
слуха със злоумишлени брътвежи
за края на баща му, във които
необходимостта да се запълни
незнанието с нещо, току-виж,
не се поколебала да намеси
и нашата особа. О, Гертруда,
тоз залп от бедствия, летящ към мене,
убива ме с излишъци от смърт!

Шум отвън. Влиза Вестител.

КРАЛИЦАТА

Ах, господи! Какъв е този шум?

КРАЛЯТ

Швейцарската ми стража^[4]! Да застанат
на входа! Какво има?

ВЕСТИТЕЛ

Господарю,
спасявайте се, не губете време!
И океанът, насипи надхвърлил,
не гълта сушата с такава скорост,
с каквато младият Лаерт начело
на сбирщина метежници залива
пазачите ви! „Крал“ сганта му вика
и — сякаш този свят тепърва почва
и няма още нрави, обичаи,
върху които се крепи редът —
крещи неистово: „Да изберем
Лаерт за крал!“ И шапки, и ръце
приветстват този избор до небето:
„Лаерт да бъде крал! Лаерт — наш крал!“

Шум отвън.

КРАЛИЦАТА

Как бодро лаят в грешната следа!
На крив сте път, неверни датски псета!

КРАЛЯТ

Изкъртиха вратите!

Влиза Лаерт, следван от Датчани.

ЛАЕРТ

Къде е този крал? Вий стойте вън!

ДАТЧАНИ

Не, не, да влезем!

ЛАЕРТ

Моля ви да бъда
оставен тука сам!

ДАТЧАНИ

Добре, добре!

ЛАЕРТ

Благодаря ви. Стойте зад вратата!

Датчаните излизат.

Баща ми де е? Искам го от тебе,
подлецо коронован!

КРАЛИЦАТА

Успокой се,
добри Лаерте!

ЛАЕРТ

Едничка капка кръв спокойна в мен
ще нарече баща ми „рогоносец“
и ще жигоса лилийното чело
на майка ми със знак „мръсница“!

КРАЛЯТ

Казвай,
защо като Гигантите и ти
на бунт се вдигаш срещу своя Зевс?^[5]
Гертруда, остави го и не бой се:
ограда от божественост предпазва

кралете, тъй че подлата измяна
през нея само може да надзърта,
без нищо да ни стори. Е, Лаерте?
Да чуем от какво си разярен!
Недей го дръж, Гертруда! Казвай, хайде!

ЛАЕРТ

Где е баща ми?

КРАЛЯТ

Мъртъв.

КРАЛИЦАТА

Кралят няма
вина в това!

КРАЛЯТ

Не му пречи! Да пита!

ЛАЕРТ

От що умря? Усукване не искам!
По дяволите клетвите за вярност
в дън бездните обетите към трона,
във ада земен и божествен съд!
Изправен пред небето, заявявам,
че ни от тоя, ни от оня свят
не ме е страх! Каквото ще да става,

КРАЛЯТ

Че кой те спира?

ЛАЕРТ

Мен ли? Мен цял свят
не може да ме спре! Дълга си зная,
а средствата си ще пестя, така че
да стигнат при разплащането!

КРАЛЯТ

Момко,
като разпитваш от какво баща ти
напусна този свят, дали си вписал
във своята мърт, че смяташ да съсипеш
като щастливец на комар — еднакво
и враг, и свой, и губещ, и печелещ?

ЛАЕРТ

Не, само неговите врагове!

КРАЛЯТ

Не искаш ли тогава да ги знаеш?

ЛАЕРТ

Приятелите на баща си в тези
обятия широки ще прегърна
и всеотдаен като пеликан,^[6]
с кръвта си ще ги храня!

КРАЛЯТ

Ето думи
на честен син и верен благородник!
Това, че пръст аз нямам във смъртта
на татко ти и че скърбя за него,
ще видиш с разума си, както виждаш
деня с око си...

Гласове отвън: „Пуснете я да влезе!“

ЛАЕРТ

Какво е туй?

Влиза отново Офелия.

О, жарка ярост, мозъка стопи ми!
Триж солени сълзи, изсушете мрака
на моите очи! За тази гледка,

кълна се, ще мъстя, дорде везната
се наклони към мен! О, майска роза,
Офелио, сестрице моя скъпа!
Възможно ли е младият й разум
невъзвратим да е като живота
на бедния ни старец? О, уви!
Кръвта е нежна в обичта и често
ни кара да изпращаме след своите
покойници обични ценна част
от себе си!

ОФЕЛИЯ (*nee*)

„В открит ковчег лежеше той.
Ой-ой-ой!
Окъпан от сълзи безброй...“
Сбогом, гълъбе мой!

ЛАЕРТ

Към мъст да ме зовеше с умни думи,
не би ме убедила тъй, сестрице!

ОФЕЛИЯ

Вие прощавайте: „Хопа-хей! Хопа-хей!“ Вижте как хубаво
излиза. А кой открадна дъщерята на господаря? Домоуправителят.
Голям хитрец е той!

ЛАЕРТ

В туй нищо има повече от нещо!

ОФЕЛИЯ

Ето незабравки — те са за спомен. Любов моя, не ме забравяй!
А това е теменуга — не мисли за друга!

ЛАЕРТ

Не, има разум в лудостта й! „Спомени“, „мисли“ — за нещо
намеква!

ОФЕЛИЯ

А това са кученца и камшиченца за вас. А момината сълза е за мен. За вас и за мен тези седефчета. В неделен ден може да им викаме „божа милост“. Но вие ще ги носите не затова... Ето една паричка. На вас исках да ви дам виолетки, но те увехнаха, като умря баща ми. Казват, че починал по християнски...

Пее.

„О, радост моя, Робин,
о, Робин, мили мой!...“

ЛАЕРТ

Дори печал, страдание, покруса
превръща тя във чар и мила прелест!

ОФЕЛИЯ (пее)

„Нима не ще си дойде той?
Сама ще ме остави той?
Далеч е, далеч,
няма връщане веч.
Своя раб, отче наш, упокой!

Брада той имаше от сняг!
Коса той имаше от сняг!
Със мене и ти
се моли да прости
греховете му господ всеблаг!“

И на нас всички ни! Господи, прости грешните ни души! Бог да ви закриля!

Излиза.

ЛАЕРТ

О, боже, виждаш ли това?

КРАЛЯТ

Лаерте,

аз трябва да участвувам в твойта скръб
или лишаваш ме от мое право.
Върви и подбери измежду своите
най-мъдрите и нека те ни чуят
и кажат кой от двама ни е прав:
ако намерят върху краля сянка
от пряка или косвена вина,
ний за възмездие ще ти дадем
престол, земи, живот и всяко нещо,
което имаме: ако обаче
ни оправдаят, довери се нам
и нека заедно подирим средство
да облекчим духа ти!

ЛАЕРТ

Тъй да бъде!
Безвестната му смърт и туй така
прибързано и скришно опело —
без меч, трофеи, почести и блясък —
о, всичко туй вопие до небето
за изясняване!

КРАЛЯТ

И ще го имаш.
А щом откриеш истината ти,
голямата секира ще свисти!...
Елате с мен!

Излизат

[1] Образът на пилигрима — поклонник, тръгнал към своята светиня — е традиционен за влюбения от Шекспирово време. ↑

[2] Според средновековната легенда една хлебарска дъщеря отказала да даде хляб на Христос и затова била превърната в кукумявка. ↑

[3] В Англия на деня на св. Валентин (14 февруари) първата девойка, която момъкът срещал, ставала негова избраница —

валентинка. ↑

[4] Личната охрана на мнозина владетели от Средновековието била съставена от швейцарски наемници. ↑

[5] Гигантите били митично великанско племе, което се разбунтувало срещу боговете и опитало да превземе Олимп, но било победено и изтребено. ↑

[6] Съществувало поверие, че пеликанът изхранва малките си със собственото си месо и кръв. ↑

ШЕСТА СЦЕНА

Друга стая в замъка.

Влизат Хорацио и Слуга.

ХОРАЦИО

Със мене лично? Що за хора са?

СЛУГАТА

Моряци. Носели писма за вас.

ХОРАЦИО

Добре, пусни ги!

Слугата излиза.

Не знам кой друг би могъл да ми прати
отнякъде привет освен принц Хамлет.

Влизат моряци.

МОРЯК

Да ви закриля бог, господине!

ХОРАЦИО

И теб също, драги!

МОРЯК

От вашите уста, господине, в неговите уши! Имам едно писмо,
господине, от посланика, дето беше на път за Англия. За вас е, ако се
казвате Хорацио, както ни рекоха тука вашите.

ХОРАЦИО (*чете*)

„Хорацио, когато прочетеш тези редове, помогни на двамината, които ги носят, да стигнат до краля. Те имат писма за него. С две думи: още на втория ден от плаването забелязахме, че ни преследва добре въоръжен пиратски кораб. Тъй като бяхме по-бавни, вдъхнахме си принудителна храброст и в схватката аз се оказах на вражеската палуба. В същия миг корабите се разделиха така, че останах пленник на разбойниците. Те се отнесоха с мен като великодушни грабители, но си знаят работата, тъй че се наложи да им направя известна услуга. Съдействувай писмата ми да стигнат до краля и след това лети към мен, сякаш смъртта е по петите ти. Имам нещо да ти прошепна на ухото — ще онемеееш, като го чуеш! И все пак то е от дребен калибър в сравнение с главното. Двамината ще те доведат при мен. А Розенкранц и Гилденстерн продължиха към Англия. И за тях имам доста неща да ти разказвам. Поздрав.

Твой — както знаеш — *Хамлет*“

Елате с мене — ще проправа път
за вашите писма. И то най-бързо,
защото после ще ме отведете
при оня, който ви е пратил с тях!

Излизат

СЕДМА СЦЕНА

Друга стая в замъка.

Влизат Кралят и Лаерт.

КРАЛЯТ

Сега по съвест трябва да подпишеш
за мене оправдателна присъда
и във сърцето си да ме приемеш,
понеже сам узна, че този, който
погуби благородния ти татко,
е искал мойта смърт.

ЛАЕРТ

Така излиза.

Но обяснете ми: защо за тези
така престъпни действия вий сметка
не му подирихте, тъй както мъдрост,
достойнство, бдителност и безопасност
са искали от вас?

КРАЛЯТ

По две причини,
които може би за теб са крехки,
но не за мене: първата е в туй,
че майка му, кралицата, живее
от неговия поглед, а пък аз —
за зло или добро — съм свързан тялом
и духом с нея, както са звездите
със своите сфери; втората причина
да не желая явната разправа
е в туй, че простолюдието храни
към принца толкова дълбока обич,
че миейки недъзите му с нея,

могло би — както оня извор, който
превърщал клонките във ценен камък —
оковите му да превърне в чест,
пък аз не ща стрелите ми — уви,
за вятър като този твърде леки! —
наместо да улучат своята цел,
обратно да се върнат към лъка ми.

ЛАЕРТ

И тъй загубих аз един баща,
какъвто няма втори, и заварих
побъркана от скръб една сестра,
която беше — ако имат смисъл
похвалите, обърнати назад —
между девиците на този свят
нестигнат връх! Но моята мъст ще дойде!

КРАЛЯТ

За нея се не бой! Недей мисли,
че сме от толкоз меко вещество,
та да си казваме: „Каква забава!“,
когато непосредствена опасност
ни друса за брадата. Само чакай!
Баща ти ний обичахме, а също
обичаме и себе си, а туй
ти казва, вярвам...

Влиза Вестител.

Да? Какво ми носиш?

ВЕСТИТЕЛЯТ

Писма, кралю. От Хамлет. Туй за вас е,
а туй е за кралицата.

КРАЛЯТ

От Хамлет?

А кой ги е донесъл?

ВЕСТИТЕЛЯТ

Моряци, казват. Клавдио е взел
от тях писмата и ми ги предаде.

КРАЛЯТ

Изслушай ги, Лаерте!... Ти върви!

Вестителят излиза.

КРАЛЯТ (чете)

„Велики и всесилни, известявам ви, че бях изхвърлен гол на брега на вашето кралство. Утре ще попраша от вас разрешение да се явя пред царствения ви взор. Тогава — след като ви замоля да ми простите — ще ви изложя причината за моето ненадейно и свръхстранно завръщане.

Хамлет“

Недоумявам! Всички ли се връщат?

Или това е някаква измама?

ЛАЕРТ

А чий е почеркът?

КРАЛЯТ

На Хамлет. „Гол“?

А в послеписа казва „сам“. Ти как би обяснил това?

ЛАЕРТ

И аз в мъгла съм,
ваше величество, но нека дойде!
Съгрява скръбната ми гръд таз мисъл,
че жив съм да му кресна във лицето:
„Така ли го направи?“

КРАЛЯТ

Щом е тъй —
че как е станало? Но, явно, тъй е! —
Ще слушаш ли съвета ми, Лаерте?

ЛАЕРТ

Докрай, кралю, освен ако е той
съвет за мир!

КРАЛЯТ

За твоя собствен мир е.
Ако се върне, пътя си прекъснал,
и ми откаже да отплава пак,
намислих да го увлека към подвиг,
узряващ в моя ум, при който той
смъртта си ще намери непременно,
и то така, че върху нас и лъх
от подозрение не ще повее;
да, майка му дори ще вземе всичко
за злополука.

ЛАЕРТ

Ваш съм, господарю,
особено ако във този план
съм аз оръдието!

КРАЛЯТ

Ти ще бъдеш!
Докато бе в чужбина, така много —
и то пред Хамлет — хвалеха една
от твоите способности, с която
си бил блестял, говореше се. Сборът
от всичките ти дарби не пося
тъй много завист в него, както туй
едничко качество, и то от тези,
които не ценя.

ЛАЕРТ

Кое е то?

КРАЛЯТ

Перце за шапката на младостта!
Но някога от полза. На младежа
върви небрежно метнатият плащ,
тъй както тежкият самур приляга
на стареца. Тук, в двора, бе на гости
преди два месеца един нормандец.
Воювал съм с французите и знам ги —
добри ездачи. Ала този беше
магьосник, пуснал корени в седлото!
Такива чудеса направи с коня,
така се беше присадил и сраснал
със благородното четириногло
и тъй надхвърли моите представи,
че аз не можех да измисля всички
игри и фокуси, които стори
с ездата си!

ЛАЕРТ

Нормандец?

КРАЛЯТ

Да, нормандец.

ЛАЕРТ

Ламорд, базирам се!

КРАЛЯТ

Да, точно той!

ЛАЕРТ

Познавам го. най-светлият брилянт
на цяла Франция!

КРАЛЯТ

Та той похвали
високо твойта ловкост във игрите,
а за фехтовката ти заяви,
че щяло да е зрелище прекрасно,
ако се бил намерел някой, който
да ти е равен в нея. Според него
французките фехтовчици пред тебе
загубвали — разказваше — око,
кураж, подвижност. Тези му похвали
така отровиха със завист Хамлет,
че той жадува да те види тука,
за да кръстоса шпагата си с теб.
А туй за нас...

ЛАЕРТ

Какво „за нас“, кралю?

КРАЛЯТ

Баща ти, момко, беше ли ти скъп,
или ти само си портрет на скръб,
лик без душа?

ЛАЕРТ

Защо такъв въпрос?

КРАЛЯТ

Аз вярвам, че обичал си баща си,
но всяка обич с времето се ражда
и с времето мени се и отслабва.
Самият неин плам отлага пепел,
нагар, от който тя мъжди и гасне,
и няма вечност чувството, защото
от своето разпалване доброто,
подобно възпаление в гърдта,
само се задушава. Онова,
което някой „иска“ да направи,
той „трябва“ да го прави, без да бави,

защото това „искам“ има толкоз
обрати, смени, колкото езици,
ръце и случки има по света,
и току-виж, тез само „трябва“, „трябва“
останали на нашия болник
като въздишките, които уж
ни носят облекчение, но всъщност
ни изтощават само... Но да сложим
пръст в язвата. Принц Хамлет се завръща
Какво ще сториш ти, за да докажеш,
че не на думи син си на баща си?

ЛАЕРТ

Ще му прережа гърлото и в черква!

КРАЛЯТ

Наистина и тя дори не бива
да защити убиеца. Пред нищо
разплатата не трябва да се спира!
Но следното ще искаш ли да сториш?
Оставаш у дома си. Хамлет иде.
Узнава, че и ти си се завърнал.
Ний пращаме при него наши хора
да доизлъскат славата, с която
французкият ни гост те увенча,
да ви сберат и да се обзаложат
кой по-добър е. И понеже Хамлет —
какъвто доверчив е и небрежен —
оръжието няма да прегледа,
ти лесно или с хитрост ще успееш
да вземеш не рапира притъпена,
а шпага с връх. А после — нисък удар
и всичко свършено!

ЛАЕРТ

Ще го направя!
И шпагата си ще миропомажа

специално за мъстта. Един знахар
продаде ми тъй гибелна отрова,
че щом намажеш острието с нея
и драснеш някого, каквито ще
балсами да прилага или билки,
събирани среднощ по месечина,
отписан е! Във нея аз ще топна
върха на шпагата си, тъй че само
едно докосване да го изпрати
във пъкъла!

КРАЛЯТ

Но да помислим още
за времето и начина на всичко.
Защото, ако, зле осъществен,
изскочи замисълът ни наяве,
по-хубаво ще бъде да не сме се
залавяли изобщо. Затова
ще укрепим този първи план и с друг,
та ако нещо стане, то да хване
запасният. Стой малко!... Ще направим
облог тържествен върху теб и него...
Намислих! Ха!
В разгара на фехтовката, когато
се сгорещите — а за тази цел
ти трябва да нападаш постоянно! —
и Хамлет ожаднее и поиска
да пийне нещо, аз ще съм приготвил
такъв бокал за него, че дори
ако убегне той от твойта шпага,
от гибелта си пак да не избяга...
Но кой шуми?

Влиза Кралицата.

КРАЛИЦАТА

Бедите се настъпват по петите,
тъй бързо гонят се! Лаерт, сестра ви
се е удавила!

ЛАЕРТ

Какво? Къде?

КРАЛИЦАТА

Една върба расте край потока,
сребристите си вейки отразила
в кристалния му бързей. Тя със тях
венчета причудливи си плетеше
от маргаритки, макове, коприва
и от онези морави фунийки,
които грубият овчар нарича
с безсрамно име, а момите скромни
зоват „мъртвешки пръст“. И днеска тя
качила се по сведените клони,
със своите венци да ги накичи,
ала един от тях — проклет! — се скършил
и паднала тя в плаещите струи,
отрупана с цветя. Известно време
надутите ѝ дрехи я държали,
като русалка на повърхността
и бавно тя се носела надолу,
напявайки си тихо стари песни,
като че ли не схващала бедата,
или била родена от водата.
Но кратко това траяло и ето
след малко натежалите ѝ дрехи
повлекли плавно клетата девойка
от ложето ѝ песенно към мрака
на тинестата смърт.

ЛАЕРТ

О, боже! Значи,
се е удавила?

КРАЛИЦАТА

Уви, уви!

ЛАЕРТ

Офелия, и тъй около тебе
премного влага има и затуй
ще спра сълзите си! Но, ах, не мога!
Природата държи на своя навик,
по-силен от срама! Ала когато
тез сълзи секнат, ще съм изцедил
от себе си жената! Господарю,
прощавайте! За реч от плам се готвех,
но този плач го угаси!

Излизат

КРАЛЯТ

Гертруда,
да идем с него. Трудно укротих го
и се боя да не избухне пак.
Да го последваме!

Излизат

ПЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Гробища.

Влизат двама Гробари.

ПЪРВИ ГРОБАР

А бива ли да бъде погребана по християнски, като желателно си е търсила смъртта?

ВТОРИ ГРОБАР

Казано е — значи, бива. Затова копай и много недей да знаеш! Кралски следовател е заседавал на нея и е заключил: християнско погребение.

ПЪРВИ ГРОБАР

Е, как може? Освен да се е удавила при самозащита.

ВТОРИ ГРОБАР

Сигур, щом е тъй наредено.

ПЪРВИ ГРОБАР

Трябва да е било „se offenendo“, не може иначе. Защото всичко е в туй: ако аз се удавя желателно, значи, съм извършил деянието, а пък всяко деяние има три аспекта: извършване, сторване и направляне. Сиреч удавила се е желателно.

ВТОРИ ГРОБАР

Ама чувай, приятелю гробарю...

ПЪРВИ ГРОБАР

Не ме прекъсвай! Тука е водата — така! Тука е човекът — а така! Сега ако този човек отиде към тая вода и се удави в нея, после — каквото ще да казва — това е, сам е отишъл. Запиши си го! Така. Но

ако водата тръгне към него и го удави, значи, не се е удавил сам. Сиреч, който не е виновен за смъртта си, той не си е съкратил живота.

ВТОРИ ГРОБАР

А по закона така ли е?

ПЪРВИ ГРОБАР

Така е я! По следователския закон.

ВТОРИ ГРОБАР

Искаш ли да ти кажа нещо? Ако тая не беше от благородниците, нямаше да я погребват по християнски.

ПЪРВИ ГРОБАР

Взе ми го от устата. Не е право, дето големците имат предимство да се давят или бесят, а пък техните братя-християни — не. Подай лопатата. А пък ако е въпрос за благородство, най-старият род е на градинарите, ковачите и гробарите. Ние водим занаята си от Адама.

ВТОРИ ГРОБАР

Че той благородник ли е бил?

ПЪРВИ ГРОБАР

Той е бил първият, който е имал родословно дърво.

ВТОРИ ГРОБАР

Ами, имал!

ПЪРВИ ГРОБАР

А бе ти езичник ли си? Светото писание не си ли чел? Онова дърво с ябълката ако го е нямало, какъв род щеше да се получи? Значи, е било родословно дърво. А пък Адам е работил земята като нас. И ще те питам още нещо. Ако не ми отговориш, казвай си молитвата!...

ВТОРИ ГРОБАР

Питай!

ПЪРВИ ГРОБАР

Кой строи по-здраво от зидаря, корабния майстор и дърводелеца?

ВТОРИ ГРОБАР

Тоя, дето дига бесилките, защото неговата постройка надживява хиляди наематели.

ПЪРВИ ГРОБАР

Добре го рече тоя път. Бесилката е добра. Но за кого е добра тя? За тези, дето вършат грях. А ти извърши грях, защото рече, че бесилката е по-здрава от черквата. Сиреч ти си добър за нея. Казвай друго!

ВТОРИ ГРОБАР

Кой строи по-здраво от зидаря, корабния майстор и дърводелеца?

ПЪРВИ ГРОБАР

Да, кажи ми това и разпрягай!

ВТОРИ ГРОБАР

Ще ти го кажа като нищо!

ПЪРВИ ГРОБАР

Е, хайде, казвай!

ВТОРИ ГРОБАР

Не мога, дявол да го вземе!

Влизат и се спират встрани Хамлет и Хорацио.

ПЪРВИ ГРОБАР

Хайде, стига си си напъвал мозъка! Бавно магаре и с бой не бърза. Друг път, ако някой те запита туй, дето аз те питам, ти му кажи:

„Гробарят“. Защото къщите, дето той ги строи, траят до второто пришествие. Сега бягай до Йохен^[1] и ми донеси половница пиво.

Втори гробар излиза.

Пее.

„На младини с моми, с моми
си поживях добре
и казвах си: — «Ами! Ами!» —
щом чувах, че се мре.“

ХАМЛЕТ

Този приятел не си ли дава сметка за работата, която върши?
Гроб копае, а пее!

ХОРАЦИО

Навикът му е притъпил чувството.

ХАМЛЕТ

Така е. Ръката, която няма спинове, е най-чувствителна.

ПЪРВИ ГРОБАР (пее)

„Но Дъртата със стръв, със стръв
преряза моя дял
и сякаш че такъв, такъв
човек не е живял!“

Изхвърля череп.

ХАМЛЕТ

Този череп е имал някога език и също е можел да пее. А как само го запокити, разбойникът му! Сякаш е челюстта на Каин — първоубиеца. Това може да е тиквата на някой политик, който е мислил, че ще надхитри бога, а сега, ей го, този простак е надхитрил него. Не е ли тъй, Хорацио?

ХОРАЦИО

Тъй е, принце.

ХАМЛЕТ

Или на някой придворен, който е казвал: „Добро утро, ваша милост! Как се чувствувате, ваша светлост?“ Или на уважаемия едичкой си, който е хвалил коня на още по-уважаемия едичкого си, за да си го изпроси. Не е ли тъй?

ХОРАЦИО

Може да бъде тъй, принце.

ХАМЛЕТ

Може като нищо! А сега е под ведомството на негово благородие Червея, оголен и цапардосан от гробарската лопата. Това е превращение, в което си заслужава човек да вникне по-дълбоко. Нима отглеждането на този приятел е струвало толкоз малко, че сега да го бива само да играем на кегли с него? Моите собствени кости ме заболяват при тази мисъл.

ПЪРВИ ГРОБАР (nee)

„Гробарю стар, копай, копай
за чужд и за съсед
и бързай, че комай, комай
е близо твоя ред!“

Изхвърля още един череп.

ХАМЛЕТ

Още един. Защо да не е това пък черепът на някой правник? Къде са тогава неговите извъртания и отводи, неговите аргументи и прецеденти, неговите тълкувания и основания? Защо търпи този грубиян да го налага по темето с калната си лопата, а не го подведе под отговорност за нанасяне на телесна повреда? Хм. Или може би той е бил на времето си хищен закупвач на земи, който е трупал

ипотеки, давности, изтекли срокове, гаранционни документи, изпълнителни актове. И какво? Това ли е срокът на сроковете му, това ли е изпълнението на всичките му изпълнителни, да види тиквата си изпълнена със земята, за която толкоз е ламтял? Нищо повече ли не са могли да му гарантират всичките гаранции — двойни и тройни — освен тази нищожна площ колкото два разгърнати договора. Само крепостните му актове не могат да се поберат в такава тясна дупка, няма ли за самия владелец да има поне още малко земя, колкото да си завре кокалите в нея?

ХОРАЦИО

Нито педя повече, принце.

ХАМЛЕТ

Пергаментите не ги ли правеха от овча кожа?

ХОРАЦИО

Да, принце, или от телешка.

ХАМЛЕТ

Овци и телета са тези, които дирят сигурност в такива изписани кожи. Ще го запrikaзвам този веселяк... Чий е този гроб, драги?

ПЪРВИ ГРОБАР

Мой, господине.

Пее

„... и бързай, че комай, комай
е близо твоя ред!“

ХАМЛЕТ

Сигурно ще е твой, щом лежиш вече вътре в него.

ПЪРВИ ГРОБАР

Вие, господине, лъжете вън от него, че аз лежа вътре в него. Но макар да не лежа вътре в него, то й си е мой, защото аз съм го изкопал.

ХАМЛЕТ

Ти си изкопал тоя, защото не си се докопал до своя. Но гробовете са за мъртвите, не за живите. И затова жива лъжа е, че гробът е твой.

ПЪРВИ ГРОБАР

И тя живо ще отскочи от мен към теб, господине, защото...

ХАМЛЕТ

Добре, добре! За кого копая този гроб?

ПЪРВИ ГРОБАР

Не е „за кого“, господине.

ХАМЛЕТ

За коя тогава?

ПЪРВИ ГРОБАР

И „за коя“ не е.

ХАМЛЕТ

Че за какво го копая тогаз?

ПЪРВИ ГРОБАР

Виж „за какво“ е добре. Копая го за нещо, което е било преди жена, но е умряла, бог да я прости!

ХАМЛЕТ

Гледай го, хитреца, как държи на точността! Човек трябва да си мери думите с него, иначе ще ни съсипе от двусмислици. От три години, Хорацио, наблюдавам колко изтънчени са станали времената. Селякът вече така е застигнал придворния, че току му настъпва слиновете по петите... От колко време си гробар?

ПЪРВИ ГРОБАР

Ами че от оная година, господине, когато покойният ни крал Хамлет надви Фортинбрас, оня норвежкия.

ХАМЛЕТ

А кога беше то?

ПЪРВИ ГРОБАР

Че как да не го знаете! Всеки глупак го знае. Това беше точно в деня, когато се роди младият Хамлет^[2], тоя, дето се побърка и го пратиха в Англия.

ХАМЛЕТ

А, да! А защо го пратиха в Англия.

ПЪРВИ ГРОБАР

Ами че защото му хлопаше дъската. Пратиха го да се оправи, ама и да не се оправи, там не е страшно.

ХАМЛЕТ

Че защо?

ПЪРВИ ГРОБАР

Ами защото няма да личи. Те в Англия всички са смахнати като него.

ХАМЛЕТ

А той защо се е смахнал?

ПЪРВИ ГРОБАР

Вследствие особена причина, казват.

ХАМЛЕТ

Каква особена?

ПЪРВИ ГРОБАР

Ами такава — че мръднал.

ХАМЛЕТ

Но на каква почва?

ПЪРВИ ГРОБАР

На датска, на каква! На тази, дето вече трийсет години я копая.
Аз от ей толчав съм си гробар.

ХАМЛЕТ

Колко време трябва да пролежи човек в земята, докато изгние?

ПЪРВИ ГРОБАР

То ако не е загнил предсмъртно — че напоследък ни докарват
едни само циреи от оная, едва изтрайват да ги заровим! — но иначе
ако не е, може да ти изтрае едно осем-девет годинки. Кожар ако е,
изтрайва и десет, че и отгоре!

ХАМЛЕТ

А защо той повече?

ПЪРВИ ГРОБАР

Защото кожата му на него е така оцавена от занаята му, че не
пропуска водата, а — това да си го знаеш, господине — когато умреш,
от тази пуста вода най-много ще ти се разложи кучето тяло!... Ето,
тоя череп е лежал двацет и три години.

ХАМЛЕТ

Чий е бил?

ПЪРВИ ГРОБАР

На един кучи син, голям обесник беше! Познайте на кого е!

ХАМЛЕТ

Не мога.

ПЪРВИ ГРОБАР

Чумата да го тръшне, шегобиеца му смахнат! Веднъж ми изля
цяла бутилка рейнско на главата. Този череп, дето го гледаш, ваша
милост, беше на Йорик, кралския шут.

ХАМЛЕТ

Този?

ПЪРВИ ГРОБАР

Точно той.

ХАМЛЕТ

Дай да го видя. (*Взема черепа.*) Бедни ми, Йорик! Аз го познавах, Хорацио. Беше човек с неизчерпаема духовитост, с блестяща фантазия! Колко пъти ме е носил на гърба си! А сега какво отвращение извиква в мен! Чак ми се повдига! Тука са били устните, които съм целувал хиляди пъти. Къде са твоите шеги сега? Твоите премятания, твоите песни? Къде са твоите мълнии от остроумие, които караха цялата трапеза да избухва в смях? Не ти ли е останала нито една от тях, колкото да се ухилиш на това, как си се ухилил? Добре си увесил челюст, приятелю! Хайде, изтичай до спалнята на прекрасната дама и ѝ кажи, че ако ще да си слага и цял пръст белило, пак накрая ще стане като тебе. Разсмей я с това, ако можеш... Хорацио, кажи ми едно нещо.

ХОРАЦИО

Какво, принце?

ХАМЛЕТ

Как мислиш, дали Александър Велики е изглеждал така в пръстта?

ХОРАЦИО

Без разлика, принце.

ХАМЛЕТ

И така е смърдял? Пфу!

Оставя черепа на земята.

ХОРАЦИО

Точно така, принце.

ХАМЛЕТ

До каква долна служба можем да паднем, Хорацио! Защо да не проследим мислено царствения прах на Александър, докато го видим как запущва дупката на някоя бъчва?

ХОРАЦИО

Би било малко изкуствено, принце.

ХАМЛЕТ

Никак, честна дума! Трябва само без предубеждения да се следва пътят на вероятностите. Ето така: Александър умира. Александър е погребан. Александър се превръща в прах. Прахът е земя. От земята правим замазка. Защо сега с тази замазка, в която Александър Велики се е превърнал, да не можем да затулим една бъчва с пиво. Или да замажем един зид.

„От вятър може би ни пази зиме
тоз, който нявга Цезар бе на име;
пред него в ужас тръпнеше земята —
сега затулва дупка във стената.“

Но тихо! Стой! Кой там пристига? Кралят.

Влизат носачи с ковчег, следван от Краля, Кралицата, Лаерт, свита и свещеник.

Кралицата. Придворните. Кого ли
погребват? С тъй са като опело?
Това е знак, че клетникът, отчаян,
живота си самичък е отнел.
Изглежда, знатен. Скрий се да ги видим!

Двамата се отдръпват встрани.

ЛАЕРТ

А другите обреди?

ХАМЛЕТ

Този там

е младият Лаерт. Добро момче.

ЛАЕРТ

А другите обреди?

СВЕЩЕНИКЪТ

Опелото

бе разширено, докъдето можем.
При тъй неясна смърт, ако редът ни
не беше изменен от висша воля,
до праведния съд тя би лежала
в неосветена пръст и вместо химни
чирепи, камъни и тръне щяха
с проклетия към нея да хвърчат.
А ней бе разрешен венец девичи,
саван в цветя и погребален звън.

ЛАЕРТ

И толкоз?

СВЕЩЕНИКЪТ

Толкоз. Бихме осквернили
свещения обред, ако изпеем
за нея „Упокой“ като за всички,
починали във мир.

ЛАЕРТ

Тогава нека

лежи в пръстта и росни теменужки
от чистото ѝ тяло да поникнат!
Но знай от мен, духовнико бездушен,
че моята сестра ще стане ангел,
а ти ще виеш в пъкъла!

ХАМЛЕТ

Какво?

Красивата Офелия?

КРАЛИЦАТА (*хвърля цветя*)

Цветя за цветето! Прощавай, мила!
Аз виждах в теб жена за моя Хамлет
и готвех се с цветя да украся
леглото ви, не хладния ти гроб.

ЛАЕРТ

О, тройно зло, десетократно тройно
се струпай над проклетата глава
на оня, който със злодейско дело
лиши я от сияйния й разум!
Недейте я засипва! Още миг!
Да я прегърна за последен път!

Скача в гроба.

Сега затрупайте ни, жив и мъртва,
дорде пръстта надхвърли Пелион^[3]
и вдигне се над облачния лоб
на древния Олимп.

ХАМЛЕТ (*излиза напред*)

А кой е този,
чието отчаяние безмерно
достига светилата на небето
и те като слушатели се спират
омаяни? Туй аз съм — Хамлет Датски!

ЛАЕРТ

Душата ти да грабне сатаната!

Нахвърля се върху Хамлет.

ХАМЛЕТ

Не е добра молитвата ти! Махай
ръцете си от гърлото ми! Знай, че
макар и да не съм свадлив, във мене

тук вътре има нещичко опасно,
което те съветвам да избягваш!
Ръцете долу!

КРАЛЯТ

Да се разтърват!

КРАЛИЦАТА

О, Хамлет! Хамлет!

ВСИЧКИ

Господа!

ХОРАЦИО

Недейте!

Спокойно, принце!

Разделят борецките се.

ХАМЛЕТ

Аз по тоз въпрос
ще се разправам с него, докогато
склопя очи!

КРАЛИЦАТА

По кой въпрос, о, синко?

ХАМЛЕТ

Обичах аз Офелия. Ако
четирсет хиляди рождени братя
сберяха обичта си, пак не биха
я изравнили с моята! Кажи
какво ще сториш ти от скръб по нея?

КРАЛЯТ

Лаерте, той е луд!

КРАЛИЦАТА

Търпете го, за бога!

ХАМЛЕТ

По дявола, кажи, какво ще сториш?
Ще стенеш? Ще гладуваш? Ще се биеш?
Ще късаш дрехи и оцет ще пиеш?
Ще плачеш? Крокодили ще ядеш?
И аз ще го направя. Идваш тук
да цивриш! Да ме предизвикваш с туй,
че си готов да скачаш във гробове!
Ако заровят теб, и аз готов съм!
И щом със планини ще се хвалотрим,
то нека върху нас насилват пръст,
дорде могилата опърли теме
от огъня на пламенната зона^[4]
и стори планината Оса^[5] дребна
като брадавица! Щом искаш, можем
и ний да сме устати!

КРАЛИЦАТА

Туй е пристъп,
но той не трае дълго. Подир малко
мълчанието като гълъбица,
излюпила златистата си челяд,
над челото му ще сведе спокойно
крилата си.

ХАМЛЕТ

Лаерт, защо със мене
държиш се тъй? Аз винаги съм бил
приятел твой... Но карай да върви!
Каквото и да прави Херкулес,
котакът е котак, а песът — пес!

КРАЛЯТ

Хорацио, наглеждайте го, моля!

Хамлет и Хорацио излизат.

Към Лаерт.

От снощния ни разговор черпете
търпение! Ще ускорим нещата.
Гертруда, нека да следят за принца!
Жив паметник тоз гроб ще има скоро.
Да си отдъхнем наближава час —
спокойствие и разум дотогаз!

Излизат.

[1] Йохен — изглежда, това е било името на съдържателя на кръчмата в съседство с театър „Глобус“. ↑

[2] По-долу гробарят казва, че работи от 30 години; от това следва, че и Хамлет е тридесетгодишен. Но той е студент, а и Лаерт говори за неговата любов като за младежко увлечение. С противоречия от този вид нерядко се сблъскваме при Шекспир. ↑

[3] Пелион — планина в Тесалия, Гърция. ↑

[4] Тази зона е т.н. Емпирея — тази част на небето в старата космогония, в която се движат слънцето, луната и звездите. ↑

[5] Оса — планина в Тесалия, недалеч от Пелион. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Зала в замъка.

Влизат Хамлет и Хорацио.

ХАМЛЕТ

Но стига за това. Да продължим.
Запомни ли, додето ти разказвах?

ХОРАЦИО

Как бих могъл да го забравя, принце!

ХАМЛЕТ

Та във сърцето чувствах странна битка,
която не ми даваше да спя.
Усещах се в леглото, сякаш бях
бунтовник във окови. В миг ми хрумна.
И да живеят тез внезапни мисли,
защото често безразсъдността
помага ни, когато се провалят
дълбоки планове! И туй доказва,
че има висшо същество, което
доизработва замислите хорски,
надве-натри издялвани от нас.

ХОРАЦИО

Това е сигурно.

ХАМЛЕТ

Излязох, значи,
от своята каюта и прикрил се
с моряшкия си плащ, във тъмнината
налучках тяхната. Отварям, мушвам
пакета им под плаща си и пак,

незабелязан, връщам се и дръзвам —
страхът благоприличие не знае! —
да разпечатам кралското писмо,
в което — височайша мерзост! — виждам
изрична заповед, добре набита
със уверения, че съм заплашвал
и Дания, и Англия, изобщо,
че съм ужасен изверг, който трябва
след прочита на горното, веднага,
без време да се губи — хе! — дори
за точене на брадвата, да бъде
обезглавен!

ХОРАЦИО

Възможно ли е?

ХАМЛЕТ

Дръж го!

След туй ще го четеш. Сега изслушай
какво направих после.

ХОРАЦИО

Слушам, принце.

ХАМЛЕТ

Оплетен тъй във мрежа от коварства,
преди да имах пролог за ума си,
той беше вече почнал да играе
във новата пиеса. Седнах бързо
и нова заповед им съчиних
и извъртях на чисто. Дотогаз
като държавниците в нас и аз
презирах краснописа и бях вложил
не малко труд, дано да го забравя,
но той сега оказа ми услуга.
Да ти разкажа ли какво написах?

ХОРАЦИО

Да, принце.

ХАМЛЕТ

Най-настойчива молба
от името на краля ни, в която —
предвид на туй, че Англия му плаща
васална дан, предвид на туй, че обич
подобно палма трябва да цъфти
между двете страни, предвид на туй, че
е редно мир с венец от житен злак
да кичи връзките на двата трона
и да ги свързва като запетая,
предвид на сто „предвид“ от този вид —
английският владетел се приканва
да прати приносящите веднага
на оня свят, без време да им дава
за покаяние.

ХОРАЦИО

Ами печата?

ХАМЛЕТ

Хе, и в това небето ми помогна:
аз носех бащиния си печат,
от който снет е днешният държавен.
Подписах текста, сгънах пергамента,
натиснах восъка и всичко върнах
на старото му място, тъй че никой
не схвана смяната. На сутринта
бе битката с пиратите и всичко
подир това, което вече знаеш.

ХОРАЦИО

И, значи, Гилденстерн и Розенкранц
пътуват към смъртта си?

ХАМЛЕТ

Че какво?

Сами ламтели са за тази служба.
Не съм ги карал да се престарават
и никак не тежат на съвестта ми.
Не бива дребосъкът да се мушка
там, дето святкат шпагите на мощни
противници!

ХОРАЦИО

Но що за крал е този!

ХАМЛЕТ

И питам те сега, не съм ли прав
на този изверг, умъртвил баща ми,
покварил майка ми, наврял се подло
между надеждите ми и престола
и хвърлил мрежи към самия мен,
не съм ли длъжен да му заплатя
с ей таз ръка? Не е ли грях, ако
оставя тази язва да разнася
наоколо си зло?

ХОРАЦИО

От Англия той скоро ще получи
известие за станалото там.

ХАМЛЕТ

Но дотогава времето е мое,
а живият превръща се във труп,
дордето кажеш: „Раз!“. Тежи ми, вярвай,
кавгата със Лаерт, защото виждам
във неговия случай брат на своя.
Ще сторя всичко, за да се сдобрим.
Гръмливата му скръб подпали в мен
тоз взрив от чувства.

ХОРАЦИО

Тихо! Кой пристига?

Влиза Озрик.

ОЗРИК

Ваше височество, приветствувам завръщането ви в Дания!

ХАМЛЕТ

Благодаря смирено, господине.

Настрани, към Хорацио.

Познаваш ли това водно конче?

ХОРАЦИО *(настрани, към Хамлет)*

Не, принце.

ХАМЛЕТ *(настрани, към Хорацио)*

Тогава душата ти е по-близо до рая, защото само да се познаваш с него е вече грях. Притежател на обширни ниви и пасбища. А направи едно говедо крал на говеда и яслата му ще цъфне до кралската трапеза. Това е една бърлива сврака, но — както казах — надарена с внушителни пространства кал.

ОЗРИК

Драгоценни принце, ако ваше височество има капка свободно време, бих желал да ви възвестя нещо от страна на негово величество.

ХАМЛЕТ

Ще го изслушам, господине, с цялото търпение на волята си... Употребете, моля, шапката си според предназначението ѝ! Мястото ѝ е на главата ви.

ОЗРИК

Благодаря, ваше височество, много е горещо.

ХАМЛЕТ

Не, вярвайте ми, много е студено. Вятърът е северен.

ОЗРИК

Наистина, ваше височество, студеничко е.

ХАМЛЕТ

И все пак струва ми се, че е твърде задушно и горещо за моя темперамент.

ОЗРИК

Извънредно горещо, ваше височество! И ужасно душно, сякаш... не мога да изразя колко! Но, ваше височество, негово величество ми поръча да ви известя, че е поставил голям залог върху вас. Неотдавна, ваше височество...

ХАМЛЕТ

Все пак вие забравихте...

Прави му знак да си сложи шапката.

ОЗРИК

Не, ваше височество! Тъй ми е по-удобно, честна дума! Ваше височество, неотдавна в двора се възвърна благородният Лаерт — вярвайте ми, един съвършен дворянин с първокачествени отлики, чудесна външност и извънредно меки обноски. Ако трябва да говоря за него като изкусен хвалител на своята стока, бих казал, че той е истински алманах и подробна карта на всички изящности, защото в него ще намерите цял континент от дарби, в който всеки благородник ще открие златна област за себе си.

ХАМЛЕТ

Господине, наистина вашето описание не обезценява ни най-малко въпросния господин, макар добре да зная, че счетоводството на човешката памет би се объркало при инвентаризирането на такъв склад от дарби и напразно би се мятало напосоки в килватера на един кораб за далечно плаване като него. Но все пак заради точността на

оценките ни при възхвалата на всеки артикул от неговата личност ще кажа, че аз го смятам за дух от най-първо качество и намирам неговата квинтесенция тъй рядка и ценна, че прилично нему е единствено огледалото му, а го следва отблизо само неговата сянка.

ОЗРИК

Ваше височество благоволява да говори просто безпогрешно за него.

ХАМЛЕТ

Но целеустремът ви, господине? Защо всъщност обгръщаме казания благородник с грубото си дихание?

ОЗРИК

Моля?

ХОРАЦИО

Не можете ли да се разбирате на друг език? Опитайте, господине, ще успеете!

ХАМЛЕТ

Какво знаменува упоменаването на въпросния благородник?

ОЗРИК

На Лаерт?

ХОРАЦИО (*настрани, към Хамлет*)

Кесията му се е изпразнила вече. Похарчи си всичките златни думички.

ХАМЛЕТ

На него, господине.

ОЗРИК

Зная, че вам не липсва известна осведоменост...

ХАМЛЕТ

Много бих желал да го знаете. Макар че, искрено казано, това не би говорило особено добре за мен. Е, и?...

ОЗРИК

Казвам, осведоменост, що се отнася до съвършенството на Лаерт...

ХАМЛЕТ

Виж, това не мога да потвърдя, защото би значело да се сравнявам с него по съвършенство. Да познаваш някого, значи да познаваш себе си.

ОЗРИК

Исках да кажа за съвършенството му в боравенето с оръжие. Според преценька на хората от неговото обкръжение той в това нямал себравни.

ХАМЛЕТ

Кое оръжие владее?

ОЗРИК

Шпага и кинжал.^[1]

ХАМЛЕТ

Това са две оръжия, но от мен да мине!

ОЗРИК

Ваше височество, негово величество заложи шест берберийски жребеца^[2], срещу което Лаерт контрира с шест французки шпаги и кинжали, придружени от принадлежащите към тях ремъци, закопчалки и така нататък; три от калъфките са великолепно изработени и крайно издържани в стил с ръкохватките. Просто прелестни калъфки с невероятно причудлива украса!

ХАМЛЕТ

За какви калъфки говорите?

ХОРАЦИО (*настрани, към Хамлет*)

Знаех си, че ще ви дотрябва тълковен речник.

ОЗРИК

„Калъфки“, ваше височество, аз наричам ножниците.

ХАМЛЕТ

Думата би била по-уместна, ако носехме на хълбока си не шпаги, а възглавници. Междувременно нека си ги наричаме ножници. Но както и да е. Шест берберийски коня срещу шест френцузки шпаги и кинжали с принадлежностите им, между които три „калъфки“ с причудлива украса — нали такъв беше френският облог срещу датския? И за какво всичко това е — както се изразихте — „контрирано“?

ОЗРИК

Облогът на негово величество, ваше височество, е, че в състезание до дванайсет точки между Лаерт и вас той ще спечели с разлика не по-голяма от три. Най-много дванайсет на девет — за това залага негово величество. Решаването на спора може да се състои немедленно, стига ваше височество да се откликне на предизвикателството.

ХАМЛЕТ

А ако се откликна с „не“?

ОЗРИК

Исках да кажа, ако се отзовете утвърдително на облога.

ХАМЛЕТ

Господине, аз ще се разхождам в тази зала. Сега е тъкмо часът ми за отдих. Нека донесат рапирите и ако благородникът желае, а кралят поддържа облога си, аз ще спечеля за него, стига да мога. Ако не мога, ще спечеля много точки в по-малко и един срам в повече.

ОЗРИК

Мога ли да предам отговора ви точно така?

ХАМЛЕТ

В този смисъл, господине, а украсите могат да бъдат по ваш вкус.

ОЗРИК

Ваше височество, дръзвам да ви препоръчам своята искрена преданост!

ХАМЛЕТ

Моля, моля.

Озрик излиза.

Добре, че го прави сам — не виждам кой друг би дръзнал да ми го препоръча.

ХОРАЦИО

Как излетя като новоизлюпено синигерче, още с черупка на главата!

ХАМЛЕТ

Тоя и към майчината си бозка е отправял комплименти, преди да засуче! И той, и мнозина от същия полог, по които се захласва нищожният ни век, са усвоили от празни срещи и леки беседи стила на времето: някаква повърхностна пяна от външни ефекти, която с успех се носи насам-натам сред мъдрите и отсети мнения. Но духни за опит и — пук! — къде са мехурите? Няма ги.

Влиза Благородник

БЛАГОРОДНИКЪТ

Господарю, негово величество узна от младия Озрик, че вие го очаквате в тази зала. Той би желал да знае дали искате да премерите сега силите си с Лаерт, или предпочитате да отложите срещата.

ХАМЛЕТ

Аз съм човек, който държи на решенията си. Те следват желанията на краля. Щом неговата угода нареди, моята е на нейно разположение. Сега или по всяко друго време, стига да бъде във форма като днес.

БЛАГОРОДНИКЪТ

Тогава кралят, кралицата и целият двор ще бъдат след малко тук.

ХАМЛЕТ

Да заповядат!

БЛАГОРОДНИКЪТ

Кралицата би желала да размените преди състезанието няколко любезни думи с Лаерт.

ХАМЛЕТ

Добър съвет.

Благородникът излиза.

ХОРАЦИО

Ще загубите състезанието, принце.

ХАМЛЕТ

Не мисля. Откак Лаерт замина за Франция, аз непрекъснато се упражнявах. При такива условия ще победя. Само че нямаш представа колко ми е тежко на сърцето. Но няма значение.

ХОРАЦИО

Но, скъпи принце!...

ХАМЛЕТ

Не, това са глупости... макар че някоя женичка би се стреснала от такова предчувствие.

ХОРАЦИО

Щом душата ви се противи на нещо, слушайте я! Аз ще ги изпреваря и ще им кажа, че не сте разположен.

ХАМЛЕТ

По никакъв начин! Предизвикваме всички знамения! Врабче не пада без волята на провидението. Което е за сега, няма да остане за после; което не е за после, ще стане сега. Което не стане сега, все пак ще стане после. Готовността е всичко. Щом не знаем какво би ни чакало, защо да скърбим, че го напускаме? Да става каквото ще!

Тръбен звук. Влизат Кралят, Кралицата, Лаерт, благородници, Озрик и други от свитата, внасят рапири, кинжали, маса с чаши вино.

КРАЛЯТ

Ела насам, ръка подай ми, Хамлет,
и таз ръка от мене приеми!

Влага ръката на Лаерт в ръката на Хамлет.

ХАМЛЕТ

Простете ми, Лаерте! Зло ви сторих,
но вий сте благородник и аз вярвам,
ще ми простите. Всички тука знаят —
вий също чули сте, — че съм наказан
със помрачения.
Това, с което възмутих във вас
приличие, роднински чувства, чест —
открито казвам ви, — бе лудост! Хамлет
злина да е извършил към Лаерт?
Отхвърлям го! Ако ужасна болест
изтръгнала е Хамлета от Хамлет
и той без себе си е сторил зло,
нима вината е у Хамлет? Не!
Къде тогава? В лудостта му! В нея!
Не Хамлет — лудостта му е злодея.
А Хамлет, вярвайте, е от страната

на пострадаващите и лудостта му
е негов враг. Пред всички тук, Лаерте,
отказвам да съм действувал нарочно
и нека този отказ ме очисти
във вашата великодушна мисъл
дотоам, додето бих бил чист, ако
с изстреляна над покрива стрела
ранил бих своя брат.

ЛАЕРТ

Задоволено

е родството ми, от което аз
би трябвало най-силно да съм тласкан,
но накърнената ми чест се дърпа
и аз не ща сдобряване, додето
по-стари познавачи на въпроса
със други случаи не ми докажат,
че тя не ще пострада. И все пак,
додето това стане, обичта ви
приемам като обич и на нея
със зло не ще отвърна.

ХАМЛЕТ

Слава богу!

И аз със ведър дух ще водя боя
в туй братско състезание!... Рапири!
Една за мене!

ЛАЕРТ

И една за мен!

ХАМЛЕТ

Не се съмнявам, че със своята ловкост
пред мойто неумение, Лаерте,
ще блеснете вий в миг като планета
сред мрачна нощ.

ЛАЕРТ

Шегувате се, принце.

ХАМЛЕТ

Кълна се във десницата си, не!

КРАЛЯТ

Рапирите им дайте, млади Озрик!
Наясно ли си, племеннико Хамлет,
по нашия облог?

ХАМЛЕТ

Съвсем наясно,
ваше величество: заложил сте
на слабия.

КРАЛЯТ

Не се боя. Видял съм
и двама ви. Авансът ни се дава,
защото той е понапреднал там.

ЛАЕРТ

По-лека искам. Я да видя тази!

ХАМЛЕТ

Ще взема таз. Еднакво ли са дълги?

Двамата се приготвят за състезанието.

ОЗРИК

Еднакво, ваша светлост.

КРАЛЯТ

Сложете тука чашите със вино!
Ако във двете първи схватки Хамлет
спечели точка или пък завърши

наравно третата, за него кралят
на Дания наздравица ще пие
и в чашата ще пусне рядък бисер,
по-чист от оня, който е красил
короната на вече четирима
предшественици негови. Подайте
тук чашите! И нека съобщят
литаврите на медните тръби,
тръбите на топовете отвънка,
топовете на облаците горе,
а облаците на земята вредом
тържествената вест, че кралят вдига
наздравица за Хамлет! Да започнат!

Тръбен звук.

А вие, съдии, следете зорко!

ХАМЛЕТ

Готов?

ЛАЕРТ

Готов!

Фехтуват

ХАМЛЕТ

Докоснат?

ЛАЕРТ

Не!

ХАМЛЕТ

Присъда?

ОЗРИК

Докоснат. Няма спор.

ЛАЕРТ

Добре, отново!

КРАЛЯТ

Да спрат! Подайте чашите! Принц Хамлет,
тоз бисер е за теб. За твое здраве!
Подайте му я!

Барабанен бой, тръбен звук, оръдеен залп.

ХАМЛЕТ

Първо тази схватка!
Сложете я на масата!... Готов?

Фехтуват

Докоснат! Или не?

ЛАЕРТ

Да, да! Докоснат!
Признавам си!

КРАЛЯТ

Синът ни ще надвие.

КРАЛИЦАТА

Но много изпотен е и задъхан.
Вземи таз кърпа, сине, и изтрий се!
За твоята победа пия, Хамлет!

ХАМЛЕТ

Добра ми майко!

КРАЛЯТ

Не! Не пий! Гертруда!

КРАЛИЦАТА

Простете, господарю, ще отпия.

Пие.

КРАЛЯТ (*настрани*)

Отровата! О, боже! Твърде късно!

КРАЛИЦАТА

Ела насам, челото ти е в пот!

ХАМЛЕТ

Не смея още. Подир малко, майко.

ЛАЕРТ

Сега ще го засегна, господарю.

КРАЛЯТ

Не вярвам във това.

ЛАЕРТ (*настрани*)

Все пак усещам,
че нещо ми тежи на съвестта!

ХАМЛЕТ

За трети път, Лаерте. Без шега!
Боя се, че играете си с мене
като с детенце.

ЛАЕРТ

А, така ли казваш?
Тогава да те видим!

Фехтуват и сплитат шпаги.

ОЗРИК

Шпаги горе!

ЛАЕРТ

На, дръж това!

Ранява Хамлет, но в схватката двамата разменят оръжието си и Хамлет ранява Лаерт.

КРАЛЯТ

Да бъдат разтървани!
Разпалиха се много...

ХАМЛЕТ

Хайде, идвай!

Кралицата пада.

ОЗРИК

Кралицата!

ХОРАЦИО

И двамата кървят!
Принц Хамлет, как сте?

ОЗРИК

Как сте вий, Лаерте?

ЛАЕРТ

Като бекас, попаднал в своята мрежа!
Убит от своето коварство, Озрик!

ХАМЛЕТ

Какво й е на майка ми?

КРАЛЯТ

Припадна,
като видя и двама ви във кръв.

КРАЛИЦАТА

Напитката! Напитката! О, Хамлет!
От чашата! Там! Чашата! Отрова!

Умира

ХАМЛЕТ

Злодейство! Ха! Вратите затворете!
Коварство! Ей сега ще го разкрием!

Лаерт пада.

ЛАЕРТ

То в мен е, Хамлет! Хамлет, ти си мъртъв!
За тебе няма лек на тоя свят —
след четвърт час ще бъдеш вече труп!
Ти сам държиш във своята ръка
оръжието — с връх, и то отровен —
на подлостта нечувана! Но тя
накрая срещу мен се извъртя!
Не ще се вдигна! Майка ти е също
отровена! За всичко е виновен...
не мога повече... той, краля, краля!

ХАМЛЕТ

Отровена и шпагата? Тогава
на работа, отрово!

Пробожда краля.

ВСИЧКИ

Предателство! Предателство!

КРАЛЯТ

На помощ! Аз съм само наранен!

ХАМЛЕТ

На, блуднико! Убиецо, лочи!
Смесителю на кръв и на отрови,
изгълтай своя лек! Пий своя бисер!
Пътувай подир майка ми?

Кралят умира.

ЛАЕРТ

Така!

Полагаше му се! Той сам приготви
отровата си! Благородни Хамлет,
да си простим взаимно: да не пада
проклятието страшно върху тебе —
за моята и татковата смърт —
и върху мен — за своята! Прости!

Умира

ХАМЛЕТ

Да ти прости небето! Аз те следвам!
Хорацио, приятелю, умирам!
И ти прости, окаяна кралицо!
А пък на вас, които тук стоите
като статисти неми във финала
на страшна драма, ако имах време...
но този полицейски капитан
на име Смърт е, дявол, твърде бърз
при арестуването... бих ви казах...
Но и без туй ще мине! Аз съм мъртъв,
Хорацио!... Правдиво разкажи
за моята съдба на тез, които
поискат да я знаят!

ХОРАЦИО

Аз ли! Не!

Аз повече съм гражданин на Рим,^[3]
отколкото датчанин! И за мене
тук има капка!

ХАМЛЕТ

Ако си човек,
Хорацио! Дай чашата! Не пипай!
Не чувстваш ли какво ранено име
след мене ще остане, щом това,
което знаем с теб, потъне в тайна?
Ако съм бил макар за кратко време
във твоето сърце, поотложи
мига на щастието, помъчи се
и дишай още мъничко сред този
жесток и горък свят, за да разправиш
историята ми...

Долитат отдалеч военни марш и залпове. Озрик излиза

Какъв е този
военен шум?

Влиза отново Озрик.

ОЗРИК

Подир победния си поход в Полша
принц Фортинбрас приветства със салюти
английските посланици.

ХАМЛЕТ

Умирам,
Хорацио! Могъщата отрова
тръби победата си над духа ми!
Не ще съм жив да чуя новините
от Англия, но знам, че за престола
избраният ще бъде Фортинбрас.
За него е и моят гаснещ глас.
Кажи му го и обясни му всички

причини — ти познаваш ги, — които
ме караха... останалото е
мълчание.

Умира

ХОРАЦИО

Какво сърце се пръсна! Лека нощ,
мой нежни принце! Рой от белокрили
да те приспи във вечния покой!

Маршът долита отблизо.

Но ей ги идат с барабанен бой!

Влизат Фортинбрас и Английските посланици с барабани, знамена и свита.

ФОРТИНБРАС

Къде е то? Къде?

ХОРАЦИО

Какво е туй,
което търсите? Ако е ужас,
намерили сте го.

ФОРТИНБРАС

Този куп от дивеч
говори за ужасен лов! О, смърт,
за пир ли в своя вечен дом се готвиш,
та безпощадно със едничък удар
избила си тъй много първенци?

ПОСЛАНИК

Зловеща гледка! Твърде късно идем
със своите вести. Глухи са ушите,
които трябваше от нас да чуят,
че Англия изпълнила и строго

повелята на датската корона
относно Розенкранц и Гилденстерн.
Отде за нас ще дойде благодарност?

ХОРАЦИО

От тез уста тя нямаше да дойде,
дори да можеха да я изкажат.
Не той смъртта им пожела от нас.
Но тъй като — от Полша вий, а вий пък
от Англия — пристигнали сте точно
след края на ужасната разправа,
издайте заповед, върху площадка
високо тез тела да се изложат,
а аз на всички сбрани ще разкажа
за станалото. Туй ще бъде повест
за плътски действия, злодейски страсти,
за противоестествени дела,
за злополуки и съдбовни грешки
и най-накрая за коварни козни,
обърнали се срещу тез, които
са ги замисляли. За всичко туй
аз вярно ще разкажа.

ФОРТИНБРАС

Незабавно

да бъдат съзовани първенците
на кралството! А колкото до мен,
аз тъжен свойто щастие прегръщам.
Над таз държава имам аз права
и случаят ми спомня за това.

ХОРАЦИО

За тях аз също имам да говоря,
и то от името на този, който
със своя глас ще поведе и други.
Но да побързаме да го извършим,
за да не би след грешки и интриги

от развилнелите се духове
за таз страна да се прибавят още
нещастия.

ФОРТИНБРАС

Четирма капитана
да изнесат на горната площадка
трупа на Хамлет като труп на воин,
защото той би бил достоен крал
на Дания! И нека го приветствуват
военен барабан и тръбен звук!
И да се вдигнат тез тела оттук!
Подобен изглед е добър за бой,
но за дворец не е уместен той.
Командвай залп!

Погребален марш. Всички излизат, изнасяйки телата. Оръдеен залп.

[1] По Шекспирово време една от формите на дуела е била с тези две оръжия едновременно. ↑

[2] Под Берберия са разбирали североизточните области на Африка; а арабските конски породи са били прочути. ↑

[3] В смисъл на човек доблестен, небоящ се от смъртта, готов да последва в гроба приятеля си. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.